

T.C.
ERZİNCAN BİNALİ YILDIRIM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLÂM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

**İLAHİ GELENEĞİN İDEALİNDEKİ
GENÇLİK İÇİN ROL MODEL OLARAK
HZ.YUSUF**

Yüksek Lisans Tezi

Fatih KARAKAŞ

Danışman

Prof.Dr. Necati KARA

Erzincan /2019

TEZ BİLDİRİMİ

“İlahi Geleneğin İdealindeki Gençlik için Rol Model Olarak Hz. Yusuf” isimli “Yüksek Lisans” tezim tarafımda intihal programı ile incelenmiştir. Buna göre tezimde bilimsel etik ihlali ve intihal olarak nitelendirilebilecek herhangi bir durum olmadığını taahhüt ederim.

Bu çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir biçimde elde edildiğini; aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi, bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi beyan ederim. 26/11/2019

Öğrencinin
İmzası

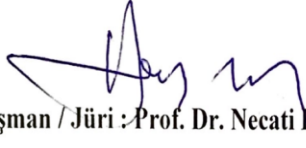
Adı ve Soyadı

Fatih KARAKAŞ

TEZ KABUL TUTANAĞI

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĐÜNE

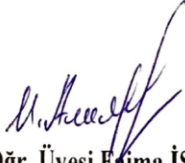
Fatih KARAKAŞ'a ait İlahi Geleneğin İdealindeki Gençlik İçin Rol Model Olarak Hz. Yusuf adlı çalışma, jürimiz tarafından Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalında Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman / Jüri : Prof. Dr. Necati KARA

Jüri : Prof. Dr. Davut YAYLALI

Jüri:Dr. Öğr. Üyesi Fatma İSRAFILOVA

İLÂHÎ GELENEĞİN İDEALİNDEKİ GENÇLİK İÇİN ROL MODEL OLARAK HZ. YUSUF

Fatih KARAKAŞ

**Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel
İslam Bilimleri Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi Kasım 2019**

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Necati KARA

ÖZET

İnsanoğlu doğumundan ölümüne kadar çeşitli evrelerden geçerek hayatını devam ettiren ve ömür müddeti bittiğinde de ebedi âleme göç eden bir varlıktır. Bu evreler içerisinde belki de en önemli ve verimli olduğu çağ ise gençlik çağıdır. Fakat günümüzde teknolojinin hızla gelişmesi, toplumların refah düzeyinin artması, kültürel ve ahlaki yapıların değişmesi ve tüm bu gelişmelerden en fazlada genç potansiyelin etkilenmesi bir takım sorunları beraberinde getirmiştir.

Buradan hareketle bu çalışmamızda, ilk Peygamberden son Peygambere kadar ilahi geleneğin istediği öğretiler ışığında nasıl bir gençlik istendiği ve Hz.Yusuf'un modelliği incelenmiştir. Rabbimizi razı edecek gençlik, rol model olarak Kur'an'da Hz.Yusuf örneğiyle karşılaştırılmış ve günümüz gençliğinin sorunlarına ışık tutacak, sıkıntılarına merhem olacak şekilde ele alınarak temel kaynak kitapları ve tefsirler ışığında irdelenmiştir. Böylece ilahi mesajların bize yansıttıkları ele alınmış ve bu konu kendi bağlamında değerlendirilmiştir.

Her bilim dalı kendi alanında yaptığı çalışmalarda, uğraştığı alanla ilgili kavramları anlamadan o konuyla ilgili gerçek bilgiye ulaşamaz. Yüksek lisans tezi olarak ilahi geleneğin istediği manadaki gençliğin nasıl olması gerektiği ve bu manada günümüz gençliğine model olabilecek peygamberlerden Hz.Yusuf örneği bağlamında bir çalışma yapma düşüncesindeyiz.

Tez de, Allah'ın istediği gençliğin nasıl olması gerektiği ve günümüz gençliği için sağlam bir rol model bulmaya çalışılmıştır.

Tezin amacı; İlahi gelenek boyunca istenilen gençlik ve bu minvalde rol model ve örnek alınabilecek bir peygamber olan Hz.Yusuf (a.s)'ı tüm yönleriyle incelemektir.

Anahtar Kelimeler: İlahi gelenek, Kur'an, Gençlik, Rol, Model, Hz.Yusuf, Peygamber.

**YUSUF (AS): AS A ROLE MODEL FOR THE IDEAL YOUTH IN THE
ISLAMIC TRADITION**

Fatih KARAKAŞ

**Erzincan Binali Yıldırım University, Institute of Social Sciences,
Department of Basic Islamic Studies, Master of Arts, November 2019.**

Supervisor: Prof Dr Necati KARA

ABSTRACT

Humankind is an ontological being, which has various stages from birth to death and then passes to the eternal realm after the end of life. The youth is likely the most important and productive stage among those periods. However, the expeditious developments of technology, the increase in welfare for nations, the changes of cultural and moral structures, and the fact that the young generation has been affected mostly by these developments, cause some problems.

According to this point, this study evaluated the features of the desired youth in the light of the teachings of the Islamic tradition, from the first prophet to the last one; the common definition of the youth, which would leads a blessing from God, in the Abrahamic religions; lastly the exemplification of the prophet Hz.Yusuf (as) as a role model to solve and heal the problems of the youth, according to the primary sources and exegesis. Therefore, the reflections of the divine messages were discussed and evaluated within the context.

Any field of science would not be reached the truth, in the related studies, without comprehending the terminology of the subject. With this masters' thesis, it was aimed to make a study to understand the necessary features of the youth; and, with this context, the story of Hz.Yusuf (as), which is a possible role model to today's' young generation was centred as a case study.

In this thesis, it was intended to understand the ideal youth according to God; and present a role model for the youth.

The goal of this thesis is to examine the features of the ideal youth and the prophet Hz.Yusuf (as), with all angles of his story, as an admirable model for the youth.

Keywords: *Islamic Tradition, Qur'an, Youth, Role, Model, Hz.Yusuf (as), Prophet.*

ÖN SÖZ

İslam dini insan hayatına son derece önem vermiş, eşrefi mahlûkat olarak yarattığı insanı Allah, kendi emir ve dusturlarına uyduğu sürece en üst seviyede hatta meleklerden bile üstün tutmuştur. Allah insanı İslam fitratı üzere yaratmıştır. Onun ebeveyni hangi inanç ve dine mensup olursa olsun belli bir yaşa kadar çocuğu alışma, algılama ve öğrenme aşaması olduğundan sorumlu tutmamıştır.

Bir imtihan vesilesi olarak dünyaya gelen insanoğluna çeşitli sorumluluklar yüklenmiş, başboş bırakılmamış, Rabbini razı edebilecek fiillerle mükellef kılınarak, adeta sevap-günah, iyi-kötü mücadelesi olan dünyaya sınanmak üzere gönderilmiştir. Bu sınama aşamasının her safhası önemli ve muteberdir. Çocukluk ve gençlik dönemlerinde aldığı kültür, onu hayatının tümünü olumlu veya olumsuz manada etkileyecek şekilde yönlendirir.

İnsanın yaşamında gençlik çağı, hayatın evreleri içerisinde en önemli dönemi ifade etmektedir. Bu durumda, hayatın her alanında olduğu gibi, bu en önemli dönemindedir, Yüce yaratıcının istediği manadaki ideal gençlik nasıl olmalı sorusunu akla getirmektedir. Biz bu çalışmamızda, gençliğin nasıl olması gerektiği ve örnek olarak alması gereken modelin önemi üzerinde durduk. İslami olarak istenen model ve örnekliklerin ne denli benimsenip hayata aktarılması gerektiği, çok ciddi manada önem arz etmektedir. Aksi takdirde geçmiş kavimlerin ve şahısların düştüğü hatalara düşer ve imtihanın neticesinde hüsrana uğrayanlardan olabiliriz. Bu duruma düşmemek için Kur'an ideal gençlik için model sunmaktadır.

Bu tezde; Allah'ın istediği manada bir genç olmak ve böyle bir gençlik yetiştirebilmek için, Hz.Yusuf'un hayatı model olarak alınmıştır.

Araştırmamızda; gençlik sözcüğünün Kur'an'daki karşılığı olan fetâ kavramının anlamını, kaynak lügat ve eserlerden verdik. Ayrıca bu kavramın Kur'an'daki kullanıldığı yerler ve kalıpları hakkında bilgi vermeye çalıştık. Son bölümde genç nesillerimize model ve rehber olması için, Hz.Yusuf'un örnekliğini; Kur'an, hadis, klasik ve modern tefsirler ve kitabı mukaddese de başvurarak ele aldık.

Tez yazım süresince; her türlü yardımı, bilgiyi ve desteği benden esirgemeyen Yüksek lisans tez danışman hocam Prof.Dr. Necati KARA ve her zaman manevi desteğiyle yanımda olan aileme teşekkürü bir borç bilirim.

Fatih KARAKAŞ

İÇİNDEKİLER

TEZ BİLDİRİMİ.....	I
TEZ KABUL TUTANAĞI.....	II
ÖZET.....	III
ABSTRACT.....	V
ÖNSÖZ.....	VII
İÇİNDEKİLER.....	IX
KISALTMALAR.....	XI
GİRİŞ.....	1
I.BÖLÜM.....	2
KUR'AN'DA FETÂ KAVRAMI.....	2
I.1. Fetâ Kavramının Sözlük Anlamı.....	2
I. 2. Fetâ Kavramının İstılahi Anlamı.....	3
I.3. Fetâ Kavramının Anlam Çerçevesi.....	4
I.4. Kur'an'da Fetâ Kavramıyla Eşanamlı Olan Kelimelerin Tahlili.....	7
I. 4. 1. et-tıfl.....	7
I. 4. 2. el-eşüddü.....	7
I. 4. 3. Vildân.....	8
I. 4. 4. Ğılmân.....	10
I.5. Fetâ Kelimesinin Kur'an'daki Anlamı Ve Kullanıldığı Yerler.	11
II. BÖLÜM.....	19
KUR'AN'IN ÖRNEK SUNUŞU VE İLGİLİ KAVRAMLAR.....	19
II.1.Kur'an'da Örneklikle İlgili Kavramlar.....	24

II. 2. Gençler İçin Model Seçimi	27
II.3. Hz.Yusuf Kıssasının Model Sunuşu	29
III. BÖLÜM	35
MODEL OLARAK HZ.YUSUF	35
III.1. Hz.Yusuf'un Rüyasının Örnekliliği.....	35
III.2. Hz.Yusuf'un Kardeşlik Hukukunda Modelliği	36
III.3. Hz.Yusuf'un İffeti Korumada Modelliği.....	40
III.4. Doğrulukta Hz.Yusuf'un Modelliği Ve Allahın Yardımı	50
III.5. Güzellikle Sınanmada Hz.Yusuf'un Örnekliliği	53
III.6. Günahlara Karşı Direnme ve Sabırda Hz.Yusuf'un Modelliği	55
III.7. Hz.Yusuf'un Zindan Hayatındaki Örnekliliği	58
III.8. Suçsuzluğunu Ortaya Çıkarmada Model Oluşu	62
III. 9. Zindandan Köşke Giden Yolda Hz.Yusuf'un Tevâzu da Model Oluşu.....	66
III.10. Emânetlere Riâyet Bilincinde Hz.Yusuf'un Örnekliliği.....	69
III. 11. Yapılan Kötülöklere Erdemlice Ders Verme ve Öç Almama Konusunda Hz.Yusuf Modeli	71
III. 12. Sıkıntılar Karşısında Baba Olarak Hz.Yakup Ve Oğlu Hz.Yusuf'un Allaha Tevekkülde Model Oluşları.....	75
III. 13. Her Zaman Dua Ve Hz.Yusuf'un Duasındaki Örnekliliği	78
III. 14. Hz.Yusuf Modelliğinde Hadiselerden İbret Almanın Değeri	81
SONUÇ	86
KAYNAKLAR.....	89

KISALTMALAR

a.g.e.	: Adı geçen eser.
a.g.m.	: Adı geçen makale.
a.g.t.	: Adı geçen tez.
b.	: bin, ibn (oğlu).
bint.	: binti (kızı).
bk.	: Bakınız.
ev.	: Çeviriyi yapan.
DİA.	: Diyânet İslâm Ansiklopedisi.
DİB.	: Diyânet İşleri Başkanlığı.
H.z.	: Hazreti.
r.a.	: Radıyallahu anh.
s.	: Sayfa.
s.a.v.	: Sallallahu aleyhi vesellem.
ts.	: Tarihsiz.
v.dđr.	: Ve diđerleri
c.c	: Celle Celâlüh

GİRİŞ

İmtihan için dünyaya gönderilen insanoğlunun bu dünya hayatındaki temel vazifelerinden biri; Allah'ı tanımak ve Ona kulluk etmek, emir yasaklarına uygun hareket etmektir. Çünkü Allah'da bizleri bu sebepten yaratmış ve elest bezminde de kendisini tanımayı fitratımıza ve ruhlarımıza yerleştirmiştir. Allah (c.c) yarattığı insanları dünyada başıboş, kendi haline bırakmamış, gönderdiği Peygamberlerle kendisine nasıl ve ne şekilde ibadet edileceğini ve nelere dikkat edileceğini insanlara öğretmiştir. Dinimizde insan hayatı muteber ve dokunulmazdır. Allah insanı ahseni takvim olarak yaratmış ona ciddi makamlar vaadetmiş aynı zamanda çok ciddi vazifelerle kulluk görevini yerine getirmesini istemiştir.

Hal böyle olunca bu kulluk bilinci, daha baştan yani insanın gelişimi açısından temeli olan çocukluğundan başlayarak ölene kadar devam edecek olan bir süreci ifade etmektedir ve süreç içerisinde en önemli devreyide hiç şüphesiz gençlik dönemi almaktadır. Çünkü bu dönem insanın dini, ahlaki, karakter ve şahsiyet gelişiminin temelini atıldığı, gelişmeye başladığı ve şekillendiği çok hassa bir evredir. Bu dönemi, İslam'ın istediği, kültürümüzün ve sağlam aile yapımızın öngördüğü şekilde yapılandırabilirsek, dünya ve ahiret saadetini de kazanmamız o denli kolay ve güzel olacaktır. Bu sebeple gençliğin sorunları, tüm Müslümanların ortak sorunudur. İlahiyatçı olarakta bu konudaki sorunlara ışık tutup çözüm arayışında bulunmak bizler için bir vazifedir.

Çalışma üç bölümden müteşekkildir. Birinci bölümde Fetâ (gençlik) kavramına yer verilmiş, ikinci bölümde Kur'anın örnek sunuşu ve ilgili kavramlara değinilmiştir. Üçüncü bölümde ise, gençliğe etkili bir rol model olabilecek, Hz.Yusuf'un hayatının örneğine yer verilerek çalışmamız sonlandırılmıştır.

I.BÖLÜM

KUR'AN'DA FETÂ KAVRAMI

I.1. Fetâ Kavramının Sözlük Anlamı

Fetâ kavramı Arapçada genç erkek manasında kullanılmıştır. Çoğulu fityanundur. Müennesi ise fetâte olarak genç kız anlamını ifade eder. Bunun çoğulu ise feteyâtün'dür.¹

Fetâ kelimesi sözlüklerde; gençliğin ilk ve körpe dönemi için kullanılır.² Cesaret, yiğitlik,³ cömert,⁴ yeni diş,⁵ taze genç,⁶ sözüne güvelilen⁷ anlamlarına gelen bu kelime, gençliğin buluşdan sonraki belli bir yaşa kadar olan devresi içinde⁸

1Ebû'l-Hüseyn Ahmed b. Faris b. Zekeriyya b. Muhammed er-Razi el-Kazvini el-Hemedani, *Mu'cemu Mekayisi'l Luğa*, IV, Dâru'l-Fikr, 1399/1979, s. 474; Ebû'l-Kasım Hüseyin b.Muhammed b.el-Mufaddal er-Râgıb el-İsfehani, *El-Müfredât fi Ğaribi'l Kur'an*, Dâru'l-Ma'ârife, Lübnan 502/1108, s.372,373; Ebû'l-Fazl Cemâlüddîn Muhammed b. Mükerrrem b. Alî b. Ahmed el-Ensârî er-Rüveyfî, *Lisanul Arap*, V, Dâru'l Ma'ârife, I, Kahire 1119/1811 , s. 3347; Ebû'l-Feyz Muhammed el-Murtazâ b. Muhammed b. Muhammed b. Abdirrezzâk el-Bilgrâmi el-Hüseyni ez-Zebidi, *Tacul Arus min Cevahiril Kâmûs*, Matbaatu Hükümeti Kuveyt, XXXIX, Kuveyt 1393/1979, s. 208-216; *El-Mu'cemu'l Vasît*, Mektebetü's-Şürûki'd-Devle, 4.bs, Mısır 2004, s. 673; Hans Wehr, John Milton Cowan, *A Dictionary of Modern Written Arabic-English*, New York 1976, s. 696.

2 İsfehani, *El-Müfredat*, s.373; El-Mu'cemu'l Vasît, s. 673; Hans wehr, *A Dictionary*, s. 696; Mu'cemu'l Vecîz, *Mecmû'u'l Lügatü'l Arabiyye*, 1.bs, Mısır 1400/1980, s. 462.

3 Ebû'l Bekâ, *Külliyât Ebû'l Bekâ*, s. 696; Ez-Zebidî, *Tâcu'l Arûs*, s. 215; El Mu'cemu'l Vasît, s. 673; Hans wehr, *A Dictionary*, s. 696; Süleyman Uludağ, "Fütüvvet," *DİA*, XIII, 1996, s.259.

4 Ebû'l Bekâ, *Külliyât Ebû'l Bekâ*, s. 696; El-Mu'cemu'l Vasît, s. 673.

5 İbni Manzur, *Lisanü'l Arap*, V, s. 3347.

6 İsfehani, *El-Müfredât*, s. 373.

7 İbni Manzur, *Lisanü'l Arap*, V, s. 3347.

8 İbni Manzur, *Lisanü'l Arap*, V, s.3347; Ebû'l Bekâ el-Kufevî, *Külliyât Ebül Bekâ*, Müessesetü'r Risale, 8.bs, Lübnan 1419/1998, s. 696.

kullanılır. Köle ve câriyelerin gençleri; mecazen de, hayvanlardan ve özellikle develerden genç olanları da bu kelime ile ifade edilir.⁹

I. 2. Fetâ Kavramının İstilahtaki Anlamı

Fetâ sözcüğü istilahta, gençliğin buluşdan sonraki belli bir yaşa kadar olan evresi anlamına gelir. Bu da hayatın belirli bir dönemini ifade eder. Hadislerde 60 yaşından küçük olanlar için de örfen fetâ kelimesi kullanılmıştır. Peygamberimiz, torunları 40 yaşından yukarı olduğu dönemde, fetâ sözcüğünü kullanarak onlar için: “*Hasan ve Hüseyin cennet gençlerinin seyyididirler*” buyurmuştu. Bu hadis 60 yaşından aşağı olanlara fetâ kelimesinin kullanılmasının delili sayılmıştır.¹⁰

Kur’an’da çeşitli surelerde yerde geçen fetâ kelimesi ve bunun farklı türevleri gençlik manasında kullanılmıştır.¹¹ Mesela Yusuf sûresinde “*Yusuf gençlerine(adamlarına) dedi...*”¹² âyetinde geçen “li fityanihi” kelimesi burada çalışabilecek yaşta olduklarından yani, buluş çağı sonrasında bulunan genç işçi veya köleleri ifade etmektedir. Kur’an’daki fetâ ile ilgili âyetlere baktığımızda, bu âyetlerin bazısında fetâ’nın gerçek manası olan genç, bazılarında ise genç câriye ve genç hizmetçi anlamlarında geçmektedir.¹³

Yine kendine hâkim olma husunda yiğitlik gösteren veya fütüvvet teşkilatına mensup olanlar anlamında tasavvufî bir terim olarak da kullanılmış¹⁴olan fetâ kavramı sözlükte "genç, yiğit, cömert"; fütüvvet ise "gençlik, kahramanlık, cömertlik" anlamlarına gelmekle birlikte, tasavvuf kaynaklarında, II/VIII. yüzyıl

---

9 İbni Faris, *Mu’cemu Mekayîsi’l Luğa*, s. 474; İsfehani, *El-Müfredât*, s. 373; Ebû Kâsım Carellah Mahmut b. Ömer b. Ahmet Ez-Zemahşeri, *Esâsu’l Belâğa*, Darul kitabul ilmiyye, II, 1.bs, Lübnan 1419/ 1998, s. 6-7; İbni Manzur, *Lisanü’l Arap*, s. 3347; Ez-Zebidî, *Tâcu’l Arûs*, s. 209; Mu’cemul veciz, s. 462; El-Mu’cemu’l Vasît, s. 673.

10 Ebû’l Bekâ, *Külliyât Ebû’l Bekâ*, s. 696; Ez-Zebidî, *Tâcu’l Arûs*, s. 215; El Mu’cemu’l Vasît, s. 673; Hans wehr, *A Dictionary*, s. 696.

11 Bkz. Nisa, 4/25; Yusuf, 12/30, 36, 62; Kehf, 18/10, 13, 60, 62; Enbiya 21/60; Nur 24/33.

12 Yusuf, 12/62.

13 Bkz. Nisa, 4/25; Yusuf, 12/30, 36, 62; Kehf, 18/10, 13, 60, 62; Enbiya 21/60; Nur 24/33.

14 “Fetâ”DİA, XII, 1995, s.436.

başlarından itibaren ileri gelen sūfîler, fütüvvet kelimesini tasavvufî bir terim olarak kullanmaya başladıkları kaydedilir.¹⁵ Fütüvvet terimine yine gençlik ve asalet anlamında yüklenmiştir.¹⁶ Fetâ'nın ortaya koymuş olduğu fütüvvet ahlâkında; Peygamberimizin hayatında olduğu gibi, Allah'a adanmış bir hayat, tabii bir yiğitlik, gerçek kahramanlık, mertlik ve cesaret gibi meziyetler vardır. Bu itibarla fütüvvet ahlâkıyla ahlaklanmış olan fetâ, her durumda Hz.Peygamber'i kendine örnek alan şahsiyettir. Fetâ'nın ortaya koyduğu fütüvvet, her şart altında Hz.Peygamber'e tabi olmaktır. Ayrıca fetâ, bütün Peygamberlerin yüce vasıflarını üzerinde taşımaya gayret eden Allah dostudur¹⁷ da denmiştir.

I.3. Fetâ Kavramının Anlam Çerçevesi

Gençlik anlamında kullanılan fetâ kelimesi, bir insanın buluş çağına girmesinden sonra otuzlu yaşlara kadar olan çağların kastedildiği, bunda insan hayatında takriben oniki ila otuz yaşları aralığına karşılık geldiğini, bu hususta yapılmış çalışmalardan öğrenmekteyiz. Bu döneminin yaş aralıkları hakkında İslam kültür geleneğinde ortaya çıkan kabuller ile bugün ki veriler arasında fark bulunmamaktadır. İslam bilginleri, genel hatlarıyla gençliği buluş çağından itibaren başlatmakta ve otuz ikili yaşlara kadar götürmektedir.¹⁸

Fetâ kelimesi, ergenlik anlamında da kullanılır. Ergenlik; bir bireyin küçüklüğünden itibaren yetişkinlik dönemine kadar geçmesini sağlayan bazı özelliklerinden dolayı diğer gelişim dönemlerinden daha farklıdır. Gençin kendini, toplumu ve hayatı sorgulayarak önceki döneminden farklı olarak dünyayı algılamaya başladığı bu yeni dönemde en önemli sorunlarından biri, kendini tanıyabilme problemidir. Ergenlik çağı, “bireyde gözlenebilen sürekli ve süratli bir gelişim devresi” olarak ifade edilmektedir. Çocukluktan erişkinliğe geçiş dönemi olarak

---

15 Süleyman Uludağ, “Fütüvvet,” DİA, XIII, 1996, s. 259.

16 Hayrettin Karaman, Bekir Topaloğlu, *Arapça Türkçe Yeni Kâmûs*, 8. bs, Elif Ofset, İstanbul 1979, s. 309.

17 Ali Tenik, “Hz. Peygamberin Hayatını Şiar Edinen Tasavvufun Gençİnsanı: Fetâ”, Peygamberimiz ve gençlik, I.uluslararası mevlîdi nebi sempozyumu, Şanlıurfa 2018, s. 182.

18 Hasan Bacanlı, *Eğitim psikolojisi*, Pegem akademi yayınları, Ankara 2013, s. 57-60.

bilinen bu çağ bedensel, düşünsel ve sosyolojik açıdan meydana gelen bir gelişme ve olgunlaşma çağıdır.

Yaklaşık olarak on iki ile yirmi yaş aralığı ergenlik döneminin temel vasıfları, duygusal hareketlilik ve taşkınlık açısından, hızlı bir şekilde gelişen ve aynı şekilde bozulan ilişkileri barındırmaktadır. Bunun yanında onun bu durumu, toplumsal yapı içinde öne çıkma, dikkat çekme, model olma gayreti biçiminde özetlenebilir.¹⁹

Kur'an ve hadislerde fetâ kavramı, gençliğin ilk ve körpe dönemi ve onun buluşdan sonraki belli bir yaşa kadar olan devresi ya da 60 yaşından aşağı olanlar için kullanılırken; bu gençlik çağının, örfte kabul edilen, 12-28 yaş aralığı olan ergenlik dönemini ve Birleşmiş Milletlerin getirdiği tanımdaki genci de kapsadığı görülmektedir. Nitekim Birleşmiş Milletler; genci, "15-25 yaşları arasında, öğrenim gören, hayatını kazanmak için çalışmayan ve ayrı bir evi olmayan" kişi olarak tanımlamaktadır. Psikolojik kaynaklarında ise gençlik dönemi, "ergenlik çağı öncesi dönemden başlayarak 20-25 yaşlarına kadarki yılları kapsayan zaman dilimi olarak kabul edilmektedir."²⁰

Yukarıdaki açıklamalara bakılınca görülür ki, kur'an ve diğer unsurların gençlik dönemiyle ilgili yaklaşımları aynıdır. Herbirisi de gençliği, genelde ergenlik (buluş) yaşından orta yaşa kadar geçen süreyle kayıtlamışlardır. Kimilerine göre gençlik otuz yaşına kadar, kimilerine göre de kırk yaşına kadar sürdüğü ifade edilse bile, gençliğin ergenlik yaşından itibaren başladığı konusunda söz birliği vardır.

Dünya Sağlık Örgütü değişen ve gelişen teknoloji ile yaş dilimlerini de güncellemiş, yaşama süresinin uzaması ve dünyadaki yaşlı nüfusunun artmasına

---

19 Mustafa Naci Kula, *Kimlik ve Din (Ergenler Üzerine Bir Araştırma)*, Ayışığı kitapları, İstanbul 2001, s. 33-35.

20 Mehmet Emin Ay, *Kur'an'da Gençler ve Gençlik Değerleri*, Gençlik Dönemi ve Eğitimi II, Tartışmalı İlmi Toplantı. H. Hökelekli (Ed.), Yenidünya dergisi, Ensar yayınları, İstanbul Mart 2001, s.15.

bağlı olarak yapılan araştırmalar neticesinde; 0-17 yaşı ergen, 18-65 yaş aralığını ise genç olarak belirtmiştir.²¹

Konuyla ilgili bir makalede ise;

*“Gençlik çağında çocukluk dönemi geride kalmıştır fakat genç, henüz yetişkin toplumda belli bir noktaya ulaşmış değildir. Bu yüzden gençlik çağı bir belirsizlikler ve arayışlar devresidir. Bu çağ hayat için bir yön ve gayenin arandığı, mesleki ve ailevi rollerin üstlenilmesi için gerekli şahsiyet özelliklerinin kazanıldığı, ferdin daha müstakil ve sorumlu bir kimse olarak hareket etmeye başladığı bir hazırlanma dönemidir. Bu dönemin en başta gelen psikolojik özellikleri, kişilik bunalımı, isyankârlık, hayat gayesi oluşturma, sorumluluk duygusunun geliştirilmesi, hayattan tatmin arama, macera ve hareket isteğidir. Bu hareketlilik onların dini yaşantısı üzerinde de gözlemlenebilmektedir.”*²²

18-28 yaş aralığı, kişiliğin büyük çoğunlukta kalıplaştığı ve olgunlaşma devresine girdiği, şahsiyetinin sosyal ve kültürel yapısı da bu dönemde ortaya çıkar ve bir düzene kavuşur. Duygusal yönden, düşünsel yöne bir yolculuk başlar. Yani bu döneme kadar duygular neticesinde verilen kararlar, yavaş yavaş bunların etkisinden kurtularak mantıklı düşünüp hareket etmenin etkisine giren davranışlar gerçek hüviyetine kavuşur.²³

Gençlerin, karşılaştıkları bu geçiş dönemleri ve aidiyet hissettikleri toplumun hızla değişmesiyle pek çok problemle yüzyüze geldikleri görülmektedir. Bu problemler; kimlik bunalımı, yabancılaşma, değerlerdeki değişmeler, sosyo-psikolojik sorunlar ve daha başka endişeler olarak sıralanabilir. Gençlik döneminde değerler, kimlik ve kişiliğin meydana gelmesinde dünyaya bakışında, hayatı okumasında ve karşılaşılan problemlere çözüm üretmede önemli bir konuma

---

21 <https://www.neoldu.com>.(31.05.2018)

22 Münir Koştaş, *Üniversite Öğrencilerinde Dine Bakış*, TDV yayınları, Ankara, 1995, s. 4.

23 Zeki Arslantürk, *Kutsalın Dönüşü - Yeni Toplum Arayışları*, Ayışığı yayınevi, İstanbul 1998, s. 68.

sahiptir.²⁴ Çünkü bu değerler, gence onun iyi ya da kötude model oluşunu sağlamaktadır.

Kur'an gençliğin her iki modeline de örnekler sunarak, iyi modeli önerirken kötü modelden de kaçınılmasını tavsiye etmektedir. Fetâ kelimesinin geçtiği âyetler ve onların tahlilleri üzerinde durarak konuyu biraz daha açalım.

I.4. Kur'an'da Fetâ Kavramıyla Eşanlımlı Olan Kelimelerin Tahlili

Kur'an da gençlik çağı için fetâ kavramı yanında “et-tıfl”, “el-eşüddü”, “vildan”, “ğılman” sözcükleri de kullanılmaktadır. Bu kelimelerden herbiri gençliğin belli bir evresini ifade etmektedir. Şimdi bu kelimeleri sırayla verelim.

I. 4. 1. et-tıfl

Yeni doğan ya da buluğa ermemiş küçük çocuk²⁵ anlamında kullanılmıştır. Bunu, “Sizden çocuklarınız buluğa erdikleri zaman, kendinden öncekiler gibi (odanıza girmek için) izin istesinler”²⁶ âyetinden öğreniyoruz. Bu kelime Kur'an da “belağal etfal” terkibiyle bir yerde geçmektedir.²⁷

I. 4. 2. el-eşüddü

El-eşüdd, şüdde kelimesinin çoğuludur. Ergenlik öncesi dönem için ise Kur'an da “belâge eşüdd” kavramı kullanılmış, tohumun büyümeye başlaması güçlenmesi, kişinin bilgi ve tecrübe çağına ulaşması ergenlik çağına ulaşmak, manalarında kullanılmaktadır.²⁸ Bu kelimedede Kur'an'da altı yerde geçmektedir.²⁹

Gençlik döneminin ne zaman sonra ereceği konusunda birtakım farklı görüşler bulunmakla birlikte ilgili âyette,“(Çocuk) ergenlik çağına ulaştığı” âyetindeki

---

24 Mehmet Aydın, Gençliğin Dini ve Ahlaki Değerleri, *Gençlik Dönemi ve Eğitimi II, Tartışmalı İlmi Toplantı*, 18-20 Nisan 2003, H Hökelekli (Ed.) Ensar yayınları, İstanbul, 2003, s. 246.

25 İbni Manzur, *Lisanü'l Arap*, IV, s. 2682.

26 Nur. 24/59.

27 Bkz. Nur 24/59.

28 İbni Manzur, *Lisanü'l Arap*, IV, s. 2214.

29 Bkz. Enam 6/152, Yusuf 12/22, Hacc 22/5, Kasas 28/14, Ğafir 40/67, Ahkaf, 46/15.

‘eşüdd’ kelimesi gençlik dönemi, âyetin devamında ise, “*Nihâyet o (genç) olgunluğa ulaşıp kırk yaşına girdiğinde...*”³⁰ diye geçmektedir. Bu âyet, gençlik çağının buluşa ermesinden itibaren kırk ya da elli yaşına kadar olan evreye verilen ad olmuştur. Zira hem yukarıdaki âyette 40 yaş gençliğin üst sınırını belirlemektedir. Bu evrede çocuğun, kemale erip yavaş yavaş olgunluk dönemine girdiği anlaşılmaktadır. Yukarıda hadislerde 60 yaşından küçük olanlar için örfen fetâ kelimesi kullanıldığını verilmişti. Aynı hadiste el- eşüdd kelimesinin ise, 50 yaşından aşağılar için kullanıldığı rivâyetleri de vardır. Çünkü Peygamberimiz, “*Hasan ve Hüseyin cennet gençlerinin efendileridir*”³¹ buyurduğunda onlar 40 yaşının üzerinde idiler. Rivâyete göre, Hz. Hasan vefat ettiği zaman elli; Hz. Hüseyin ise şehit edildiğinde elli sekiz yaşlarındaydı. Görüldüğü gibi 40-50 yaşları için Rasulullah genç kelimesini kullanmıştır.³²

I. 4. 3. Vildân

Vildân Velîd’in çoğuludur. Bu kelime sözlükte mümeyyiz ve gayri mümeyyiz çocuk, köle ve genç hizmetçi manalarına gelmektedir.³³ Bir çocuğun buluşdan önceki dönemini ifade eden bu sözcük,³⁴ hem dünya ve hem de cennette hizmetçilikle görevlendirilen çocukları kapsamaktadır. Vildan kelimesinin, masdar oluşu ve onun “vildanun muhalledun/ölümsüz gençler” şeklinde ölümsüzlükle nitelenmesi³⁵ nedeniyle ‘ebedi kalıcı çocuklar’ anlamında cennetteki hizmetçi çocuklara ad olarak kullanılmıştır.

Çocuk manasında ve tekil olarak kullanılan ‘Velîd’ kelimesi bir âyette;³⁶ çoğulu olan ‘Vildân’ ise Kur’an’da dört yerde geçmektedir.³⁷ Bu âyetlerin ikisinde,

---

30 Ahkaf, 46/15.

31 Muhammed b İsâ Tirmizî, *es-Sünen*, Çağrı Yayınları, İstanbul 1981, “Menâkıb,” 30-31.

32 Hüseyin Kerim Ece, “*Kur’an da Örnek Genç Profilleri*”, Kur’ani Hayat Dergisi, Yıl 7, S.

33 Şubat 2014, s. 79-90.

33 Mahmut Çanga, *Kur’an Kelimelerinin Anahtarı*, Timaş Yayınları, İstanbul, 1986, s.561.

34 İbni Manzur, *Lisanü’l Arap*, XV, s.277.

35 Bkz. İnsân, 76/19; Vâkıa, 56/17.

36 Şuarâ, 26/18.

37 Nisa, 4/75, 98,127; Müzzemmil, 73/17.

cennette olanlara hizmet etmekle görevli olan cennet hizmetçilerini tanımlamak üzere kullanılmaktadır.³⁸ Dünyada olduğu gibi cennette de bir takım insanların diğer bazılarına hizmet etmesinin söz konusu olmayacağı ve bu cennetle ödüllendirilen herkesin hizmet edilen konumda bulunacağı, ikramları sunmak üzere ise insan cinsinden olmayan³⁹veya olan sonsuza dek genç kalacak hizmetçiler tahsis edileceği bildirilmektedir.

Diğer âyette ise; “*O insanların etrafında öyle ölümsüz genç hizmetçiler /vildân dolaşır ki, onları gördüğünde, etrafa saçılıp dağılmış inciler sanırsın.*”⁴⁰ Bu âyetin tefsiriyle ilgili yorumlarda; Bu gençlere kalıcı olan bir gençlik iksiri yapılacağı ve cennette hizmetle görevlendirilen bu gençlerin gençlikleri, tazelik ve güzellikleri gitmeyerek, yaşlanmayıp değişmeyeceklerdir. Buradaki ‘muhalledûn’ ifadesi ölümsüz veya süslenmiş gençler olarak da tefsir edilmiştir.⁴¹

Bu bakımdan Hz. Peygamber’in bir ihtiyar kadın için; “*İhtiyarlar buldukları yaşlı halleriyle cennete girmeyecekler. Zira Allah onları cennette genç kızlara çevirecektir*” buyurması da bunu ifade etmektedir.⁴² Başka bir hadiste Hz. Peygamber’in Vakîâ 35-37 âyetleri okuduktan sonra, “*Biz o kadınları, yepyeni bir yaratılışla yarattık. Böylece onları bakire kızlar kıldık*”⁴³ ve “*Cennet ehli cennet’e henüz sakalı bitmemiş bir kişi (gibi), (gözleri) sürmeli bir halde ve yaşları otuz ila otuz üç arası oldukları halde girecekler*”⁴⁴ buyurması yukarıda ifade edilen durumu teyit etmektedir.

---

38 İnsân, 76/19; Vâkıa, 56/17.

39 Hayrettin Karaman, Mustafa Çağrıçı, İbrahim Kâfi Dönmez, Sadrettin Gümüş, *Kur’an Yolu Meali*, DİB Yayınları, Ankara, 2016, s. 534.

40 İnsân, 76/19.

41 Ebû Ca’fer Muhammed b. Cerir et-Taberî, *Cami’ul Beyan an- Te’vili A’yil Kur’an*, XI, 1.bs. Dâru’l Hicr, 2001/1422, Kahire, s. 629; Ebi Abdillâh Muhammed İbni Ebi Bekr el-Kurtubi, *el-Câmiu li-Ahkami’l-Kur’an*, XIV, 1.bs. Müessesetür’Risale, 2006-1427, Beyrut, s. 3223.

42 Ebü’l-Kâsım Müsnidü’d-dünyâ Süleymân b. Ahmed b. Eyyüb et-Taberânî, *Mucemul Evsat*, Tah. Muhammed Ahmet İbrahim, Mısır 1398/1977, n, 5.

43 Tirmizî, Şemâil, 144.

44 Tirmizî, Cenneh, 12.

I. 4. 4. Ğılmân

Ğılmân kelimesi ğulam kelimesinin çoğulu olup, sözlükte çocuk anlamına gelmektedir. Bu kelime bulûğ çağına yaklaşmış çocuklar için kullanılmıştır.⁴⁵

Ğılman kelimesi, Kur'an'da on üç âyette geçmektedir. Bu kelimenin geçtiği âyetlerde daha bulûğa ermemiş çocuk manasında kullanılmaktadır. Bu âyetlerin yedisinde; Hz. Meryem'in "*Benim elime erkek eli değmediği halde nasıl çocuğum (ğulam) olur*"⁴⁶ ifadesi, kervancıların kuyudaki Hz.Yusuf için "*Bu bir çocuk (ğulam)*"⁴⁷ sözü ve ayrıca Hz. İbrahim'e müjdelenen çocuk için de aynı şekilde 'ğulam' kelimesinin kullanılması buna örnektir.⁴⁸

Geriye kalan şu 5 âyette de; aynı şekilde adı Yahya olarak Hz. Zekeriyya'ya (as) müjdelenen çocuk için de 'ğulam' kelimesi geçmiştir,⁴⁹ Kur'an'ın ifadesiyle ledün ilmi verilen Hz. Hızır ve Hz. Musa'nın, beraberce yaptıkları seyahatte, Hz. Hızır'ın onun bir hikmet gereği öldürülen çocuk için de "ğulâm" sözü kullanılmıştır.⁵⁰ Yine aynı yolculukta Hz. Hızır'ın tamir ettiği duvarın altındaki hazinelerin sahibi olduğu iki çocuğa da ğulam kelimesinin tesniye olan 'ğulâmeyn'⁵¹ kelimesi kullanılmıştır.

Çoğul olarak 'ğılmânun' kelimesi bir âyette geçmekte olup, kelime bu kalıpla cennetteki hizmetçi gençler için kullanılmıştır.⁵²

Yukarıda ki âyette geçen 'ğılman' ile Vakıa Suresi 17. ve İnsan Suresi 19. âyetlerde ki 'Vildan' kelimesinin özellikleri aynıdır. Çünkü her ikisi de çocuk

---

45 İbnu Manzur, *Lisanü'l Arap*, XI. s. 77.

46 Âli İmran, 3/40; Meryem, 19/19, 30.

47 Yûsuf, 12/19.

48 Hicr, 15/53; Zâriyât, 51/28; Saffât, 37/101.

49 Meryem, 19/7, 8.

50 Kehf, 18/74, 80.

51 Kehf, 18/82.

52 Bkz.Tûr, 52/24.

manasına gelmektedir. Bununla beraber her ikisi de cennetliklerin hizmetiyle vazifelendirilmiş hizmetçiler manasındadır.⁵³

Konumuzun temelini teşkil eden gençlik kelimesi İslami literatürde ve Kur'an'da daha çok fetâ kavramıyla işlenmiş ve fetâ kelimesinin Arap dilindeki bütün anlamları Kur'an'a yansımıştır. Bu anlamlarda âyetlerde görülmekte olup şimdi ilgili âyetlere bakalım.

I.5. Fetâ Kelimesinin Kur'an'daki Anlamları ve Kullanıldığı Yerler.

Fetâ kelimesi Kur'an'daki değişik türevleriyle bazı âyetlerde kendi öz manası olan genç, bazı âyetlerde ise hizmetçi ve köle anlamlarında geçmektedir. Bu yönüyle konuyu biraz daha açalım.

'Fetâ' kelimesi, gençliğin ilk ve körpe dönemi ve taze genç/delikanlı ve yiğit gibi anlamlarına gelmektedir. Arapların hizmetçilerinden gençlerine edep ifadesi olarak genellikle 'fetâ/delikanlı' denmesi de onların âdetlerindedir.⁵⁴Nitekim Peygamber (s.a.s) şöyle buyuruyor ki; "Sizden biriniz (kölelerinize, hizmetçilerinize) 'kulum/kölem demesin, fakat delikanlım/gencim (fetâ) desin. Zira hepiniz Allah'ın kullarısınız. Bir köle de (sahibine) Rabbim demesin, ama efendim desin."⁵⁵

Aslında bir kimseye 'kölem, hizmetçim' söylemek ile 'kardeşim, genç arkadaşım' veya adını vererek; 'Mehmet'im', 'Hakan'ım' demek arasındaki fark büyüktür. Birincisinde karşıdakini küçük görme varken diğesinde ise mütevâzilik ve hizmetindeki insana yardımcıysa olsa değer vermek söz konusudur.⁵⁶

Fetâ kavramı zamanla kardeşlik teşkilatı olan fütüvvet teşkilatına temel olmuş, her sanatın bir pirinin olduğuna olan inançları, kendi aralarında organize olup disiplinli bir şekilde görevlerini ve mesleklerini yerine getirmeleri, birbirlerine karşı

---

53 Ebû Kasım Mahmut bin Ömer Ez Zemahşerî, *el-Keşşaf*, IV, Darul kitap, 1407, Beyrut, s.40.

54 İbni Manzur, *Lisanü'l Arap*, V, s. 3347; Rağib el-İsfahâni, *El-Müfredât fî Ğaribil Kur'an*, s.373.

55 Ebûl-Hüseyn b. Haccâc bin Müslim, *el-Câmi'u's-Sahîh*, Çağrı Yayınları, İstanbul 1981, "Elfâz" 1.

56 Hüseyin Kerim Ece, *Kur'ani Hayat Dergisi*, s. 79-90.

kardeşçe davranarak iki fetâ arasında özel bir kardeşlik kurmaları, “Ali' den başka fetâ, zulfikardan başka kılıç yoktur” deyip Hz.Ali' yi kendilerine pir ve baş fetâ kabul etmeleri, sûfilikten daha başka bir kimlik göstermelerine neden olmuştur. ‘Fütüvvet’, aslı fetâ kökünden gelip; genç olma, kahramanlık gösterme, cömert olma manalarına gelir. Bu kelime, Fudayl b. İyaz’a göre “Dostların kusuruna bakmama”, Cafer-i Sâdik’a göre “Ele geçen bir şeyi tercihen başkalarının istifadesine sunma, ele geçmeyen bir şey için de şükretmektir.”⁵⁷

Kur’an-ı Kerim’de fetâ kelimesi değişik türevleriyle 5 sûre ve 10 âyette⁵⁸ geçmektedir. Fetâ kelimesinin altı âyette genç anlamında kullanıldığı görülmekte olup,⁵⁹ iki âyette geçen fetâ kelimesinin erkek hizmetçi veya görevli,⁶⁰ diğer iki âyette de yine, bayan câriye, hizmetçi veya görevli anlamında kullanıldığı görülmektedir.⁶¹

Fetâ’ nın çoğulu olan ‘fityetü’ kalıbıyla iki âyette,⁶² çoğul kalıbı ‘fityânihi’ şeklinde de bir âyette geçmektedir.⁶³ Fetânın lafzının müennes kalıbı ‘fetâtün’, çoğulu ise ‘feteyât’ır. Bu kelime, Kur’an’da iki âyette hizmetçi ve câriye manalarına gelmektedir.⁶⁴

Aynı şekilde “Onunla (Hz.Yusuf) birlikte zindana iki delikanlı daha girdi”⁶⁵ âyeti kerimesinde geçen ‘Feteyân’ kelimesi ise erkek iki genç anlamındadır. Bu iki genç Hz.Yusuf’la birlikte zindana atılmışlardır. Bu durumu Kur’an’ı Kerim Şöyle İfade etmektedir:

---

57 Süleyman Uludağ, “Fütüvvet,” DİA, XIII, 1996, s. 259.

58 Bkz.Nisa, 4/25; Yusuf, 12/30, 36, 62; Kehf, 18/10, 13, 60, 62; Enbiya, 21/60; Nur, 24/23.

59 Enbiya, 21/60; Kehf, 18/10, 13, 60, 62; Yusuf, 12/36.

60 Yusuf, 12/30,62.

61 Nisa, 4/25; Nur, 24/33.

62 Kehf, 18/10,13.

63 Yusuf, 12/62.

64 Nisa, 4/25; Nur, 24/33.

65 Hz.Yusuf, 12/36.

“Onunla beraber zindana iki delikanlı daha girdi. Onlardan biri dedi ki: Ben (rüyamda) şarap sıktığımı gördüm. Diğeri de: Ben de başımın üzerinde kuşların yediği bir ekmek taşıdığımı gördüm. Bunların yorumunu bize haber ver. Çünkü bizler seni güzel davrananlardan görüyoruz, dedi.”⁶⁶

Aynı şekilde bu kelime, Hz. Musa-Hızır (as) kıssasında da iki yerde ‘lifetâhu onun Fetâsı’ şeklinde şöyle geçmektedir:

“Hani Musa beraberindeki gence şöyle demişti; İki denizin birleştiği yere varıncaya kadar durmayacağım, ya da uzun zaman gideceğim. İkisi iki denizin birleştiği yere geldiklerinde, balıklarını unuttular ve o bir delikten kayıp denize gitti. Oradan uzaklaştıklarında Musa beraberindeki gence, “öğle yemeğimizi getir, bu yolculuğumuzdan dolayı çok yorgun düştük” dedi.”⁶⁷

Taberi yukarıdaki âyetlerde geçen gencin Yuşa (as) olduğunu; olayın geçtiği yerinde Fars ve Rum denizlerinin birleştiği yer olduğunu söyler.⁶⁸Bu âyette bahsedilen fetâ, Kur’an’da ismi zikredilmeyen bununla beraber birçok tefsirde Hz. Musa’nın yakınında bulunan, Hz.Yusuf’un soyundan Yuşa b. Nun olup Hz. Musa’nın yeğeni olduğu da rivâyet edilmiştir. Bu şahıs, Hz. Musa’ya sadakatle hizmette bulunmuş ve kendisinden ilim ve hikmet almıştır. Hz. Musa’nın ölümünden sonra da Peygamber olarak İsrailoğullarına gönderilmiştir.⁶⁹ Bu durum peygambere sadakatle bağlanmanın ve hizmetinde bulunmanın bir gence kattığı ilim ve hikmete işaret etmektedir. Musa’nın ölümünden sonra yerine geçmesi işte bu sadâkâtinin bir mükâfatı olsa gerektir.

Fetâ kelimesi, Kur’an da iki âyette genç câriye anlamında şöyle kullanılmıştır;

---

66 Yusuf, 12/36.

67 Kehf, 18/60, 61, 62.

68 Taberi, *Cami’ul Beyan*, XV, s. 308.

69 Ebü’l-Fidâ’ İmâdüddîn İsmâil b. Şihâbiddîn Ömer b. Kesîr b. Dav’ b. Kesîr el-Kaysî el-Kureşî el-Busrâvî ed-Dımaşkî eş-Şâfiî, *Tefsirül Kur’anil Azim*, IX, 1.bs., El Farukil’Hadisiyyetü Lidabaati ven- Neşri, 2000/1421, Kahire, s. 165-166.

“Sizden kimin hür mümin kadınlarla evlenmeye gücü yetmezse sahip olduğunuz mümin genç kızlarınızdan (câriyelerinizden) alsın. Allah sizin imanınızı daha iyi bilir. Hepiniz birbirinizdensiniz. Öyle ise iffetli yaşamaları, zina etmemeleri ve gizli dost tutmamaları halinde, sahiplerinin izniyle onlarla evlenin, Mehirlerinizde güzelce verin. Evlendikten sonra bir fuhuş yaparlarsa, onlara hür kadınların cezasının yarısını uygulayın. Bu (câriye ile evlenme izni) içinizden günaha düşmekten korkanlar içindir. Sabretmeniz ise sizin için daha hayırlıdır. Allah çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.”⁷⁰

“Evlenme imkânını bulamayanlar ise; Allah, lütfu ile kendilerini varlıklı kılincaya kadar iffetlerini korusunlar. Ellerinizin altında bulunanlardan (köleler ve câriyelerden) mükâtebe yapmak isteyenlerle, eğer kendilerinde bir hayır (kabiliyet ve güvenilirlik) görüyorsanız, hemen mükâtebe yapın. Allah’ın size vermiş olduğu malından siz de onlara verin. Dünya hayatının geçici menfaatlerini elde edeceksiniz diye, namuslu kalmak isteyen câriyelerinizi fuhşa zorlamayın. Kim onları zor altında bırakırsa, bilinmelidir ki zorlanmalarından sonra Allah (onlar için) çok bağışlayıcı ve merhametlidir.”⁷¹

Âyetteki “el müsafiha” karşısına her çıkana kendisini kiralayan, “zatühidn” ise kendisine yalnız bir dost tutup onunla zina eden manasınadır. Örfü uygun bir şekilde mehirlerini verin. Aranızda anlaştığınız miktardaki mehirlerini verin. Evliyken zina ederlerse, evli kocaları hariç iffet yerlerini başka erkeklere haramken zina irtikab ederlerse; onlara hür kadınlara verilen cezanın yarısı verilir. Yani böylelerine elli değnek had uygulanır. Câriyele evlenme izni, sizden günaha düşme korkusu olanlar içindir. Ancak sabretmeniz sizin için daha hayırlıdır. Allah Ğafurdur, Rahimdir. Kullarının günahlarını örter, onları esirger.⁷²

Bu âyette geçen –ma meleket eymanukum min fetâyatikumul mu’minat– kelimesini, konumuz bağlamında ve anlam bütünlüğünde değerlendirdiğimizde,

---

70 Nisa, 4/25.

71 Nur, 24/33.

72 Taberî, Cami’ul Beyan, VI, s.591.

mümin genç câriyelerinizden şeklinde geçmektedir. Eski sistemde var olan evlerde hizmetli konumunda ki câriyelerle alakalı bir âyettir. Çoğunlukla araplar arasında genç hizmetçilere bir edep ifadesi olarak ‘fetâ/delikanlı, Fetâtü/genç kız’ denmesi âdet olmuştur.⁷³ Konumuza bakan yönü ise genç câriyelerin durumudur. Buradaki Fetâyatiküm kelimesi Fetâ’nın müennes cemisidir.

Câhiliye devrinde câriye ve köle değersiz kabul edildiği için İslâm sonrası da onlarla evlenmede isteksiz olunacağı gözetilerek bu anlayış, şu şekilde kırılmak istenmiştir: "Feteyât/Genç kızlar ", "Ailelerinin (ehl) İzni ile", "birbirinizden türeyip gelmektesiniz, hepiniz aynı kökten türemektesiniz." Allah Teâlâ kitabında câriyeler için kullandığı bu üç vasıf, sadece o dönem için değil, neredeyse günümüze kadar kölelere hayvandan aşağıya bir muamelenin yapıldığı bütün zamanlar için bir inkılâptır. İslâm köleliği bu şekilde adım adım ortadan kaldırmıştır. İslam’a göre ailenin kızları nasıl "feteyât" şeklinde ifade ediliyorsa câriyeleri de öyledir. Yani ailenin evlilik çağına gelmiş kızlarıdır.⁷⁴

Allah'ın, “câriyelerinizden kasıt”, elinin altında bulunan câriyelerdir. Bu ifade genç kız lafzının çoğuludur. Araplar; köleyi ‘fetâ’ diye isimlendirirken, câriyeyi de ‘fetât’ diye isimlendirirler. Bu konuya açıklık getirmek açısından; Hz. Peygamber şöyle buyurmaktadır: “*Sakin sizden herhangi bir kimse kölem ve câriyem demesin. Bunun yerine oğlum ve kızım desin,*”⁷⁵ buyurması buna işaret etmektedir. Bu iki kelime aynı şekilde gençlik döneminin henüz başındaki hür çocuklar için de kullanılmaktadır. “İçinizden hür (muhsan) olan mü'min kadınları nikâhlayacak bir bolluğa güç yetiremeyenler...” âyetinde ise Allah, nikâh konusundaki ahkâmı hafiflettiğine işaret etmektedir. Bu ise evlenmeye gücü yetmeyenin cariyeyle evlenebileceğini beyan etmektedir.

Fetâ kelimesi çoğul kalıbı olan ‘fityetü’ şeklinde de, kehf sûresinde ashâbı kehf teki gençlerden bahsetmekte olup ilgili âyette ise;

---

73 Çanga, *Kur'an Kelimelerinin Anahtarı*, s.361.

74 Karaman v. dğr, *Kur'an yolu*, II, s. 47-48.

75 Müslim, “Elfâz” 1.

“O (yiğit) gençler mağaraya sığınmışlar ve: Rabbimiz! Bize tarafından rahmet ver ve bize, (şu) durumumuzdan bir kurtuluş yolu hazırla! Demişlerdi. Biz sana onların başından geçenleri gerçek olarak anlatıyoruz. Hakikaten onlar, Rablerine inanmış gençlerdi. Biz de onların hidâyetini arttırdık.”⁷⁶

Bu âyet, özet olarak ashabı kehf'ten haber vermektedir. Hz. Peygamber'e hitaben Allah ; “Yoksa kitabe ve mağara ashabını sen, hayret edilecek âyetlerimizden mi sandın?” buyurmaktadır. Konum itibariyle onlarda, bizim saltanatımızla ilgili olarak hayrete düşürecek bir durum bulunmamaktadır. Çünkü arzın ve semanın yaratılışı, gece ve gündüzün ardı sıra gelmesi, birbiri ardınca getirilişi, yıldızların ayın ve güneşin bizim emrimizde olması ve bunun gibi bizim kudretimizde olan işler, bizim istediğimizi yapmaya gücümüzün yettiğini göstermektedir.⁷⁷

Bu âyetler, insanın imanını kurtarmak için ailesini, evlatlarını, yakın akrabalarını, dostlarını, ülkeni ve mallarını dininde fesada düşme endişesinden dolayı dini uğruna hicret etmek için net bir hüküm içermektedir. Peygamber (sav) de dinini kurtarmak için yurdundan çıkıp Ashabına hicret hususunda örnek olmuştur. Yüce Allah'ın: "İşimizde bize doğruyu bulma başarısını ver" emri şunu ifade etmektedir ki; Onlar, takipten kaçtıklarında Allah'a sığınıp şöyle dua ettiler: "Rabbimiz, bize tarafından bir rahmet, işimizde de bize doğruyu bulma başarısını ver" dediler. Bu durum bize göstermektedir ki bu gençler Allah'a sığınıp ondan istimdatta bulunmaları ve tam tevekkülle ona dua etmeleri neticesinde muvaffakiyete ulaşmışlardır.⁷⁸

"Fetâ" nın çoğulu olan "Fitye, on rakamından az sayıya delalet eden bir çoğuldur. Allah Teâla, çok az sayıda bir genç gurubun iman ehli olup bu imanlarına sadakat gösterdiklerinde nasıl bir nusrete layık olduklarını bu kıssayla bize

---

76 Kehf, 18/10,13.

77 İbn Kesir, *Tefsirül Kur'anil Azim*, IX, s. 105-108.

78 Ebû Abdillâh Muhammed b. Ahmed b. Ebî Bekr b. Ferh el-Kurtubî, *el-Câmi' li-Ahkâmi'l Kur'an*, XIII, 1.bs. Müessesetür Risâle, Beyrut 1437/2002, s. 215-222.

göstermektedir. Ayrıca bu sebatları onların hidâyetlerinin ziyadeleşmesine de sebep olmuş ve kalplerini güçlendirmiştir.⁷⁹

Bu âyetlerde⁸⁰ geçen Fetâ kelimesi, orjinal manası olan genç ifadesiyle kullanılmış, verilen mesaj ise, genç yaşta göğsü iman dolu olan, zalime karşı dik duruşun ve Allah'a teslimiyetin en güzel örneklerinden birini sergileyen Ashabı Kehf'in, samimiyet ve hakiki teslimiyetini, aynı zamanda sonucu itibariyle de Rabbimizin onlara ikramını ve onları zalimlerin elinden kurtarıp, muhafaza etmesini ve öldükten sonra tekrar dirilişin, daha dünyada iken Allah'ın insanlara bir mucize olarak ibret vesilesi gibi göstermesidir.

Fetâ kelimesi Hz.Yusuf sûresinde de üç âyette geçmekte olup, 30.âyette Hz.Yusuf'tan bahsetmektedir. Şöyle ki; "*Şehirde bir takım kadınlar: "Vezirin karısı, kölesinin olmak istiyormuş; sevgisi bağrını yakmış; doğrusu onun besbelli sapıtmuş olduğunu görüyoruz."*" dediler."⁸¹

Burada geçen "Fetâha" ifadesiyle, Azizin karısının delikanlısından, hizmetçisi olan kişiden (Hz.Yusuf'tan) bahsedip genç hizmetlisi, delikanlısı manası verilmiştir.⁸²

Âyette şayan-ı dikkat mesele şudur ki; şehrin ileri gelen kadınları tarafından kınanmış olmasına rağmen Zelîha, ihtirasına yenilip irtikâp etmek istediği günahı açıktan söylemeye çekinmemiştir. Çünkü davet ettiği kadınlara böyle güzellikte birisine köle bile olsa âşık olmanın bir eksiklik olmayacağını toplumsal değerler açısından normal olduğunu göstermek istemiştir. Bu durumun böyle olduğunu Hz.Yusuf'un duası da⁸³ göstermektedir. Ancak bütün bunlara rağmen imanlı,

---

79 Elmalılı Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, V, 3. bs. Eser Neşriyat ve Dağıtım, İstanbul 1979, s. 3230-3235.

80 Kehf, 10-13.

81 Yusuf, 12/30.

82 Halil Altuntaş, Muzafer Şahin, *Kur'anı Kerim Meali*, DİB Yayınları, Ankara 2006, 12.bs, s. 237.

83 Yusuf,12/33

yakışıklı sağlıklı ve iradesine hâkim bir delikanlının (Hz.Yusuf'un),hayatta karşılaşılabileceği en zor imtihanlardan birini başararak neticelenmiştir.⁸⁴

“Onunla birlikte zindana iki delikanlı daha girdi...”⁸⁵âyetinde tesniye kipinde geçen ‘Feteyan /iki delikanlı’ kelimesi, Hz.Yusuf’la birlikte zindana atılan iki genç delikanlı olup⁸⁶ burada da, fetâ kavramının asıl manası olan ‘genç’ anlamında kullanıldığı görülmektedir.

Hz.Yusuf (a.s)’ın hizmetçileri de feta’nın çoğulu olan ‘fityan’ kelimesiyle adlandırılmıştır.“(Hz.Yusuf) emrindeki gençlere...”⁸⁷Ayetinde geçen ‘lifityanihi/hizmetçilerine’ kelimesiyle çoğul kalıbında ve Hz.Yusuf’ un genç erkek hizmetçileri anlamındadır.⁸⁸

Enbiya sûresi 60. ayetinde ‘feten’; Nur sûresi otuz üçüncü âyetinde “feteyat” kelimelerinden, bir genç ve câriyelerin veya hizmetçilerin genç olanları kastedilmiştir. Feta/gençlik kelimesi hakkında verilen bu bilgilerden sonra ilâhi geleneğin idealindeki gençlik davranışları için rol-model olarak Hz.Yusuf konusuna geçebiliriz. Ancak bu konuya geçmeden önce Kur’an da model/örneklik karşılığındaki kavramlara bir gözatalım.

---

84 Karaman v. dğr., *Kur’an Yolu*, III, s. 229-230.

85 Yusuf, 12/36.

86 Altuntaş v.dğr.,*Kur’anı Kerim Meali*, s. 238.

87 Yusuf, 12/62

88 Altuntaş v dğr.,*Kur’anı Kerim Meali*, s. 241.

II. BÖLÜM

KUR'AN'IN ÖRNEK SUNUŞU VE İLGİLİ KAVRAMLAR

Kur'an'ın metodlarında biri de, emir ve nehiylerini örneklerle sunmasıdır. Hem pedagojik olarak hemde konuyu daha iyi kavrama noktasında önemli yer tutan örnekler, yaşanmış tecrübeler, kıssalar, meseller ve alınması gereken dersler vb. gibi konuların daha iyi anlaşılmasını sağlamıştır.⁸⁹

Kur'an'ın örnekler sunarak anlattığı birtakım temel konulara baktığımızda; Allah'ın zâtı⁹⁰ ve ilmi,⁹¹ Kur'an'ın mesajının ağırlığı,⁹² Hz.Peygamber ve arkadaşlarının durumu,⁹³ Hakkın kalıcılığı ve batılın geçiciliği,⁹⁴ İyiliğin bereketliliği ve kötülüğün kısırlığı,⁹⁵ İnsanın çevresinden inkâr eden ve inananların durumu,⁹⁶ Ölümden sonra dirilme,⁹⁷ Dünya nimetlerinin geçiciliği,⁹⁸ Malını Allah yolunda harcayanların⁹⁹ ve malını Allah için değil gösteriş için harcayanların durumu,¹⁰⁰ Mümin-kâfir karşılaştırması,¹⁰¹ Kalbin katılaşması,¹⁰² İlahi çağrı karşısında inkârcıların durumu,¹⁰³ İnkâr ehlinin yaptığı iyiliklerin boşa çıkması,¹⁰⁴ Putları

---

89 Bkz.Nahl, 16/60-74; İsra 17/89; Kehf 18/54; Nur, 24/34; Furkan 25/33-38-39; Rum 30/58; Zümer 39/27.

90 Bkz. Nur ,24/35.

91 Bkz. Lokman, 31/27.

92 Bkz. Haşr, 59/21.

93 Bkz. Fetih, 48/29.

94 Bkz. Rad, 13/17.

95 Bkz. Hicr, 14/24.

96 Bkz. Tahrir, 66/10-11-12.

97 Bkz. Bakara, 2/259.

98 Bkz. Yunus, 10/24; Kehf, 18/45; Hadid, 57/20.

99 Bkz. Bakara, 2/261.

100 Bkz. Bakara, 2/264-265-266.

101 Bkz. Enam, 6/122; Araf, 7/58; Hud 11/24.

102 Bkz. Bakara, 2/74.

103 Bkz. Bakara, 2/171.

104 Bkz. Ali imran, 3/117; İbrahim, 14/ 18.

yardıma çağırınların hali,¹⁰⁵ Peygamberini inkâr edip yalanlayan toplumun durumu,¹⁰⁶ Allah'a eş koşan şirk ehlinin hali,¹⁰⁷ Münafıkların¹⁰⁸ ve ilmiyle amel atmeyip ayetleri yalanlayanların,¹⁰⁹ Kendisini yeterli görerek Allah'ı unutup,¹¹⁰ Malından infak etmeyenlerin durumları¹¹¹ gibi birçok konuda Allah iyi ya da kötü örnekler vererek; iyiye uymayı, kötüden de sakınmayı hedef kılmıştır. Örneklendirmenin bir başka yönü daha vardır ki; o da, konunun daha iyi anlaşılmasını sağlamaktır.

Kur'an'a göre örnek olacak şahıs, korkulu ortamda güven, ümit ve huzur kaynağı olacak biri olmalıdır. Kur'an bu niteliğe örnek olmak üzere peygamberimizi sunar.

Peygamberimiz, savaşlarında dehşetin ürkütücülüğüne, sıkıntının dayanılmaz boyutlarda olmasına rağmen müslümanlar için kendilerini güvenlikte hissettikleri bir sığınak görevi yapıyordu. Örneğin; Peygamberimiz, Uhud ve Huneny savaş alanında yalnız kaldığı esnada düşmandan kaçan müslümanlara bu korkulu ortamda güven, ümit ve huzur kaynağı olmuştu. Bu örnekte onun bu büyük olay esnasındaki tavrında toplumları ve davet hareketlerini yönetenlere yollarını gösterecek dersler vardır.¹¹² Kur'an bu nitelikte örnek olarak Allah a ve ahiret günü ile buluşmayı uman, kendisi için iyi bir örnek isteyen, Allahı sürekli hatırlayan ve O'nu unutmayan kimseler için Peygamberimizin söz fiil ve bütün davranışlarında¹¹³ örnek sunmuştur.¹¹⁴

Burada daha fazla ayrıntıya girmek için, Kur'anın sunduğu örnek niteliklerden birkaçını daha aşağıya alalım.

---

105 Bkz. Rad, 13/14.

106 Bkz. Nahl, 16/112.

107 Bkz. Hac, 22/31-73;Ankebut, 29/41. Rum, 30/28; Zümer, 39/29.

108 Bkz. Bakara, 2/17; Haşr, 59/15.

109 Bkz. Cuma, 62/25.; Araf, 7/175.

110 Bkz. Kehf, 18/32...44.

111 Bkz. Kalem, 68/17...33.

112 Bkz. Seyyid Kutup, *Fizilâli'l Kur'ân*, V, 1.bs. Dârul şuruk, Kahire 1972, s. 2841-2842.

113 İbn Kesir, *Tefsirül Kur'anil Azim*, XI, s. 133.

114 Bkz. Ahzap, 33/21.

Kur'an'a göre örnek olacak şahsın en önemli niteliklerinden biri, örnek olduğu şahıs ve toplumla birlikte yaptığı işlerde, işin en zoruna talip olmak, onlarla birlikte çalışmak ve gerektiğinde de onlarla eğlenmektir. Peygamberimizin müslümanlarla beraber hendek kazma işinde bulunması, kazma sallaması, kürekle toprak atması, küfelere, kaplara doldurulan toprağı hendeğin dışına taşıması buna örnek teşkil eder. Çünkü O, Allah tarafından günah işlemekten korunmuş ve Cebrail (a.s) vasıtasıyla sürekli olarak kontrol altında tutulmuştur.¹¹⁵

Artık bugün için düşündüğümüzde, Müslümanların birlikte çalıştığı, Peygamberimizin onlarla kazma vurduğu, kürekle toprak attığı, toprağı kovalara koyup taşıdığı, onlarla beraber şiir söylediği o atmosferi tasavvur edip düşünebiliyoruz. Müslüman ruhlara bu atmosferin nasıl bir enerji sağladığını, içlerinde fedakârlık, güven, onur ve hoşnutluk duygularını doğuran gücün nasıl bir kaynak olduğunu düşünebiliyoruz.¹¹⁶

Yine onun mübarek yüzü yaralanmış, azı dişi kırılmış, amcası Hz.Hamza öldürülmüş ve aç kalmıştır. Bütün bu hallerde onun sabırlı, sevabını Allah'tan bekleyen, Allah'a şükreden ve haline razı olan bir kimse olduğu görülmüş; başka bir haline şahit olunmamıştır. Sahabi: "Rasûlullah (sav)'a açlıktan dolayı şikâyette bulduk ve herbirimiz karnına bağlamış olduğu birer taşı, karnımızı açarak gösterdik. Rasûlullah (sav) ise karnını açtığında iki taş bağlamış olduğunu gördük" demeleri de peygamberimizin örnekliğine misaldir. Peygamber (sav) yüzü yaralandığında şöyle buyurmuştu: "*Allahım, kavmime mağfiret buyur, çünkü onlar bilmiyorlar*"¹¹⁷ demiş ve beddua etmeyerek kavmine dua etmiştir.

Örnek olacak şahsın özelliklerinden biri de, örnek olacağı kimselere karşı korkutucu ve kırıcı şaka tavırları takınmamasıdır. Rasulullahın hendek savaşında Hz. Zeyd'e yapılan korkutucu bir davranışa karşı çıkışı buna misal olarak verilebilir.

Zeyd b. Sabit de hendek kazımı esnasında toprak taşıyanlar arasında bulunuyordu. Peygamber efendimiz onun için "Ne iyi çocuktur" demişti. Bir gün

115 Bkz. Taberî, *Cami'ul Beyan*, XIX, s.59-60; İbn Kesir, *Tefsirül Kur'anil Azim*, XI, s. 133.

116 Bkz. Seyyid Kutup, *Fizilâli'l Kur'an*, V, s. 2841-2842.

117 Kurtubî, *Ahkâmi'l Kur'an*, VII, s. 108.

Zeydin uykusu ağır gelmiş ve hendekte uyuya kalmıştı. Dışarıda da çok şiddetli bir soğuk mevcuttu. Umare b. Hazm isimli sahabi onun silahını almış, ancak o bunun farkına varamamıştı, uyandığında ise çok korkmuştu. Peygamber efendimizze gelip "Ey uykucu, uyudun silahın kayboldu" diye buyurmuştur. Daha sonra da "Bu çocuğun silahından haberdar olan var mı?" diye sormuştu. Umare: "Ey Allahın Resulu, onun silahı bendedir" demişti. Bunun üzerine Peygamberimiz "Silahını geri ver" demiş ve Müslümanın kardeşini korkutmasını ve şaka mahiyetiyle eşyalarının alınmasını yasak kılmıştı. Bu olay da, müslüman saflarında yer alan küçük-büyük olsun herkesin göz ve kalbinin uyanık olması gerektiğini, ayrıca yine efendimizin şakacı, merhametli yüce ruhunu tasvir ediyor: "Ey uykucu, uyudun silah gitti". Son olarak bu olay müslümanların bulunduğu en ağır koşullarda, rehberleri olan Peygamberlerinin koruyucu kanatları altında yaşadıkları o güzel atmosferi de tasvir etmektedir.¹¹⁸

Kur'an'a bakıldığında tarihin derinliklerinden gelen ve uzunca bir geçmişe doğru uzanan örnek şahsiyetlerin olduğu görülmektedir. Bu örneklik Hz. İbrahim'de görülmektedir. Hz. İbrahim ve O'nunla beraber iman edenler de Mekke'den Medineye hicret eden mühacirlerin karşılaştıkları sıkıntıların aynısıyla karşılaşmışlardı. Günümüz Müslümanları için onlar güzel bir örnektir.

Nitekim buradada Hz. İbrahim'in örneği ile ilgili ayette Allah; "*İbrahim ve onunla beraber olanlarda, sizin için uyulacak güzel bir örnek vardır. Onlar milletlerine şöyle demişlerdi: 'Biz sizden ve Allah'tan başka taptıklarınızdan uzağız; sizin dininizi inkâr ediyoruz; bizimle sizin aranızda yalnız Allah'a inanmanıza kadar ebedi düşmanlık ve öfke baş göstermiştir.'* Yalnız İbrahim'in, babasına: '*And olsun ki, senin için mağfiret dileyeceğim, fakat sana Allah'tan gelecek herhangi bir şeyi savmaya gücüm yetmez'* sözü başka. Rabbimiz! Sana güvendik, Sana yöneldik dönüş Sanadır."

Rabbimiz! Bizi, inkâr edenlerle deneme, bizi bağışla doğrusu Sen, güçlü olan, Hâkim olansın. And olsun ki, sizlerden, Allah'ı ve ahiret gününü uman kimse için,

---

118 Seyyid Kutup, *Fizilâli'l Kur'ân*, V, s. 2841-2842.

bunlarda güzel örnekler vardır. Kim yüz çevirirse kendi aleyhine olur, doğrusu Allah müstağnidir övülmeğe layıktır."¹¹⁹

Bu durum, onların toplumlarından, ilah ve ibadetlerinden tamamen uzaklaşmaları demektir. Bunların tümünü inkâr ise sadece Allah'a imandı. Toplumda sadece Allah'a inanana kadar son bulmayacak olan bir öfke ve düşmanlık var olacaktı artık aralarında. Bu ise kesin ve açık bir ayrılıştı. Bunu dışında herhangi bir bağ ve bir ilişki artık kalamazdı. Çünkü aralarındaki iman ve inanç bağları kopmuştu. Bu tutum, bu gibi durumlarla karşı karşıya kalan her inanmış nesil için çok güzel ve etkili bir deneyimdir. Hakikati ve gerçeği ortaya koyan kararlı bir tavidir. Hz. İbrahim ve O'nunla bereber olan iman ehlinin bu kararları kıyamete dek varolacak olan muvahhit müslümanlar için güzel bir örnektir. İşte bu örnek Allah'a sağlam olarak teslim olmuş olan Hz. İbrahim'in şahsında açıkca ortaya çıkan bir imanın göstergesidir. Burada o simge öne çıkarılarak, onun müslüman torunlarının bu konulara dikkatleri çekilmek istenmektedir. Hikayeler ve tüm bunlara getirilen yorumlarla yönlendirmelerin ve eğitim öğretmenin birer halkasını teşkil etmektedir bunlar. Kur'an-ı Kerim kendi metoduna uygun bir şekilde ve kıssanın da seyri içerisinde önemli simgeleri, işaretleri ve yönlendirmeleri uygun olan yerlere yerleştirmektedir.¹²⁰

Hz. İbrahim'in ve O'nunla beraber olanların durumu yukarıda bahsedilen şekilde ifade edildikten, onların teslimiyeti ve kararlılığı ortaya konduktan, dua ve niyazlarla Allaha yönelişleri dile getirildikten sonra, Onların güzel birer örnek oldukları tekrar ifade ediliyor ve müminlerin kalplerine tekrar dokunarak deniyor ki:

"Andolsun Allah'ı ve ahiret gününü arzu edenler için bunlarda güzel örnekler vardır. Kim yüz çevirirse, şüphesiz Allah zengindir, övülmeye layık olandır."¹²¹

Allah'a ve ahiret gününe inananların ve ona gönül verenlerin misali, Hz. İbrahim ve Onun safında olanların hayatında gerçekleşmiştir. İşte bunlar sözü edilen şahsiyetli gurubun yaşadığı hadiseleri, elde ettikleri tecrübelerin değerini

---

119 Mümtehine 60/4-5-6.

120 Ebû'l Âlâ Mevdûdi, *Tefhimü'l Kur'an*, VI, İnsan Yayınları, 2.bs, İstanbul 1997, s.240-241.

121 Mümtehine 60/6.

kavrayabilecek kimselerdir. Onlar, Hz. İbrahim ve beraberindekileri izlenmesi gereken bir rehber, yol gösteren bir kılavuz ve örnek kabul ederler. Allah'a ve ahiret gününe bel bağlayanların onları kendilerine örnek almaları gerekmektedir. Bu ise o zaman yaşayan mü'minler için gerçekten önemli ve uyulması gereken etkili bir yoldur.¹²²

Kur'anın örnek sunuşuyla ilgili verdiği bu tabloya, düşman kuvvetleri hakkında bilgi toplamakla görevlendirilen Huzeyfe'yi de ekleyebiliriz. Huzeyfe bilgi aldıktan sonra dönerken yolda çok üşümüştü. Peygamberimiz de eşlerinden birisine ait bir örtünün altında namazını eda ediyordu. Fakat kendileri namazda, Rabbiyle iletişim halindeyken, namazın sonuna kadar Huzeyfe'nin soğuktan üşümesine gönlü razı olmamıştı. Örtünün altında ona da yer vermiş, ısınması için örtünün bir ucunu üzerine atarak namazına devam etmiştir. Namazı bitirince, Huzeyfe elde ettiği bilgileri O'na anlatmış ve Peygamberimizin evvelden bildiği haberi kendisine müjdelemiştir. Çünkü Peygamberimiz, düşman birliklerinin geri döndüklerini bildiği halde Huzeyfe'yi olup bitenleri görüp haber getirmesi için göndermişti. Allah Rasulunun bu korku dolu ortamlardaki cesaret ve kararlılığına ilişkin örneklikleri, rehberlik ve merhameti birçok ayette son derece belirgin bir şekilde görülmektedir.

123

II.1.Kur'an'da Örneklikle İlgili Kavramlar

Kur'an'ı Kerimde şahıslar noktasında örnek kelimesi karşılığında “kudve” ve “usve” kelimeleri kullanılır. Kur'an da kıssalar, misaller, bazı şahısları ve kavimleri örnek sunma ve bunlardan dersler çıkarma gibi benzer kavramlarda birçok âyet bulunmaktadır.¹²⁴Ancak şahıslar bağlamında konuyu değerlendirdiğimizde model olma noktasında “usve” ve “kudve” terimlerinin kullanıldığını görmekteyiz.

Kur'an'da usve, üç yerde¹²⁵; kudve kelimesi de iki yerde geçmektedir.¹²⁶ “Usve” sözlükte uyma, örnek edinme, numune-i imtisal, örnek gibi manalara

---

122 Ebû'l Âlâ Mevdûdi, *Tefhimü'l Kur'an*, VI, s. 241.

123 Seyyid Kutup, *Fizilâli'l Kur'ân*, V, s. 2841.

124 Yusuf,12/111; Hicr 15/75; Hacc 22/46 ve benzeri ayetler..

125 Bkz.Ahzap 33/21; Mumtehine 60/4-6.

gelmektedir.¹²⁷ “Kudve” ise, taklit etmek örnek almak, yanında yer almak, tabi olmak, uymak, tabi olanlar, yolunda gidenler¹²⁸ gibi anlamları ihtiva eder.

Bu kavramların geçtiği âyetlere baktığımızda, Usve kelimesiyle ilgili olarak, özelde örnek alınması gereken iki şahıstan bahseder. Bunlardan ilki peygamber efendimiz Hz. Muhammed (s.a.v) hakkındadır. Nitekim yukarıdada geçen âyeti kerimede; “*Andolsun ki Allahın Rasulunde sizin için, Allaha ve ahiret gününe kavuşmayı uman ve Allahı çok zikreden kimseler için güzel bir örnek vardır.*”¹²⁹ buyurulmaktadır.

Kurtubiye göre; "usve/örnek"; "Kendisine uyulan örnek" anlamındadır. Kendisine uyulan ve haline bakılarak tesellide bulunulan ve böylelikle bütün fiillerinde kendisine uyulup, bütün halleri örnek alınarak teselli bulunulan kimsedir. "Allah'ı ve âhiret gününü ümid eden" buyruğu hakkındaysa: İmanı ile Allah'ın huzuruna çıkacağını uman ve yapılan işlerin karşılığının görüleceğini, öldükten sonra dirilişi tasdik eden kimseler için veya Âhiret gününde Allah'ın sevab ve mükâfatını uman kimseler kastedilmiştir.¹³⁰

İnsanlar dünyada emellerine ulaşabilmek için kendilerine uygun örnek ve rehberler edinirler. Onların yollarını takip edip, tavsiyelerine uyarak, isteklerini elde etmeye çalışırlar. Allah'a iman edip O'nun rızâsını isteyen, âhirette lütfedeceği emsalsiz nimetlere kavuşmayı arzu eden ve sürekli Allahın sevgisiyle, muhabbetiyle yaşamak isteyen insanlar için eşi ve benzeri bulunmaz bir örnek olarak; Kur'an, Allah'ın sevgili kulu, rahmeti, şahidi, elçisi, müjdecisi ve davetçisi olan Muhammed Mustafa'yı sunar.¹³¹

Usve nin geçtiği diğer âyetlerin ikisinde de misal olarak Hz. İbrahim verilir. Birincisi; “*İbrahim'de ve onunla beraber olanlarda, sizin için gerçekten güzel bir*

---

126 Enam 6/90; Zuhuruf 43/23.

127 Zemahşeri, *Esasul Belağa*, I. s. 28.

128 Zemahşeri, *Esasul Belağa*, II. s. 60.

129 Ahzap, 33/21.

130 Kurtubî, *Ahkâmî'l Kur'an*, VII, s. 108-109.

131 Karaman v. dğr., *Kur'an Yolu*, IV, s 377.

örnek vardır. Onlar kavimlerine demişlerdi ki: "Biz sizden ve Allah'ı bırakıp taptıklarınızdan uzağız. Sizi tanımıyoruz. Siz bir tek Allah'a inanıncaya kadar, sizinle bizim aramızda sürekli bir düşmanlık ve öfke belirmiştir." Şu kadar var ki, İbrahim babasına: "Andolsun senin için mağfiret dileyeceğim. Fakat Allah'tan sana gelecek herhangi bir şeyi önlemeye gücüm yetmez" demişti. (O müminler şöyle dediler:) Rabbimiz! Ancak sana dayandık, sana yöneldik. Dönüş de ancak sanadır" ¹³² ayetidir.

İkincisi ise; " And olsun ki, sizlerden, Allah'ı ve ahiret gününü uman kimse için, bunlarda güzel örnekler vardır. Kim yüz çevirirse kendi aleyhine olur, doğrusu Allah müstağnidir, övülmeğe layıktır" ¹³³ ayetidir. Bu ayette de Hz. İbrahimin özelinden diğer peygamberlerden, örnek hadise ve şahıslardan iyiye ve güzele ulaşma adına örnekler alınması tavsiye edilmektedir.

Kudve kelimesi hem iyi hemde kötü örnek için kullanılır. İyi olan örneğe misal; "İşte o peygamberler Allah'ın hidâyet ettiği kimselerdir. Sen de onların yoluna uy"¹³⁴ ayetinde ifade edilmiştir. Bu ayette geçen "yoluna uy" fiili karşılığında kudve mastarından türetilmiş "iktedi" kelimesi kullanılmıştır.

Yukarıda adı geçen peygamberlerin Allah'ın hidâyeti ile doğru yolda gittikleri ifade edilmekte ve Peygamberimize de onların yolunu takip etmesi emrolunmaktadır. Geçmiş peygamberlerin birçok musibetlere, tehlikelere, inkârlara göğüs germeleri, her şeye rağmen vazifelerini hakkıyla yerine getirmeleri doğru yolda olduklarını göstermektedir. Görüldüğü gibi burada Rasulullah içinde örnek sunulmuştur. Ku'ran daima insanlara güzel modeller üzerinden hareket etmelerini önermektedir.

Kudve kelimesinin kötü olan model için örnek, Zuhuf suresinde şu ayette geçmektedir: "Senden önce de hangi memlekete uyarıcı göndermişsek mutlaka oranın varlıklıları: Babalarımızı bir din üzerinde bulduk, biz de onların izlerine

---

132 Mumtebine 60/4.

133 Mumtebine 60/6.

134 Enam, 6/90.

uyarız, derlerdi”¹³⁵ ayetinde görüldüğü gibi şirk ehli, kendilerine rol model olarak, yanlış yolda bulunmuş olan atalarını ve onların bozuk inançlarını almaktadırlar.

II. 2. Gençler İçin Model Seçimi

İdeal gençliğin yetiştirilmesinde model seçimi, hem bir ihtiyaç hemde önemli bir ayrıntıdır. Şayet gençliğin eğitiminde iyi bir model örneklendirilmesi yapılmazsa eğitim içerisinde olan gençler, durum ve şartlar gereğince kendine rastgele, ya da kötü bir örnek seçerbilirler. Bu durumda onların karakteri kötü yönde gelişir. Bu bakımdan bir genç eğitilirken güzel model örnekliliğiyle birlikte eğitilir. Bu metod, Kur'an'da; *Allahın Rasulü,*¹³⁶ *İbrahim ve kendisiyle beraber olanlarda Allaha ve ahiret gününe kavuşmayı uman ve Allahu çok zikreden kimseler için gerçekten güzel örnekler vardır,*¹³⁷ şeklinde ifade edilir. İlâhi geleneğin idealindeki gençlik için Hz.İbrahim ve Hz. Muhammedin rol model olarak seçilişi sözlü ifade edildi; Hz Yusuf da hayat boyu bütün davranışlarıyla örnek olmak üzere sunuldu.

Rol, bir eylemde şahsa veya bir şeyin üstüne düşen görev, Model ise bir özelliği olan nesne veya kişi, benzer, biçim, örnek almaya değer kimse veya şey, örnek paradigma¹³⁸ gibi anlamlara gelmektedir. Hayatın temeli ve ilk evrelerinden olan gençlik ve ileri dönemler için insanın kendisine örnek model alabileceği şahsiyetleri belirlemesi davranışlarından etkilenmesi karakter gelişiminde önemli bir yere sahiptir. Özellikle daha çocukluk döneminde başlayan bu süreçte insan nasıl yaşayacağını ve durumlar karşısında nasıl davranacağını ilk önce anne ve babadan öğrenir. Yine bu büyüme sürecinde kardeşleri, çevresi, okulda öğretmenleri ve çağımız yaşantısında görsel teknoloji büyük rol oynamaktadır.

Model olma konusunda en çok dikkat etmesi gereken kişiler anne ve babalardır. Çünkü çocuğun ve gencin kişilik ve şahsiyetinin gelişmesinde temeli anne ve babalar atar. Nitekim Peygamber efendimiz konuyla alaklı olarak bu hakikatı bizlere “Her doğan çocuk fitrat(Allaha iman ve dini duygu mayası) üzerine doğar,

---

135 Zuhruf, 43/23.

136 Ahzap, 33/21.

137 Mumtehine 60/4.

138 [http:// www.tdk.gov.tr](http://www.tdk.gov.tr).(28.04.2018)

sonra annesi ile babası onu ya Yahudi ya Hıristiyan yahutta Mecusi yaparlar.”¹³⁹ Şeklinde işaret buyurmuşlardır. Hiçbir Müslümanın çocuğunu bilerek islam dışı inançların kucağına atmayacağı muhakkaktır. Ancak kültür emperyalizmi şeklinde gerçekleşen dejenerasyon(yozlaşma), dikkat edilmediği takdirde fitratın giderek bozulabilmesine ve islam dışı inanç akımlarının istismarına açık hale gelip davetiye çıkarmasına sebep olmaktadır.¹⁴⁰

Rol model alma konusunda onbir-onbeş yaş aralığındaki çocuklar, hayran olarak kabul ettikleri bireysel başarı sahibi ve başkaları tarafında kendisine saygı duyulan, yaptığı işler takip edilen ve farklı özelliklere sahip kişileri rol model olarak seçer. Bu değişim sürecinde doğrudan etkileşim içinde olduklarını örnek aldıkları gibi ünlü kişileride örnek alabilmektedirler. Onları iyi veya kötü olsun yaşam tarzlarını taklit etmekte tutum ve davranışlarını hareketlerini benimseyebilmektedirler. Bu amaçla kendilerine model olabilecekleri seçme konusunda gençlere örnek olmalı peygamberlerin, sahabe efendilerimizin, ilim irfan sahibi şahsiyetlerin hayatlarını örnek almaları konusunda onlara rehber olunmalıdır.¹⁴¹ Kur'an-ı Kerim'de ise kişiliğin oluşmasında, ahlak ve karakterin yapısal kalitesinde ki rol modellik noktasında Rabbimiz bizlere özelde bazı Peygamberler şahsında (Hz.Muhammed, Hz. İbrahim gibi) genelde ise birçok sûrede örnekler vermiştir.

Bu ayetten hareketle, gençlere hayatının birçok kesitindeki hadiseler ve karşısındaki tavırlarıyla örnek alınması gereken güzel bir model olan Hz. Yusuf'un örneğinden bahsetmeye çalışacağız. Zaten en güzel kıssa olan Hz.Yusuf kıssası¹⁴² başından itibaren insan hayatında uyulması gereken en güzel modellerden birini sunmaktadır.

---

139 Buhari, “Cenaiz,” 92.

140 Mehmet Reşat Şavlı, *Bütün Yönleriyle İslamda Çocuk Terbiyesi*, Ensar Neşriyat, İstanbul 2018, s. 30.

141 Yasemin Çekiçoğlu, “Çocuğun kişiliğini Rol Modeli Belirler,” Diyanet Dergisi Ailem Eki, S. 332, Ağustos 2018, s. 21.

142 Yusuf, 12/3.

II.3. Hz.Yusuf Kıssasının Model Sunuşu

Hz.Yusuf sûresi Mekke de Müslümanların sıkıntılı olduğu bir dönemde nazil olmuştur. Yukarıda da ifade edildiği gibi en uzun kıssa olma özelliğine sahip Hz.Yusuf kıssası, baştan sona kendi adıyla anılan sûrede anlatılmıştır.

Allah birçok Kur'an kıssasında olduğu gibi bu kıssada da, Peygamberimizin kendi dönemi ve kıyâmete kadar gelecek olan tüm nesiller için, başta teselli olmak üzere her konuda örnek alınması ve ders çıkarılması gereken hikmet dolu konular ve yaşanmış hadiseler bütünü olarak karşımıza çıkmaktadır. Eşsiz güzelliğin kıssanın tamamına yansıtılması; Hz.Yusuf (a.s.)'ın hayatının, insan yaşamının bütün safhalarına örnek olacağını ima eder. Zaten Kur'an da Hz.Yusuf' un ibretlerle dolu kıssasının baştan sona anlatılmasında bunu göstermektedir.

Nitekim Allah Kur'an'da bahsedilen sûrenin son âyetinde aynı gerçeği: "Andolsun ki onların kıssalarında akıl sahipleri için ibretler vardır"¹⁴³ şeklinde ifade etmektedir. Kur'an'da bahsedilen kıssalarda mü'minler için pek çok örnek şahsiyetten söz edilmiştir. Bunlar genelde yapılarındaki güzellikleri ortaya çıkartan çeşitli imtihanlarla karşılaşan, ortaya koydukları tavırlarla Allah'ın taltifine mazhar olan Peygamberlerden oluşmaktadır.

Bu kıssalardan; Hz. İbrahim, Hz.Yusuf, Hz.Yahya ve Hz. İsa gibi gençlik çağındaki bazı peygamberlerin varlığını öğrenmekteyiz. Öte yandan Hz.Meryem, Hz.İsa'nın havarileri ve Ashab-ı Kehf gibi genç şahsiyetlerin de konu edildiğini bilmekteyiz. Bunlardan biri de mü'minlere iffet örneği olarak sunulan Hz.Yusuf'tur.¹⁴⁴

Kur'anı kerimde adı geçen 25 peygamberden biri olarak, Mısır'da hüküm süren Hiksoslar devrinde, M.Ö 1700-1600 yılları arasında yaşamış olan¹⁴⁵ Hz.Yusuf, isim olarak Kur'an'da 3 sûrede¹⁴⁶ ve 27 âyette geçmektedir.¹⁴⁷ Hz.Yusuf, Kur'an'da

---

143 Yusuf, 12/ 111.

144 Mahmut Öztürk, "İdeal Bir Gençlik İçin Kur'ani Referanslar", Hz. Peygamber ve Gençlik, 3.bs., DİB. Yayınları, Ankara 2018, s.35.

145 Ya'kûbî, *Târîhu'l-Ya'kûbî*, I, s.30.

146 Bkz. En'am, 6/84; Mü'min, 40/34; Yusuf, 12/4-7-8...

baştan sona bir sûrede hayatından bahsedilen ve en uzun bir şekilde kıssası anlatılan Peygamber olma özelliğine sahiptir. 111 âyetten müteşekkil olan bu sûrenin ilk 3 ve son 10 âyeti hariç toplam 98 âyeti, Hz.Yusuf'un çocukken gördüğü bir rüya ile başlayıp ve sonrasında da sonuna kadar başından geçen ibretlerle dolu hayat hikâyesinden bahseder. Hz.Yusuf sûresi mekki bir sûre olup, Rasulullahın hayatının meşakkatli zamanlarında inmiştir. Malumdur ki Mekke dönemi islamın temelini atıldığı çok zor süreçleri içinde barındıran zaman dilimleridir. Bilhassa çok kıymetli zevcesi Hz. Hatice ve en iyi yardımcılarından amcası Ebû Talibin vefatlarından sonra peygamberimize ve Müslümanlara yapılan eziyet ve işkenceler iyice artmış olup o yıl hüznün yılı adını almıştı. Tüm bu sıkıntılardan dolayı yüce Allah peygamberinin sıkıntılarını gidermek, hafifletmek ve teselli etmek için peygamberlerin kıssalarını indiriyordu. Böylece Rasulullah bela ve musibetlere karşı sabra davet ediliyordu.¹⁴⁸ “Rasulullahı kavminin yaptığı işkence ve Hz.Yusuf'a kardeşlerinin yaptığı hased ve ezayı ve buna mukabil Allah tealânın ikram ve ihsanını beyan ile teselli için indirdiği de söylenir.”¹⁴⁹

Kur'an-ı Kerim'de Hz.Yusuf kıssasından bahsederken kıssaların engüzel¹⁵⁰ şeklinde ifade edilip, konunun içeriği bağlamından değerlendirildiğinde Kur'an da ayrıntılı olarak anlatılan, genel manada bir Peygamberin hayatını ve başından geçen hadiseleri konu edinen kıssa olması dolayısıyla manidar olup, bir o kadar da ibretlik nazarıyla örnek alınması gereken konuları içermektedir.

Kıssada; peygamberlerin, salihlerin, meleklerin, şeytanların, cinlerin, insanların, hayvanların, kuşların, hükümdarların ve yönettikleri kimselerin davranışlarının, tüccar, ilim adamları ve cahillerin, erkeklerin, kadınların, kadınların hile ve tuzakları söz konusu edilmektedir. Yine bu sûrede tevhid, fıkıh, siyer, rüya tabiri, siyaset, muaşeret, geçim idaresi (iktisadi hayat) ve hem dine hem de dünyaya yarayacak pek çok faydalı hususlar bulunmaktadır. Bir başka açıklamaya göre

---

147 Recep Aykan, *Kur'anı Kerim Fihristi*, Pınar Yayınları, İstanbul 1997, s. 1074,1075.

148 Sabuni, *Saffetüt Tefasir*, III. s 137.

149 Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, IV, s. 2841.

150 Yusuf, 12/3.

buradaki "en güzel" ifadesi "en şaşırtıcı, en hayret verici" anlamındadır. Kimi Meanî bilginleri derler ki: Yûsuf Sûresi'nin kıssaların en güzeli olmasının sebebi, bu sûrede sözü edilen birçoğunun sonunda mutluluğu elde etmesidir. Mesela Yûsuf'u, babasını, kardeşlerini ve azizin karısını hatırlayınız. Hükümdarın da Hz. Yûsuf'a iman edip İslâm'a girdiği, İslâm'a güzel bir şekil de bağlandığı da söylenmiştir. Rüyasının tabir edilmesini isteyen ve rüyasında efendisine şarap sunduğunu gören kişi ve yine denildiğine göre şahitlikte bulunan kişi de böyledir. Kısacası hepsinin sonuçta hayra ulaştığı görülmektedir.”¹⁵¹

Bütün bunlardan hareketle kıssada geçen yukarıdaki anlatılanlar bağlamında Hz.Yusuf'la ilgili olan her konuda örnek şahsiyet olduğu anlaşılmaktadır.

Sûrede Hz.Yusuf'un ahlaken, imanen fizki ve ahlaki güzelliğinin diğer kardeşlerinden farklı olması,¹⁵² bu özelliklerinden dolayı babasının rağbetini kazanması,¹⁵³ tüm bunlardan ötürüde diğer kardeşlerinin Hz.Yusufu kıskanması,¹⁵⁴ kıskançlıklarından dolayı ona tuzak kurmaları,¹⁵⁵ Mısırdaki köle olarak satılması,¹⁵⁶ hizmetli ve köle olarak kaldığı evin hanımı tarafından tacize uğraması,¹⁵⁷ uzunca bir süre zindan da kalması,¹⁵⁸ rüya tabirlerinin kendise öğretilmesi,¹⁵⁹ zindandan

---

151 Kurtubî, *Ahkâmi'l Kur'an*, XI, s.242-244.

152 Ebû Bekr Abdullâh b. Muhammed b. Ebî Şeybe İbrâhîm el-Absî el-Kûfî, *El-Muşannefî' el-hâdîs ve'l-Âşâr*, XIV, Bombay 1399/1979, s.303; Ebû Abdillâh Ahmed b. Muhammed b. Hanbel eş-Şeybânî el-Mervezî, *El Müsned*, III, Beyrut 1389/1969, s. 148.

153 Ahmed bin Muhammed bin İsmâil es-Salebi, *Kitâb-ül-Arâis fî Kasâis-il-Enbiyâ*, Mısır 1370/1951, s.133, Ebü'l-Hasen İzzüddîn Alî b. Muhammed b. Muhammed eş-Şeybânî el-Cezerî, *El-Kâmil fî't-Târîh*, I, Beyrut 1395/1965, s.137.

154 Ebü'l-Abbâs Ahmed b. Ebî Ya'kûb İshâk b. Ca'fer b. Vehb b. Vâzih el-Ya'kûbî, *Târîhu'l-Ya'kûbî*, I, Beyrut 1379/1960,s. 30, Ebû Ca'fer Muhammed b. Cerîr b. Yezid el-Âmülî et-Taberî el-Bağdâdî, *Târîhu'l-Ümem ve'l-Mülük*, I, Mısır 1326, s.165.

155 Yusuf, 12/10.

156 Yusuf, 12/20.

157 Yusuf, 12/23.

158 Yusuf, 12/35.

159 Yusuf, 12/37.

çıkarılarak devletin en üst kademesinde görev verilmesi,¹⁶⁰ kardeşleri¹⁶¹ ve babasına¹⁶² tekrar kavuşması gibi bir insanın başından geçebilecek ve kaldırabileceği çok zor hadiseleri Hz.Yusuf yaşamıştır. Tarih tekerrürden ibaret olup, tüm bunları Rabbimiz Kur'an'da zikretmiş ve akıl sahipleri için örnek alınması, ibret alınması, inanan bir toplum için yol gösterici ve bir rahmet vesilesi olması¹⁶³ gerektiğini ifade etmiştir.

Hız.Yusuf kıssası her ne kadar Hz. Yakup ve Hz.Yusuf'un karşılaştığı belalar, kardeşlerinden gördüğü tuzaklar, Züleyhanın nefsanî arzularının peşinden koşarak onu elde etme arzusu, hapisane yılları ve devlet yönetimiyle alakalı bölümler olsa da, kıssanın asıl ana teması Hz.Yusuf'un güzelliğiyle ve nefsiyle hesaba çekilme imtihanındaki sırdır. Bu sır, bütün gençliğe bakan yönüyle; gençliğin, güzelliğin ve nefsanî arzuların ilahî gelenek doğrultusunda kullanılması için Hz.Yusuf'un bir model teşkil etmesidir. Bu model, gençliği ve insanlığı dünyanın sonuna kadar ilgilendiren yaşanmış bir hayat serüvenindeki müstesna şahıstır. Herşey bir rüyayla başlamış ve hadiseler yukarıda geçtiği gibi devam edip gitmiştir.

Allah Teâla ona ilim ve hikmet vermiş, bunun yanında rüyaları yorumlama yeteneğini¹⁶⁴ bahşetmiştir. Daha zindanda iken peygamberlik görevi başlamış, yıllar sonra hükümdarın rüyasını isabetli olarak yorumlayarak haksız yere hapse atıldığı anlaşılıp oradan çıkarılmıştır.¹⁶⁵ Sonra kendi istediği ve kralın izniyle, ülkenin hazinelerinden sorumlu olup, bu görevi başarıyla yaparak, kendini satın alan Mısır azizin ölümü üzerine de maliye işlerinden sorumlu bakan olmuştur.¹⁶⁶ Anı zamanda peygamberlik vazifesini de icra ederek Mısır'da Allahın dinini yaymıştır.

Yûsuf (a.s), Allah'a (c.c) şöyle münacatta bulundu: *"Rabbim, bana hükümdarlık verdin, rüyaların yorumunu öğrettin. Ey göklerin ve yerin yaratanı!*

---

160 Yusuf, 12 /56.

161 Yusuf, 12/90.

162 Yusuf, 12/99.

163 Yusuf, 12/111.

164 Bkz. Yusuf, 12/37.

165 Bkz. Yusuf, 12/54.

166 Bkz. Yusuf, 12/56.

Dünya ve ahirette koruyanımsensin! Benim canımı, müslüman olarak al! Ve beni iyilerin arasına kat!"¹⁶⁷

Burdan da anlaşılıyor ki; Allah Teâla Hz. Yûsuf'un (a.s) duasını kabul etmiş ve onu salihler arasına katmıştır. O bu lütfâ, iffeti, dürüst oluşu, hayırhahlığı ve iyilikle ulaşmış, sevilmiş ve örnek alınmıştır. Her konuda doğruluk üzere olması, hakikat peşinde koşması, adaletle hüküm vermesi, gönüllere fethetmesi ve güzel ahlak sahibi olması onu sevilen bir şahsiyet haline getirmiştir.

Hz. Yûsuf, eğer o haram işi işlemiş olsaydı, Ondan ne Kur'an bahseder, ne de biz ismini duymuş olurduk. İhanet tarafını seçseydi o,¹⁶⁸ Kur'an tarafından örnek olarak bahsedilmezdi. Onu hala yaşatan şey; emânete riâyet etmesi, rüşvete itibar etmemesi, görevinin hakkını vermesi, adaletle yönetmesidir.¹⁶⁹ İşte sayılan bu metizetler onu, kuyudan çıkarıp saraylara sultan etmeye yetmiştir.

Nefsani arzulara uymamak, zevklerin peşine düşmemek, kısa ve geçici heveslere kapılmamak, hem Allah'ın lütfuna hemde insanların sevgi ve muhabbetine sebep olmaktadır. Hz.Yusuf'un hayatındaki; emânet ve iffeti, dürüstlüğü hak ve hakikate olan sadakati, layıkıyla görevini ifa edişi, imkânlarını dava uğrunda kullanışı, affetme ve bağışlaması en önemli ve üzerinde tefekkür edilmesi gereken özellikleridir.

Bu kıssasının, hem Hz.Yusuf gibi bir model sunuşu hem de, Hz.Yusuf örnekliğiyle; Peygamberimizin ezeli güzelliğini yansıtmaya noktasında önemli gördüğümüz müfessir Elmalî'ya ait şu sözleri aşağıya alıyoruz:

“Hakiki güzellik, daima hayallerin ötesindedir. Ve ideal güzellik, ancak gerçek güzelliğe bir sembol, bir misal olması bakımından önem taşır. Bir masum güzelliğin en mükemmel bir macerası olan ve ebedî güzelliğin gerçek yüzünü görmüş bir gözün, geçici güzelliğin cilvelerine nasıl bir küçümseme ile baktığını anlatan Hz.Yusuf Kıssası, gayb âleminden müteşabih bir sembol ile tecelliye başlayıp, git

---

167 Yusuf, 12/101.

168 Yusuf, 12/23-24.

169 Yusuf, 12/55-56.

gide gelişerek meâlini bulmuş bir hakikatın belagatlı bir anlatımı ve aynı zamanda Muhammedî güzelliğin ezeli bir simgesi ve nişanıdır. Hz.Yusuf'un rüyası, onun masum güzelliğinin gelecekte gelişecek olan olaylara ve mukadderatına ilâhî gayb âleminden nasıl bir sembol ve misal olmuş ise, bütün ayrıntılarıyla Hz.Yusuf kıssası da Muhammedî güzelliğin en yüce anlamına öyle bir başlangıç simgesi ve sembolü olarak nazil olmuş olan bir gaybî hakikattir. Ve bilhassa bu açıdan ve bu özelliğinden dolayı en güzel kıssadır.”¹⁷⁰

İlahi geleneğin idealindeki gençlik için model konusunu işlerken öncelikle Kur'an'da gençlik anlamında kullanılan fetâ kavramı; bu kavramla eşanlamlı olan kelimelerin tahlili, Kur'an'daki anlamları ve kullanıldığı yerler, Kur'anın örnek sunuşu ve gençler için model seçimi ile ilgili bu kısa girişten sonra Kur'an'ın Hz.Yusuf'u model sunuşu konusuna geçebiliriz.

---

170 Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, IV, s. 2846-2847.

III. BÖLÜM

MODEL OLARAK HZ.YUSUF

III.1. Hz.Yusuf'un Rüyasının Örnekliliği

Kıssaya genel manada baktığımızda ilk olarak Hz.Yusuf'un gördüğü bir rüyayla başlamış, tıpkı bir serüven gibi Hz.Yusuf'un peygamberlik ve hayat mücadelesi de öylece devam edip gitmiştir. Ancak bu rüya, her beşerin gördüğü gibi normal rüyalardan olmayıp, kendisine te'vili öğretilen Hz.Yusuf (a.s) gibi, bir peygamber rüyası olduğundan, sâdik ve yorumlarıyla gerçeklik tezahürleri olan rüyalardandır.

Rüya aynen şöyledir:

Hani Yusuf babasına: "Babacığım! "Rüyamda onbir yıldız, güneş ve ayın bana secde ettiklerini gördüm" demişti. Babası şunları söyledi: "Oğulcuğum! Rüyanı kardeşlerine anlatma, yoksa sana tuzak kurarlar; zira şeytan insanın apaçık düşmanıdır". "Rabbin seni böylece rüyadaki gibi seçecek, sana rüyaları yorumlamayı öğretecek; daha önce, ataların İbrahim ve İshak'a nimetlerini tamamladığı gibi, sana ve Yakub soyuna da tamamlayacaktır. Doğrusu Rabbin bilir, hüküm ve hikmet sahibidir."¹⁷¹

Hz.Yusuf (a.s)'ın rüyaya tevili Kur'an da şöyle anlatılır:

"Ana babasını tahtın üzerine oturttu, hepsi onun önünde secde ettiler. O zaman Hz.Yusuf: -Babacığım! İşte bu, vaktiyle gördüğüm rüyanın tevilidir/çıkışıdır; Rabbin onu gerçekleştirdi. Şeytan, benimle kardeşlerimin arasını bozduktan sonra, beni hapisten çıkararak, sizi çölden getiren Rabbin bana pek çok iyilikte bulundu. Doğrusu Rabbin dilediğine lütfkardır, O şüphesiz bilendir, Hakim'dir" dedi ve - Rabbin! Bana hükümranlık verdin, rüyaların yorumunu öğrettin. Ey göklerin ve

---

171 Yusuf, 12/4-6.

yerin yaradanı! Dünya ve ahirette işlerimi yoluna koyan sensin; benim canımı müslüman olarak al ve beni iyilere kat."¹⁷²

Hz.Yusuf'un yaptığı bu tevil rüyanın gerçek te'vilidir. Bu te'vil, ancak Allah ve onun yorumunu öğrettiği kimselerin bilebileceği te'vildir. Bu rüyanın bize örnekliği, bu tür rüyaların te'vilini adı geçenlerden başkasının yapamayacağı hususudur.

Ancak bu rüyanın bize bakan yönleride vardır. Hz.Yakubun; "*Oğulcuğum! Rüyanı kardeşlerine anlatma...*"¹⁷³ şeklindeki yorumu bize bakan yönüdür. Çünkü hiçbir rüyanın yorumu yasaklanmamıştır. Ancak iyi bir yorumcuya başvurulması ve kesin bilgisinin Allaha havale edilmesi gerekir. Bu tür rüyaların bize yol göstericiliğiye tıpkı Hz.Yakubun yorumunda olduğu gibi tedbir alınması yönünde bizi aydınlatmasıdır.

Nitekim Peygamberimiz de rüyayla ilgili olarak: "*Rüya peygamberliğin kırk bölümünden bir bölümüdür. Rüya, o rüyayı gören onu başkasına anlatmadığı sürece bir kuşun kanadına asılıdır. Rüyasını anlattığı zaman oradan düşer. O yüzden rüyalarınızı ancak akli başında bir kimseye yahut sizi seven birine veya size karşı samimi olan kimseye anlatınız*"¹⁷⁴ buyurmuştur. Hz.Yusuf'da aynı şekilde peygamberimizin ifade ettiği gibi davranarak bu konuda bizlere örnek olmuştur.

III.2. Hz.Yusuf'un Kardeşlik Hukukunda Modelliği

Kıssada, anlatılacak olan âyetlerin Kur'anın apaçık beyan ve delilleri olduğu¹⁷⁵ ve gelişi güzel sözler olmayıp, mana ve mevzuları açısından¹⁷⁶ ilahi bir kelam olup,

---

172 Yusuf, 12/100-101.

173 Yusuf, 12/5-6.

174 Tirmizi, Rüya 6; Müsned, IV, 10

175 Yusuf, 12/1.

176 Taberi, *Cami'ul Beyan*, XIII, s. 5.

anlamamız içinde Allahın onu Arapça olarak indirdiği geçmektedir.¹⁷⁷ Ayrıca kıssaların en güzeli¹⁷⁸ ifadesiyle de Kur'an kıssaya dikkatimizi çekmiştir.

Burada kıssaların en güzeli ifadesinde, konumuzla ilgili olarak bazı hususlar vardır. İlim adamları diğer kıssalar arasında neden buna "Kıssaların en güzeli" adının verildiği hususunda farklı görüşlere sahiptirler. Bir görüşe göre, Hz.Yusuf'un kardeşleriyle olan mücadelesinden dolayı böyle adlandırıldığı olup, diğer bir görüşe göre ise; bu ismin veriliş sebebi Kur'ân-ı Kerîm'de bu kıssanın ihtiva ettiği ibret ve hükümleri içeren bir başka kıssa bulunmadığından dolayıdır.¹⁷⁹ Bu da bu sûrenin sonunda yer alan; "Andolsun ki onların kıssalarında olgun akıl sahipleri için ibretler vardır" ¹⁸⁰ buyruğunda açıkça ifade edilmektedir.

Kıssaların en güzeli Hz.Yusuf kıssası olduğu gibi Hz.Yusuf da örneklerin en güzellerindedir. Onun örnekliğinin önemli bir kısmı kardeşlerinin, "Hz.Yusuf ve kardeşi (Bünyamin) babamıza bizden daha sevgilidir. Doğrusu babamız açık bir yanılığ içinde dir,"¹⁸¹ diyerek kendisini ölümlerine burun buruna getirmelerine; sonrada daha cazip görerek para karşılığında satmalarına¹⁸² rağmen Hz.Yûsuf'un, kardeşlerini güzel bir şekilde affedip bağışlaması, eziyetlerine sabredip katlanması, onlarla karşılaştıktan sonra da yapmış olduklarını hatırlatmayarak onları affetmesi¹⁸³ gibi konularda bütün insanlığa model teşkil eder.

Allahın onu böylece rüyasındaki gibi seçmesi, ona rüya yorumlamayı öğretmesi, daha önce, ataları İbrahim ve İshak'a nimetlerini tamamladığı gibi, ona ve Yakub soyuna da tamamlaması¹⁸⁴ bağlamında Allah onu, ilmi ahlakı ve takvasıyla şerefliendirerek seçmiş ve genelde insanlığa özelde de kardeşlerine örnek kılmıştır. Peygamberimiz bir hadisi şeriflerinde, "İnsanların en şerefliisi Allahın Peygamberi

---

177 Yusuf, 12/2.

178 Yusuf, 12/3.

179 Kurtubî, *Ah k mi'l Kur'an*, XI, s.242-244.

180 Yusuf, 12/111.

181 Yusuf, 12/8.

182 Bkz. Yusuf, 12/20.

183 Bkz. Kurtubî, *Ah k mi'l Kur'an*, XI, s.242-244.

184 Bkz. Yusuf, 12/6.

Hz.Yusuf'tur. O Allahın peygamberinin oğludur, o da Allahın peygamberinin oğludur, o da Allahın dostunun (halil) oğludur,"¹⁸⁵ buyurarak bu olguyu vurgulamaktadır. Bir peygamber olan babası Hz. Yakup da onda ki bu üstünlüğü ve diğer kardeşlerinde bulunmayan güzel ve dikkat çekici hasletleri onda sezmişti.¹⁸⁶

Nitekim babaları bir peygamber olan Hz.Yusuf'un kardeşleri, Hz. Yakubun sevgisine iltifatına mazhar olmak için ve onun, Hz.Yusuf'taki peygamberlik nurunu hissedip kendilerinden bu özelliğinden dolayı ilmi, ahlakı, fazileti ve güzel huylarıyla daha özel olan Hz.Yusuf'a daha fazla değer vermesini hazmedemeyip kıskandılar.¹⁸⁷ Daha da ileri seviyelere götürerek canına bile kasetmeleri, kıskançlığın ne denli kötü sonuçlara varacağını kerim kitabımızda Allah bu sûrede bizlere göstermektedir.

İlgili âyetlerde; "Kardeşleri demişlerdi ki: *"Yusuf ve öz kardeşi babamıza bizden daha sevgilidir. Oysa biz bir cemaatiz. Babamız açık bir yanlışlık içindedir."*¹⁸⁸ *"Yusuf'u öldürün veya onu ıssız bir yere bırakıverin ki babanız size kalsın; ondan sonra da iyi kimseler olursunuz"*¹⁸⁹ İçlerinden biri: *"Yusuf'u öldürmeyin, onu bir kuyunun derinliklerine bırakın. Böyle yaparsanız yolculardan onu bulup alan olur" dedi.*¹⁹⁰ Hz.Yusuf'u sonunda kardeşleri kıskançlıklarının ve kinlerinin sonucu olarak öldürme kararı almış, fakat onlardan bazılarının (yehuza gibi) buna itiraz etmeleri¹⁹¹ üzerine kuyuya atma kararı alarak ondan kurtulmak istemişlerdir.

*Bunun üzerine "Ey babamız! Yusuf'un iyiliğini istediğimiz halde, onu niçin bize emânet etmiyorsun? Yarın onu bizimle beraber gönder de gezsin oynasın, biz onu herhalde koruruz" dediler.*¹⁹² Babaları ise *"Onu götürmeniz beni üzüyor; siz*

---

185 Buhari "Tefsir," 12/2.

186 Bkz. Yusuf, 12 /6.

187 Karaman v. dğr, *Kur'an yolu*, III, s. 218.

188 Yusuf, 12/ 8.

189 Yusuf, 12/9.

190 Yusuf, 12/ 10.

191 Salebi, *Kitâb-ül-Arâis*, s. 113.

192 Yusuf, 12/11-12.

farkına varmadan onu kurdun yemesinden korkarım" dedi.¹⁹³ "And olsun ki, biz kuvvetli bir toplulukken kurt onu yerse, biz aciz sayılırız" dediler.¹⁹⁴ Yusuf'u oturup bir kuyunun derinliklerine bırakmayı kararlaştırdılar.¹⁹⁵ Akşamüstü ağlayarak babalarına geldiklerinde: "Ey babamız! İnan olsun biz yarış yapıyorduk; Yusuf'u eşyamızın yanına bırakmıştık. Bir kurt onu yedi. Her ne kadar doğru söylüyorsak da sen bize inanmazsın" dediler.¹⁹⁶ Üzerine başka bir kan bulaşmış olarak Yusufun gömleğini de getirmişlerdi.¹⁹⁷

Yıllar sonra da kıtlık nedeniyle Mısıra gittiklerinde vezir olan Hz.Yusuf (a.s)'dan ezrak talep etmişlerdi.¹⁹⁸ Bunun üzerine Hz.Yusuf onlara "Siz, Yusuf ve kardeşine bilmeden neler yaptığının farkında mısınız?" dedi.¹⁹⁹ Onlar: "Yoksa sen Yusuf musun?" dediler. "Evet, ben Yusuf'um bu da kardeşim. Allah bize iyilikte bulundu; doğrusu kim kötülükten sakınır ve sabrederse bilsin ki Allah iyi davrananların ecrini katiyen zayi etmez" dedi. Bunun üzerine kardeşleri, "Allah'a yemin ederiz ki, Allah seni bizden üstün tutmuştur; doğrusu biz suç işlemiştik" dediler.²⁰⁰ Oğulları: "Ey Babamız! Suçlarımızın bağışlanmasını dile, bizler hiç şüphesiz suçluyuz" dediler.²⁰¹

Kıskançlık, kin ve benzeri nefsânî duygulara meyleden insan, çevresindeki insanlara ve dostlarına zarar vermede dâhil, kardeşini bile öldürebilir. Ancak bu kötü fiilin sonu ise, dünyada insanı yakan vicdan azabı ve pişmanlık duygusu, âhirette ise cehennem azabıdır. Kıskanç insanların gözleri kendi üzerlerindeki nimetlere karşı kördür; Allah'ın kendilerine verdiği nimetleri göremezler, başkalarındaki nimetleri görür inceler ve onlara karşı kin ve nefret güderler. Şüphesiz içine düştükleri bu

---

193 Yusuf, 12/ 13.

194 Yusuf, 12/14.

195 Yusuf, 12/15.

196 Yusuf, 12/15.

197 Bkz. Yusuf, 12/18.

198 Bkz. Yusuf, 12/88.

199 Yusuf, 12/89.

200 Yusuf, 12/90-91.

201 Yusuf, 12/97.

durum çok kötü bir hastalıktır. Bu hastalığın şifası ve ilacı ise İslâm'ın kurallarına göre yaşayarak nefsi terbiye etmek ve onu kötülüklerle hükmeden bir nefis olmaktan çıkartıp, Allah'ın kendisine lütfettiği nimetlere, ihsanlara razı olan bir nefis haline getirmektir.”²⁰²

Yine bir kıskançlık ve hased örneğinin ilki olan Habil-Kabil hadisesinde de Hz.Yusuf'un kardeşlerindeki benzer hadiseyi görüyoruz. O kadar ki kardeşi onu öldürme teşebbüsünde bulunsa bile kendisine elini kaldırmayacağını ve Allah'tan korktuğunu ifade etmesine rağmen Kâbil kardeşini maalesef kıskançlığı yüzünden öldürmüş ve son pişmanlığı ona fayda vermemiştir.²⁰³ Hz. Âdemin oğullarıyla alakalı olan hadisede olduğu gibi, konumuz olan Hz.Yusuf'un kardeşleri konusunda da benzer olaylar vuku bulmuştur. Önceki dönemlerde ve kavimlerde olan nahoş ve günah içerikli hadiselerden, rabbimizin ikazlarıyla ders çıkarma ve olaylardaki örnek şahsiyetleri de model alma noktasında değerlendirme yapmamız gerekmektedir.

Bütün bunlara rağmen Hz.Yusuf: *"Bugün azarlanacak değilsiniz, Allah sizi bağışlar. O, merhametlilerin merhametlisidir. Bu gömleğimi götürün, babamın yüzüne sürün görmeğe başlar; bütün çoluk çocuğunuzla bana gelin"* dedi.²⁰⁴ şeklindeki ifadelerle kardeşlerinin yaptıkları kötülüklerin hiçbirini dikkate almayarak onları affetme büyüklüğünü gösterme yoluna giderek, bu konuda son derece müstesna ve güzel bir model olmuştur.

III.3. Hz. Yusuf'un İffeti Korumada Modelliği

İffet, “affe” kökünden mastar olup “haramdan sakınmak, uzak olmak”²⁰⁵, “helal ve hoş olmayan şeylerden sakınmak, haramlardan ve süfli isteklerden uzak durmak”²⁰⁶ anlamlarına gelmektedir. Kısaca kötü söz ve fiillerden sakınmaktır.

---

202 Karaman v. dğr, *Kur'an yolu*, II, s. 257.

203 Maide, 5/28,29,30,31.

204 Yusuf, 12/92-93.

205 Ebû Nasr İsmâil b. Hammâd el-Cevherî, *Tâcü'l-Lüga ve Sihâhü'l-Arabiyye*, II, Beyrut, 1998, s.1075; Ez-Zebîdî, *Tâcü'l-Arus*, XII, s. 393.

206 İbni Manzur, *Lisanü'l Arap*, IX, s.253;Ebü't-Tâhir Meccüddîn Muhammed b. Ya'küb b. Muhammed el-Firûzâbâdî, *Kamusu'l-Muhit*, Beyrut 1987, s. 1084.

“Nefiste, şehvetin galip gelmesini engelleyen bir halin meydana gelmesi”²⁰⁷ olarak tanımlayacağımız iffet, güzel ahlâklı olmanın göstergesidir. İnsanın şehvi duygu ve düşüncelerini, akıl ve vahiy süzgecinden geçirerek doğru ve ahlaki olanı yapması erdemidir. Kişinin Allah ve insanlar nezdinde kendisini küçük düşürecek davranışlardan sakınmasını sağlayan bir erdemdir.²⁰⁸ Şahsı hayvani ve çirkin olan tüm kötü fiillerden koruyan bir meziyettir.

İffet, günahattan kaçış, her türlü istek ve şehvî arzulara karşı sabır, yüce bir gayrettir. İffet öyle bir nitelik ki, bütün peygamber, filozof ve doktorlar onu övmekte, aksini ise kötülemekte birleşmektedirler.²⁰⁹ Ahlakın tüm mana ve güzel tezahürleri ve eşsiz neticelerini Hz.Yusuf’un hayatında bir iffet modeli olarak görmekteyiz.

Hz.Yusuf için kervancılar tarafından kuyudan çıkarıldıktan sonra köle olarak satılma olayı,²¹⁰ çocukluk çağından gençliğine kadar bir kurtuluştur. Çünkü gittiği yer saraydı ve orada ona çok iyi bakılmış ve satın Aziz, ileride kendisinden devlet işlerinde yararlanabileceğini düşünmüştü. O yüzden de ona köle değil evlat muamelesi yapmışlardı. Ayrıca son derece sevimli bir çocuk olan Hz.Yusuf’u evlat edinebileceklerini bile söylemişti. Sarayda köle muamelesi görmeyip bir evlatlık gibi gâyet güzel imkânlar içerisinde büyütülüyordu ve nihâyet delikanlılık çağına ulaştı. Son derece yakışıklı olup güzelliğiyle dikkatleri üzerine çeken Hz.Yusuf, evin hanımının da büyüdükçe gitgide dikkatini çekmekteydi.

Ancak sonrasında kendisine bakan evin hanımının, bir ana şefkati mesabesinde olan sevgi ve muhabbeti, maalesef giderek şehvet arzusuyla hırsla dönüşmüş ve gönlünü ona kaptırarak, onun nefsinden murat almak istemişti.²¹¹

Böylece aklından şehvi kötü planlar geçen Aziz’in karısı Züleyha ona yaklaşmak için adeta fırsat kolluyordu. Birgün baş başa kalmak, arzularını yerine

---

207 İsfahâni, *El-Müfredât*, II, s. 224.

208 Mustafa Çağrırcı, “*İslâm Ahlâkı*”, İlmihal, TDV. Yayınları, II, Ankara 2008, s. 523.

209 Ahmet Rıfat, *Tasvîr-i Ahlâk*, Tercüman Yayınları, trs., s. 179.

210 Bkz. Yusuf, 12/19-20.

211 Bkz. Yusuf, 12/23.

getirmek üzere Hz.Yusuf'u yanına çağırdı ve şeytani planını devreye soktu. Bu olayın geçtiği sahneyi Kur'an'dan okuyalım:

“Evinde bulunduğu kadın, (gönlünü ona kaptırıp) onun nefsinden murat almak istedi, kapıları iyice kilitleyerek, «Haydi gel!» dedi. O da (Hâşâ), Allah'a sığınırım! Zira (kocanız) benim velinimetimdir, bana güzel davrandı. Gerçek şu ki, zalimler iflah olmaz! diyerek ”²¹² güzel bir iffet örneği gösterdi.

Ayette görüldüğü gibi Aziz'in karısı Züleyha²¹³ Hz.Yusuf'la birlikte olma isteğinden dolayı yanına çağırmıştır. Bu çağırmanın nikâh talebinden kinaye olduğu ve onun için nazik ve yumuşak bir dil kullandığı, hileye başvurduğu da²¹⁴ söylenir. Kısacası Züleyha kafasındaki planını önceden tasarlayarak ortamı hazırlamış ve Hz.Yusuf'u çağırdıktan sonrada tüm kapıları kilitleyerek teklifini yapmıştır.²¹⁵

Kur'an-ı Kerim'de Züleyha'nın kapıları iyice kilitletiğini ifade etmek üzere mübalağa için ğalleka sîğâsı kullanılmıştır. Kadının peşpeşe yedi kapıyı kitlemiş oluşu bunun delilidir.²¹⁶Kapılar, bir durumun gizli tutulması amacıyla kilitlenir ki bu, özellikle haram olan bir iştir. Bununla beraber korku da kapı kilitlemeye bir sebeptir.²¹⁷Âyetteki kapılar ise evin kapıları olup bir hatayı gizlemek maksadıyla sıkıca kilitlenmiştir. Âyette geçen kitleme fiilinin “tef'il” kalıbında olmasından dolayı bu işlemin birkaç kez tekrarlandığı düşüncesine varılmıştır. Ayrıca kapıların sayısının 7 olduğu söylendiği gibi²¹⁸ biri evin, diğer odanın kapısı olmak üzere 2 kapı olduğu da söylenmiştir.

---

212 Yusuf, 12/23.

213 El-Endülüsî, *El-Muharraru'l-Vecîz*, III, s. 232.

214 Ebû Hayyân Muhammed b. Yûsuf b. Alî b. Yûsuf b. Hayyân el-Endelüsî, *El-Bahru'l-Muhît fi't-Tefsîr*, VI, Beyrut 1992, s. 256.

215 Râzî, *Mefâtîhu'l-Ğayb*. XVIII, s. 110-116.

216 Bkz. Râzî, *Mefâtîhu'l-Ğayb*. XVIII, s. 110-116.

217 Râzî, *Mefâtîhu'l-Ğayb*, XVIII, s.92.

218 Muhammed bin Muhammed bin Mustafa Ebû Suud, *İrşâdû'l-Akli's-Selîm ilâ Mezâye'l-Kitâbi'l-Kerîm*, III, Beyrut 1999, s. 379.

Neticede kapılar kilitlenmiş ve bir çağrı duyulmuştu: “Heyte lek.” Bu ifade, “hadi gel” veya “helümme” anlamında “hadi” demektir. “Senin için hazırlandım” manasına geldiğini söyleyenler de vardır.²¹⁹

Sonuç itibariyle hangi dil ve lehçede olursa olsun neticede evin hanımı “kendisine davet ederek hadi bana gel” demişti Hz.Yusuf’a. İstedğini elde etmek için her ortamı ayarlamıştı; odası, edası ve sedasıyla tüm çekiciliğiyle onu kendine davet etmişti. Etkileyici tavırlarıyla evin hanımı ve günah olan fiile çağrısı vardı. Diğer tarafta ise kilitli kapılar ardında yakışıklı ve genç Hz.Yusuf vardı. Azizın karısı Züleyha, statü ve konumu olarak “gel” demişti; ne de olsa Hz.Yusuf kölesiydi, kadın ise evin ve onun hanımefendisi... Fakat “gel” deyince kadın köle olmuştu aslında, nefsinin kölesi... Ve Hz.Yusuf, cevabıyla nefsinin efendisi...²²⁰

Kur’an da ilgili ayetteki anlatılanlara baktığımızda; azizin karısının yaptığı bu ahlaksız zina teklifi karşısında, tüm şartların hazır olduğu, Hz.Yusuf’un kapılar kilitlenerek âdeta köşeye sıkıştığı ve çaresizce günah olan fiil ve Rabbiyle başbaşa kaldığı zor bir imtihandadır. Nitekim Allah’da Kur’an da; “Zinaya yaklaşmayın, çünkü o çirkin bir iş ve kötü bir yoldur”²²¹ ayetiyle bizlere bu kötü fiili haram kılmıştır.

Böylesi zor ve günah işlemeye müsait olan durumlarda gerçek olan tek şey, kişinin imanının kuvveti ve sağlamlığı karşısında nefsinin kudretidir. Adeta bir iman, itikat, nefis ve günahın savaşıdır. Burada baş aktör ise biz olup, hangisinin galip geleceğine, Allaha olan teslimiyyetin gücü ve sağlamlığı kişinin iradesi karar verecektir. Sonuç ta imanın yansıması olan güzel taraf tercih edildiğinde ise, derecemizi yüceltecek ve Allahı razı edecek bir sonuca götürecek netice olacaktır.

---

219 Taberî, *Câmiu'l-Beyân*, XIII, s.69-80; Ebü'l-Hasen Alî b. Muhammed b. Habîb el-Basrî el-Mâverdî, *En-Nüketü ve'l-Uyûn*, Tefsîru'l-Mâverdî, III, Beyrut, trsz., s. 24; Ebü'l-Hasen Alî b. Ahmed b. Muhammed en-Nîsâbü'rî Vâhidî, *El-Vasît fî Tefsîri'l-Kur'âni'l-Mecîd*, (nşr. Âdil Ahmed Abdülmevcûd v.dğr.), II, Beyrut 1415/1994, s. 607.

220 Hatice Avcı, “*Kur'an da İffet Örnekleri: Hz.Meryem Hz.Yusuf*,” Yüksek Lisans Tezi, Elazığ 2012, s. 49.

221 İsra, 17/32.

Hz.Yusuf içinde esas olan rabbini razı edecek olan sonuçtur ki Allahın yardımıyla²²² bunu gelen âyette Hz.Yusuf'un uyguladığını da görmekteyiz. Şöyle ki;

Kadının o çirkin teklifi karşısında, özellikle gençler için müthiş bir örnek davranış sergileyen Hz.Yusuf; "Ben Allah'a sığınırım! Doğrusu o benim efendimdir. O, bana güzel bir mevki vermiştir" dedi.²²³ Hz.Yusuf (a.s)'ın "maazallah" sözü, bütünüyle Allah'a sığınırım takdirindedir. Züleyhaya ise; "*Malikim ve efendim beni güzelce ağırladı, bana iyi bir mevki verdi. Nitekim sana, benim hakkımda, -Onu hoş tut, ona değer ver, dememiş miydi?*"²²⁴ Binaenaleyh akıllı olanın böylesi bir iyiliğe, öyle bir kötülükle karşılık vermesi yakışmaz. Çünkü iyiliklere kötülükle karşılık veren zâlimler iflah olmaz demektir. Hz.Yusuf'un, "zalimler" sözü ile, "zina edenler" manasını kastettiği, çünkü zina edenlerin, zina etmek sûretiyle kendilerine zulmetmiş oldukları söylenmiştir. Yine o zinâkârların işinin, birşeyi esas yerinin dışına koymayı gerektirdiği için, onların zâlim olmuş oldukları söylenmiştir.²²⁵

Büyük müfessir Elmalı da bu ayetin tefsirinde; "*Hanım ona cidden niyet etmişti. Maksudı Hz.Yusuf'un iffetli ve namuslu biri olup olmadığını denemek veya şaka yapmak değildi. Ona gönül vermiş ve bütün himmetiyle onunla olmaya azmetmişti. O da, (yani Hz.Yusuf da) ona meyledebilirdi, fakat Rabbinin burhanını görmemiş olsaydı. Hz.Yusuf ona aynı şekilde karşılık vermedi, hanımın isteğine ve teklifine uymadı. Bu onun erkeklik hissini eksikliğinden veya gücünün zayıflığından dolayı sanılmamalıdır. Öyle olsa idi, Hz.Yusuf'un iffetli olmasının büyük bir anlamı kalmazdı. Bu başka hiçbir sebepten değil, yalnızca onun olgunluğundan kaynaklanıyordu*"²²⁶ demiştir.

Kadının tahriklerinden ötürü Hz.Yusuf'ta da ona karşı arzu ve istek doğabilirdi ancak Allah korkusu, edebi, takvası, iffeti ve en önemlisi de Allahın yardımıyla²²⁷

---

222 Yusuf, 12/ 24.

223 Bkz. Yusuf, 12/27.

224 Yusuf, 12/ 21.

225 Râzî, *Mefâtîhu'l-Ğayb*, XVIII, s. 110-116.

226 Elmalılı Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, IV, s. 2856-2857.

227 Bkz. Yusuf, 12/24.

kendisine 'hayır' demiştir. Hz.Yusuf (a.s)'in sergilediği davranış profilinden onun iradesini, nefesine olan hakimiyetini, iffetli ve ahlaklı olma yönünde kullandığı görülmektedir.

Doğruların yardımcısı ve şahidi Allaktır. İbn Kesir bu konuda, güzel bir örneklik sergileyen Hz.Yusuf'un masum oluşuyla alakalı olarak Allah'ın âyetin devamında şahitlik ettiğini belirtiyor. Ona göre Allah, ilgili âyette²²⁸ “Kötülüğü ondan uzaklaştırmak” ,“onu Fuhşa sokmamak”, “O bizim kullarımızdandı” ve “İhlâsa erdirilmiş” ifadeleriyle Hz.Yusuf'a dört kez şahadet etmiştir.

Bu ifadeler üzerinde düşünüldüğünde, onun kendisine isnad edilen günahlardan uzak olduğuna delalet eden açık bir delil olduğunu ve Hz.Yusuf hakkında yanlış bir karara varmanın doğru olamayacağını savunuyor. Aynı şekilde şeytan da Hz.Yusuf için şahitlik etmektedir. Şöyle ki; şeytan “İhlâslı kulların hariç onların hepsini saptıracağım”²²⁹ diyerek ihlâsa erdirilen kimseleri yoldan çıkaramayacağını itiraf ediyor. Hz.Yusuf'un da ihlâsa erdirilen kimselerden olduğunu ise bizzat Allah Teâlâ bildirmektedir. Bu noktada diyoruz ki; Hz.Yusuf'a bu çirkinliği isnad eden cahiller, eğer şeytana uyuyorlarsa onun şahitliğini, eğer Allahın dinine tabi olmuşlarsa onun şahitliğini kabul etsinler.²³⁰Buradan da Hz.Yusuf'un Rabbinin yardımıyla bu çirkin fiili işlemediği ve böyle tehlikeli boyutlar da, günaha yaklaşma eğiliminde olanlara da güzel bir model olduğu görülmektedir.

Hz.Yusuf o çirkin fiile meyletmemiş ve işlememişti. Velew ki düşünmüş olsa bile²³¹ fiiliyata yansımamıştı. Olumsuz düşünceler faaliyetlere yansıdığında o zaman günah çukuruna düşülmüş demektir. Nitekim konuyla alakalı hadisi şeriflere baktığımızda, insanların aklından geçen düşünce ve fiilleri günah dahi olsa fiiliyata geçirmedeği sürece Allahın sorumlu tutmayıp günah yazmadığını görmekteyiz. Müslim'in Sahih'inde Ebû Hureyre (r.a)'ın şöyle dediği nakledilmektedir: - Rasûlullah (sav) buyurdu ki: "Melekler der ki: Rabbim şu filan kulun -o kulunu daha

---

228 Yusuf, 12/24.

229 İsrâ, 17/62.

230 İbn Kesir, *Tefsirü-l Kur'ani-l Azim*, VIII, s. 29-31.

231 Bkz.Yusuf, 12/24.

iyi görmekle birlikte- bir kötülük işlemek istiyor. Yüce Allah: Onu gözetleyin, der. Eğer o günahı işlerse, günahı ona misliyle yazınız, eğer onu terk ederse o günahı ona bir iyilik olarak yazınız. Çünkü o Benim için o günahı terk etmiştir."²³² Yine Hz. Peygamber yüce Rabbinden şöyle buyurduğunu haber vermektedir: “*Kulum bir günah işlemeyi içinden geçirip de işlemezse, ona bir iyilik olarak yazılır.*”²³³

Kulun işlemeyi içinden geçirdiği günahı terketmesi sebebiyle ona bir iyilik olarak yazılıyorsa, o halde böyle bir durumda günah yok demektir. Sahih hadiste de Hz. Peygamber şöyle buyurmaktadır: “*Allah ümmetime nefislerinin içlerinden geçirdiklerini işlemedikleri yahut konuşmadıkları sürece affetmiştir.*”²³⁴ Bu hadisler ışığında mevzuya baktığımızda Hz. Yusuf Züleyhaya bazı tefsirlere göre meyletmış olsa bile sonuç itibariyle oda bir insandı ve nefisine yenilip hata yapabiliyordu, binaenaleyh melek değildi. Bizim gibi günah işlemeye meyilli olabilecek bir insandı. Dolayısıyla böylesi günahlarla başbaşa kalıpta mazeret arama noktasında, Hz. Yusuf gibi şahsiyetleri insanüstü bir varlık gibi değerlendirilip, onlar gibi olunamayacağının arkasına sığınmak son derece yanlış bir algı ve düşünce olur. Kişinin imanı, ihlası, iffeti ve takvası ölçüsünde Allahın yardımı ve inayeti imdadına yetişir. Bunun en güzel örneğinden birini de Hz. Yusuf’ta görmekteyiz.

Görüntü itibariyle Hz. Yusuf’un içerisinde bulunulan durum öylesine uygundu ki, doğal şartlarda hükmünü gerçekleştirip, neticeninse Züleyha’nın istediği şekilde gerçekleşmesi için herşey tamamı. Allah korkusundan başka hiçbir engel yoktu. İşte Hz. Yusuf’da Allah korkusunun en güzel örneğini bizlere model olarak sergileyerek göstermiştir. Şâyet bu fiil helâl olsaydı, o da zaten kendini kaptırmış olabilirdi. Ancak Hz. Yusuf’un imanı, iffeti, ahlakı ve nezaheti o kadar yüksekti ki, böylesine bir anda bile imanının ihlas ve samimiyetinin bir mükâfatı olarak;

---

232 Muhammed b. İsmail Buhârî, *el-Câm’u’s-Sahîh*, Çağrı yayınları, İstanbul 1981, “Tevhid”, 35; Müslim, “İman” 205.

233 Buhârî, “Rikaak”, 31; Müslim, “İman”, 207.

234 Buhari, “İtk” 6; Müslim, “Eymân” 201-202; Ahmed b. Şuayb Nesâî, “es-Sünen,” Çağrı Yayınları, İstanbul 1981, “Menâsik,” 22; Muhammed b. Yezîd el-Kazvîni İbn Mace, es-Sünen, Çağrı Yayınları, İstanbul 1981, “Talak,” 14-16.

Rabbinin yardımını, burhanını,²³⁵ kesin delilini, haram'ın çirkinliğini ve günahını net olarak görüyor ve adeta düşmandan kaçır gibi kaçıyor.

Diğer bir açıdan ise Hz.Yusuf Züleyhanın bu çirkin teklifi karşısında iradesine ve duygularına hâkim olarak, peygamber namzedine yakışır bir şekilde cevap verdi ve Allah'ın haram kıldığı bir şeyi yapmayacağını bildirerek teklifi reddetti. "O, benim velinimetimdir, bana güzel davrandı" mealindeki ifadeden Hz.Yûsuf'un bu çirkin fiili Allah korkusundan değil de efendisine karşı saygısızlık olur, endişesiyle yapmadığı anlaşılmalıdır. Zira o, önce Allah'a sığındığını ifade etmiş, sonra da ev sahibinin kendisinin efendisi olduğunu, dolayısıyla ona karşı da böyle bir ihanetin olamayacağını vurgulamıştır. Nitekim devamında zalimlerin iflah olmayacaklarını bildirmek sûretiyle bu fiili işleyenlerin zalimler olduğuna işaret etmektedir. Bunu izleyen âyette de kadın ona meylettği halde onun, Allah'tan gelen bir İlham sayesinde kadına meyletmekten korunduğu bildirilmiştir."²³⁶

"İşâret ve ikâz" olarak çevrilen "burhan" hakkında çeşitli görüş ve rivâyetler olmakla birlikte bunun, Allah'tan gelen bir ilham olduğu kanaati ağır basmaktadır. Buna göre kadının tahrikleri karşısında Hz.Yûsuf'ta ona yaklaşma arzu ve isteği doğmuş, ancak Allah'tan gelen bir İlham sayesinde bu çirkin işin haram olduğunu hatırlamış ve kadına yaklaşmamıştır. Âyetin akışı da Hz.Yûsuf'un bu fiilden korunmuş olduğunu göstermektedir. Bu olay, peygamberlerin peygamberlik öncesinde de büyük günah işlemekten korunmuş olduklarını savunan görüşü destekler.²³⁷

Burada dikkati çeken bir nokta daha varki oda: Hz.Yusuf'u gayri meşru fiil için kendisine çağırın kadının adı verilmemiş, "evinde bulunduğu kadın, Azizinin karısı" ifadeleri kullanılmıştır. Bu ifadelerdeki incelik o kadar mükemmeldir ki bundan bile birçok ders çıkarmak mümkündür. Öncelikle burada harama yönelen ve günah işleyen kişinin adının ifşâ edilmemiş, "setredilmiş" olması birinin ayıbını

---

235 Yusuf, 12/24.

236 Karaman v. dğr, *Kur'an yolu*, III, s.226

237 Karaman v. dğr, *Kur'an yolu*, III, s.227.

söylememek, gıybet etmemek, teccüss etmemek ifşa etmeme adına çok güzel bir örnektir.²³⁸

Hız.Yusuf gibi gençlik çağında olan biri için, başarılması en zor imtihanlardan birisi de, cinsel istek ve arzuları noktasında, nefsanî olan cazip tekliflerle sınanmaktır. Hız.Yusuf'un rol model olarak en güzel ve etkileyici örneği de burada karşımıza çıkmaktadır.

*“Maazallah: Allah korusun” der; ‘Ben Allahtan korkarım ve Ona sığınırım’.*²³⁹

Çünkü o, bu işin hem günah ve çirkin olduğunun ve hem de Allah'ın her an kendisini ve herkesi görmekte olduğunun bilincindedir. Yine o, hem rahmeti ve azametiyle herşeyi kuşatan rabbine karşı nankörlük yapmaması, hem de kendisine evini açmış, bakımını üstlenerek hep iyilik yapmış olan evin efendisine karşı ihanet etmemesi gerektiğinin farkındalığı içindedir. Aksi takdirde kendisine sağlık ve sıhhat verip kardeşlerinin elinden ve atıldığı kuyudan kurtaran, köle olarak farklı kötü ortamlarda kalma ihtimaline rağmen, devlet yetkilisi olan Aziz'in evinde kalma imkânını nasip eden rabbine karşı nankörlük, diğer tarafta köle pazarından seçip alıp iyi bakılması talimatıyla kendisini gençlik yaşına ulaşana kadar, en iyi bir şekilde kendi çocuğu gibi bakan evin efendisine karşı nankörlük. İçinde bulunan ve verilen nimetlere karşı nankörce tavırlar sergilenmemesinin çok güzel bir örneğini yine Hız.Yusuf'un bu müstesna modelliğinde görmekteyiz. Kendisi bunu yapamazdı çünkü bir peygamber olan babasından almış olduğu aile terbiyesi ve Rabbinin ilhamıyla gelen ahlaki ve imani güzelliği buna müsaade etmezdi ki, etmedi zaten. Bilmektedir ki Rabbine ihanet eden, insanlara da ihanet eder ve kesinlikle yanlış yapar. O bilinç ve azimde olduğu için zaten Hız.Yusuf durumunun vahametini ve sonunun kötüye gidebileceğini kestirdiği, adeta kaçmak için kendisini dışarıya atmıştır.

Hayatının her anında imtihan edilmekte olan insan günahlarla karşı karşıya olduğunda ondan uzaklaşmalı adeta korktuğu uzaklaşması gerektiği bir şeyden kaçır gibi günah fiillerlerdende öyle kaçmalıdır. İşte Hız.Yusuf'da da bu güzel hasleti

---

238 Endelüsî, *El-Bahru'l-Muhît fi't-Tefsîr*, VI, s. 256.

239 Yusuf, 12/23.

bizlere ışık tutup örnek olacak bu davranışı aynen görmekteyiz. Konuyla ilgili Kerim kitabımızda gelen âyetlere baktığımızda;

“İkisi de kapıya koştu, kadın arkadan Yusuf’un gömleğini yırttı; kapının önünde kocasına rastladılar. Kadın kocasına "Ailene fenalık etmek isteyen bir kimsenin cezası ya hapis ya da can yakıcı bir azab olmalıdır" dedi.

Yusuf: "Beni kendine o çağırdı" dedi. Kadın tarafından bir şahit," Eğer gömleği önden yırtılmışsa kadın doğru söylemiş, erkek yalancılardandır; şâyet gömleği arkadan yırtılmışsa kadın yalan söylemiştir, erkek doğrulardandır" diye şahitlik etti.

“Kocasını gömleğin arkadan yırtılmış olduğunu görünce, karısına hitaben "Doğrusu bu sizin hilenizdir, siz kadınların fendi büyüktür" dedi.Yusuf’a dönerek: ".Yusuf! Sen bundan kimseye bahsetme"; kadına dönerek: "Sen de günahının bağışlanmasını dile, çünkü suçlulardansın" dedi.”²⁴⁰ Yukarıdaki ayetlerde görüldüğü gibi Hz.Yusuf (a.s) adeta can havliyle yılandan kaçır gibi çaresizce bu çirkin tekliften ve evin hanımından kaçmış ve zina fiilinden kurtulmuştur.

Hz.Yusuf “gel” teklifine “Maazallah, Allah’a sığınırım!”²⁴¹ diye cevap vermişti. Çünkü bu teklif için kadının kapılarını kilitlediği oda, Hz.Yusuf için “gecikmiş bir kuyu, erken bir zindan”²⁴² olmuştu artık. Hz.Yusuf’un verdiği cevap, her delikanlının verebileceği öyle basit ve kolay bir cevap değildi. Bundan dolayı asırlar sonra Allah Rasûlü (s.a.s), o cevabı verebilenleri, kıyamet günü Allah’ın kendilerine gölge ihsan edeceği kişiler arasında şu şekilde saymıştır:

“Yedi kimse vardır ki, Allah’ın gölgesinden başka hiçbir gölgenin olmadığı bir günde Allah onları kendi gölgesinde gölgelendirir: Adaletle iş gören hükümdar, Allah’a ibadetle büyüyüp yetişen genç, Kalbi, camiyle bağlantılı adam, Allah için birbirlerini seven O’nun için bir araya gelip O’nun için ayrılan iki adam, Kendisini soylu ve güzel bir kadın nefsinin tatmin etmek için davet ettiğinde “Ben Allah’tan

---

240 Yusuf 12/25,26,27.

241 Yusuf, 12/23.

242 Nazan Bekiroğlu, Hz.Yusuf ile Züleyha, Timaş Yayınları, İstanbul 2011, s. 104.

korkarım” diyen adam, Sağ elinin verdiğini sol elinin bilmeyeceği şekilde gizlice sadaka veren adam, Yalnızken Allah’ı anıp gözyaşı döken kimse”²⁴³

Bazen imtihanlar peşpeşe artarak gelebilir. Ancak yinede sabrı ve teslimiyeti elden bırakmıyarak Hz.Yusuf gibi güzel örneklilere yönelmek gerekir. Hz.Yusuf kadından ve zina fiilinden o anlık kurtulmuş fakat kadın tarafından birde iftiraya uğramıştır. Bu şekilde onu iyice tehlikeye sokmuş, pişman olma ve itiraf etme yerine daha da pişkin davranarak, eşinin namusunu çokta düşünürmüş gibi “eşine veya ailene” tabirini kullanmıştır. Oysaki Hz.Yusuf’u zinaya zorlarken ailesini düşünüp te bir kocası olduğu hiç aklına gelmemiştir sanki.

Evet Hz.Yusuf’u da soylu ve güzel bir kadın çağırmişti ve o da Allah’a sığınmıştı, bu imtihanı geçebilmek için O’ndan yardım istemişti. İmtihan çetindi, tüm cazibesıyla karşısında duran kadının davetine icabet etmemek, beşerî sınırları zorlamaktı ki bu da çok kuvvetli bir iman ve manevi bir güç isterdi. Hz.Yusuf’da gücün sahibi’ne dayandı, O’na sığındı, yardımı ondan isteyerek “maazallah”²⁴⁴ dedi. İffet de tam olarak buydu işte. Nefislerin geri çeviremeyeceği böyle bir istek karşısında Allah’a sığınmak...²⁴⁵

III.4. Doğrulukta Hz.Yusuf’un Modelliği Ve Allahın Yardımı

Hayatının birçok kesitinde özellikle gençlik için model olabilecek şahsiyetlerden olan Hz.Yusuf doğruluk konusunda da en güzel örnekliklerdendir. Kendisi çok zorlu bir imtihanın içerisinde olup, çirkin teklifi redderek kabul etmeyip kaçtı ve o kadın buna razı olmayarak yetmemiş gibi münkerattan kaçan Hz.Yusuf’u kovalamaya başladı. Çaresizce kaçan Hz.Yusuf’un saldırı sonucu gömleği yırtılmıştı. Ancak Allah yırtılan bu gömlekle bile aslında Hz.Yusuf’a yardımcı oluyordu. İlahi yardım çok zor durumda olan Hz.Yusuf (a.s)’a gelmeye başlamıştı. Kur’an bu sahneyi şu şekilde anlatmaktadır:

---

243 Buhârî, “El-Cemâatü ve’l-İmâmet” 8.

244 Bkz. Yusuf, 12/23.

245 Hatice Avcı, a.g.t.,s. 50.

-Yusuf: Beni kendine o çağırıp arzusunu elde etmek istedi dedi. Kadın tarafından bir şahit, -Eğer gömleği önden yırtılmışsa kadın doğru söylemiş, erkek yalancılardandır; şayet gömleği arkadan yırtılmışsa kadın yalan söylemiştir, erkek doğrulardandır diye şahidlik etti. Kocasını gömleğin arkadan yırtılmış olduğunu görünce, karısına hitaben; -Doğrusu bu sizin hilenizdir, siz kadınların fendi büyüktür dedi. Yusuf'a dönerek: -Sen bundan kimseye bahsetme; kadına dönerek: -Sen de günahının başlanmasını dile, çünkü suçlulardansın dedi.²⁴⁶

Hz.Yûsuf'un buradaki örneğinde O, yapılan ahlaksız teklif ve iftira karşısında, çaresizlikle Hakk'tan medet aramış, kadının kendisine atmış olduğu hıyanet ve iftiradan kendini temize çıkararak doğru bir şekilde : “O, beni kendisine râm etmek istedi” diyerek kadının peşine düştüğünü, kendine çektiğini ve gömleğini yırttığını anlatmıştır. Çok zor bir durumda olan Hz.Yusuf için yine ilahi yardım yetişmiştir. Kadının akrabası olmasına rağmen adalet sahibi olup doğru hükmetmekten yana olan şahıs eliyle Allah, peygamber namzedi, ihlas, samimiyet ve haya timsali kuluna, yine takvası karşılında yardım ediyordu. Gençliğe rol model olma noktasında Hz.Yusuf'ta şunu da görüyoruz ki, günahlardan uzak durma, heva ve hevese uymayıp rızayı ilahi doğrultusunda hareket edildiği sürece ilahi yardım takvamız ölçüsünde bizde ulaşacaktır.

Hatta burada kadının ailesinden olan bu şahid hakkında müfessirler ihtilâf edilmiştir ki o şahidin bir bebek, kadın ve erkek olma ihtimalide vardır. Eğer gerçekten o beşikte bir bebekse (Allahu a'lem) Allah Hz.Yusuf'un kendisine bağlılığından ve iffetinden ve dolayı bir bebeğe bile konuşup şahitlik etme mucizesini göstermiş olmaktadır.²⁴⁷ Nitekim İbn Abbâs'tan gelen rivâyete göre peygamberimiz:

“Küçük oldukları halde dört kişi konuşmuştur, buyurmuş ve onlar arasında Yûsuf'un şahidini de zikretmiştir. Başka rivayette de; Küçük oldukları halde dört kişi

---

246 Yusuf, 12/26...29.

247 Bkz. Kurtubî, *Ahkâmî'l Qur'ân*, XI, s.320-323.

*konusmuştur: Bunlar; Firavun'un kızı Mâşita'nın oğlu, Yusuf'un şahidi, Cüreyc'in arkadaşı ve îsâ İbn Meryem'dir.*²⁴⁸

Hz.Yusuf'un örnekliği bize burada şunu da göstermektedir ki; İnsan dürüst, ahlaklı ve inançlı olduğu sürece, istenmeyen olumsuz hadiseler olsa bile, hak ve adalet doğrulardan yana olacaktır. Nitekim bu ayetlerde baktığımızda Azizin Hz.Yusufa karşı çok ciddi tepki vermediği görülmektedir. Bir tarafta huyuna ahlakının güzelliğine şimdiye kadar hiçbir hatalı davranışına şahit olmadığı her yönüyle güzellik timsali Hz.Yusuf, diğer tarafta ise eşi Züleyha. Ancak o dönemdeki kadınların muhtemelen dünyaya ve şehvetlerine düşkünlüğü nü bilecek ki aziz, gömleğinin arkadan yırtılmış olduğunu görünce, Yûsuf'un doğru; kadının da Hz. Yûsuf'a attığı iftirada yalancı olduğunu anlamış ve "Doğrusu bu, sizin tuzağınızdır. Bu gencin ırzına atmış olduğun şu çamur ve iftira, sizin tuzaklarınız cümlesindedir. Siz kadınların tuzağı büyüktür"²⁴⁹ demiştir.²⁵⁰

Yine burada Aziz : "Ey Yûsuf, sen bundan vazgeç. (Bu sayfayı kapat ve kimseye anlatma:)"²⁵¹ diyerek Hz.Yusuf'a, eşinden dolayı bu utanç verici hadiseyi başkalarına duyurmamasını istemiş, O da burada yine bir doğruluk örneği göstererek kimseye anlatmamış fakat saraydaki diğer şahıslarca olay duyulmuştur.²⁵² Veya onu ma'zûr görmüştü. Çünkü Hz.Yusuf'un ahlakının güzelliğini biliyordu ve muhtemelen eşininde emeline üleşmek için hile desiseler kurabileceğini tahmin ettiğinden böyle bir işe girişebileceğini tahmin ettiği için böyle bir karar almış olabilir.

Kitab-ı Mukaddes te bile Hz.Yusuf hadisesi yer bulmuş ve şöyle işlenmiştir :
"Ve kadın benimle gel, diyerek onun elbisesinden tuttu. Yusuf giysisini kadının elinde bırakarak kaçtı dışarı çıktı. Kadın onun giysisini elinde bırakıp kaçtığını görünce evin hizmetkârlarını çağırarak "bakın" dedi, "Kocam bizi eğlendirsin diye bir İbrani getirmişti ya bize, benimle yatmayı teklif etti ve ben ağlayıp çığlık atmaya başladım.

248 Buhari, Enbiya 48; Müslim, Birr, 7-8.

249 Bkz. Yusuf, 12/28.

250 Bkz. Râzî, *Mefâtîhu'l-Ğayb*, XVIII, s. 125-126.

251 Yusuf, 12/29.

252 İbn Kesir, *Tefsirü-l Kur'anil Azim*, VIII, s. 32-35;

Sonra bağırip ağladığımı görünce giysisini bende bırakarak kaçıp gitti". Ve kadın kocası gelinceye dek (Hz.Yusuf'un) giysisini elinde alıkoydu. Daha sonra efendi, karısının "senin kölen bana şunları şunları yaptı" diye anlattıklarını dinledi ve kanı beynine sıçradı. Ve Yusuf'un efendisi onu alıp kralın mahkûmlarının bulunduğu zindana tıktırdı.²⁵³

Kısacası Hz.Yusuf'un işi şehvetine düşkün kadınlarla çok zordu ve genç yaşta nefsiyle şehvi konularla mücadele ve imtihan süreci başlamıştı.

III.5. Güzellikle Sınanmada Hz.Yusuf'un Örneği

İnsanoğlu dünyaya çeşitli nimetler verilerek gönderilip, birtakım imtihanlara tabi tutularak sınanmaktadır.²⁵⁴ Bu sınama bazen mal, zenginlik veya fakirlik, bazen hastalık, çeşitli sıkıntı ve musibetler ve bazen de bu imtihanlardan biri olan şüphesiz Allahın insana bahşetmiş olduğu Hz.Yusuf misali fiziki güzelliğidir. Evvela bu özellikte olan insan, sıkıntı, çeşitli hastalık ve bedenindeki birtakım engellerle imtihan edilen diğer insanlar karşısında, çok daha şükredici olmalı ve rabbinin kendisine ihsan ettiği güzelliğin, nefsiyle mücadelede başına bela olmaması, kendisini çirkin ve günah fiillere sürüklememesi için sürekli teyakuzda olup sabretmeli aynı zamanda Hz.Yusuf misali iffetini muhafaza için de dua etmelidir.

Nitekim bir hadis-i şerifte de Rasûlullah (s.a.s) şöyle dua etmektedir: "Allah'ım ben Sen'den hidâyet, takva, iffetlilik ve gönülce zenginlik isterim."²⁵⁵ Bu hadisi şerifte geçen "afâf" kelimesi kişinin günaha girmekten sakınmasını ifade etmektedir. Müslümanın, ğayri meşru arzularından uzak ve nefsin aldatmalarına karşı koyabilecek bir güçte olmasını ifade etmektedir.

Fiziki güzellikleriyle sınanma noktasında imtihana tutulan ve bu durumda olanlara Kur'an'da en güzel örnek ve rol model olan şahıs Hz.Yusuf'tur. Hz.Yusuf'a Allah öyle bir güzellik vermişti ki, kıssadaki kadınlar Hz.Yusuf'un güzelliği

---

253 Tekvin, 39:12-16, 19-20.

254 Bakara, 2/155.

255 Müslim, "Dua" 71.

karşısında: “Allah için ama bu insan değil, ancak çok güzel bir melektir”²⁵⁶ diyerek şaşkınlıklarını dile getirmişlerdir. Hz.Yusuf’un güzelliğinden, melek diyecek kadar çok etkilenmişlerdi.

Nitekim Hz.Yusuf’un güzelliği hakkında Hz. Peygamber (s.a.s)’in şöyle buyurduğu rivâyet edilmiştir: “*Hz.Yusuf’a bütün güzelliklerin yarısı verilmiştir.*”²⁵⁷

Güzelliğinin ve yakışıklılığının mağruru olmama başarısını göstermiş gençler gibi, böbürlenmez büyüklük göstermez Hz.Yusuf Peygamber parmak doğratan güzelliğiyle.²⁵⁸ Asıl güzelliğin, bedende ve yüzde değilde, gönülde ve kalpte olduğunun terbiyesini peygamberi ve üstadı olan babasından çoktan almıştır. Bu yüzden, gönlü yüzünden daha güzeldir.²⁵⁹

Ancak güzelliği yanında kendisine adeta zorluklarla başa çıkması adına verilen ahlak ve iman güzelliği, çevresini koruyucu bir kalkan gibi çepeçevre kuşatmıştı. Peygamber namzedi olan kulunu Allah koruyor ve yaşadığı sıkıntılarda yalnız bırakmıyordu. Nitekim âyette de ifade edildiği gibi “Rabbinin burhanı olmasaydı Yusuf’ta ona istek duyacaktı”²⁶⁰ kelamı bunu desteklemektedir. Daha peygamber olmadan bile böyle ağır imtihanlara tabi tutulması belki de peygamberlik öncesi bir hazırlık ve yetiştirme aşaması olabilirdi. Ancak kendisine o dönemde peygamberlik verilmemiş olsa bile Kur’an’da “kendisinin ilham verilmiş kullardan olduğu”²⁶¹ ifade edilmiş ve Allah Hz.Yusuf’u, ileride peygamber olarak seçeceğini de yine ilgili âyette bildirmiştir.²⁶²

Hz.Yusufun güzelliğiyle imtihanı ve mücadelesiyle alakalı, Taberide geçen aşağıdaki ibretlik tablo, bu konudaki örnekliğine de ışık tutacaktır. Hz.Yûsuf yüzünün güzelliği, Hanım Efendinin kalbine, sevgisini düşürmüştü. Rivâyetlere göre

---

256 Yusuf, 12/31.

257 Buhârî, “Enbiyâ”, 20.

258 Bkz. Yusuf, 12/31.

259 Bkz. Asiye Şenat, *Peygamberimiz ve Gençlik*, 3.bs., Ankara 2018, s.19,20.

260 Yusuf, 12/24.

261 Yusuf, 12/24.

262 Yusuf, 12/6.

bir gün, onu kendisiyle temasa heveslendirmek maksadıyla, Yûsuf'un güzelliklerini anmağa başladı:

-*"Ey Yûsuf! Saçın, ne kadar güzel!" dedi.*

Yûsuf Aleyhisselâm:

-*"Cesedimden, ilk dökülecek şey, odur!" dedi.*

Hanım Efendi:

-*"Ey Yûsuf! Gözlerin, ne kadar güzel!" dedi.*

Yûsuf Aleyhisselâm:

-*"Cesedimden ilk önce, yere akacak şey, o'dur!" dedi.*

Hanım Efendi:

-*"Ey Yûsuf! Yüzün, ne kadar güzel!" dedi,*

Yûsuf Aleyhisselâm:

-*"O toprak içindir toprak onu yiyecektir!" dedi.²⁶³*

Görüldüğü üzere Hz.Yusuf muhatabını, akli ve mantiki cevaplarla dikkatini başka konulara ve tefekkür noktasında düşünmeye çekerek güzellik dâhil herşeyin fani olup bir gün toprak olacağını, bunların geçici güzellikler olduğunu ifade ederek karşı tarafın olumsuz olan muhtemel shevi düşüncelerini başka yöne çekmiş olup, gençlik içinde Hz.Yusuf güzel bir örnek göstermiştir.

III.6. Günahlara Karşı Direnme ve Sabırda Hz.Yusuf'un Modelliği

Sabır kavramı ahlak kitaplarında işlenirken önemi itibariyle ilk sıralarda yer almaktadır. Sabır sözlükte "dayanma, dayanıklılık" anlamında kullanılmış olup, ahlaki bir kavram olarak sabır, başa gelen musibetler için Allah'tan başkasına şikâyette bulunmamak, nefse ağır gelen hususlarda dünya ve ahiret yararını

---

²⁶³Taberî, Târîh, I, s.173; İbni Esîr, *El-Kâmil fi't-Târîh*, I, s.142.

düşünebilmek ve ruhi dengeyi bozmamak için insan kalbinde yer alan sükûnet ve dayanma gücüdür.²⁶⁴

Sabır insan için sıkıntılı zamanlarında başvurabileceği en güzel ilaçtır. Sabır ile ilgili ahlaki eserlerin birinde şöyle tarif edilmiştir: Sabır insanın dünya hayatı boyunca başına gelen sıkıntı, felaket, acı vb. şeylerle imtihan edildiğinin farkında olması ve bu sebeplerle isyana kalkışmamasıdır.²⁶⁵Tam da bu tarife uygun bulmaktayız Hz.Yusufu ve örnek hayatını. Başından beri yaşadığı sıkıntı ve acılara imtihan gözüyle bakmış hep rabbine sığınmış, güvenmiş ve hiç isyan etmemiştir.

Hz.Yusuf çocukluğunda kardeşlerinin yaptığı sıkıntılara, köle olarak satılığa çıkarılmasına, züleyhanın çirkin saldırı ve iftirasına kadar hep sabretmiş hakka teslim olmuştur. Emeline ulaşamayan azizin karısı ve sarayın etrafında çevresinde bir şekilde duyulan dedikodular ve fitneler onu bir türlü rahat bırakmamış ve yine sabretmişti. Fitneler Züleyha için yapılsa da dolaylı olarak kendisini de etkiliyordu. Konuyu ilgili âyetleri Kur'an dan dinleyelim;

“Şehirdeki bazı kadınlar dediler ki: Azizın karısı, delikanlısının nefsinden murat almak istiyormuş; Hz.Yusuf’un sevdası onun kalbine işlemiş! Biz onu gerçekten açık bir sapıklık içinde görüyoruz. Kadın, onların dedikodularını duyunca, onlara davetçi gönderdi; onlar için dayanacak yastıklar hazırladı. Her birine bir bıçak verdi. (Kadınlar meyveleri soyarken Hz.Yusuf’a): “Çık karşılarına!” dedi. Kadınlar onu görünce, onun büyüklüğünü anladılar. (Şaşkınlıklarından) ellerini kestiler ve dediler ki: Hâşâ Rabbimiz! Bu bir beşer değil... Bu ancak üstün, şerefli bir melektir.”²⁶⁶

Hz.Yusuf’a yapılan çirkin teklif ve sonrasında bakıldığında, Hz.Yusuf’un başındaki şehvet tutkunlarının ve Züleyhanın saldırı ve tehditleri devam etmiş, hadise Azizın de müdahalesi ve meseleyi sonlandırmasıyla son bulmamıştır. Baştan itibaren sıkıntılara sabreden Hz.Yusuf’a düşen yine sabır ilacına sarılmak olmuştur. Kıssanın evvelinden itibaren Hz.Yusuf’un yaşadığı hadiselerdeki sabrına baktığımızda;

264 İsmail Karagöz v. dğr. “Dini Kavramlar Sözlüğü,” DİB yayınları, Ankara 2006, s. 567.

265 Cemal Sofuoğlu, *İslam Dini Esasları*, İ.Ü.İ. F. Yay.,İzmir 1997, s. 615.

266 Yusuf, 12/30,31.

İnsanlığın Adem den beri eski yarası olan kardeş kıskançlığı bir sel gibi kanadı Hz.Yusuf'un hayatında. Önde görünen Hz.Yusuf'tu ama asıl boğulan Hz.Yakub olmuştu bu selde. Hz.Yusuf kuyudan çıkartılıp köle gibi satıldığında, yeni bir başlangıç olmuştu hayatında. Başka bir ev, yeni bir hayat, analık, ablalık konumundaki kadının zehirli yaklaşımı, ardından iftirası... "En güzel" diye geçen bu kıssanın²⁶⁷ tüm merhalelerinde bir tek tutum vardı, akıllıca şekillendirilen o da Sabır. Babadan, kardeşten, doğduğu memleketinden ayrılığa sabır. İlim, iş, görev vb. sebeplerle ailesinden ve sevdiklerinden ayrılan her bir gence rol model Hz.Yusuf.

Pazarlarda bir eşya gibi alınıp satılırken sabır, tüm bunların bir gün hayra dönüşeceği hususunda, Allah'a karşı güven duygusu.²⁶⁸ Gelişip büyüyerek, Aziz'in karısının gözüne görünür duruma geldiğinde harama yaklaşmamak için sabır... Kadının çirkin teklifi ve saldırısı karşısında "maazallah" diyerek²⁶⁹ günaha yaklaşmamaya sabretmek.

O azgın şehvi duyguların gaza basması ne kadar doğal olsada, harama bulaşma tehlikesi konu olduğunda, frene basmanın da bir o kadar mümkün ve doğal olduğunu sergileme noktasında sabır... Tam o noktada Hz.Yusufun gönlüne, iffeti, inancı, değerleri, Rabbinin öğretileri gelir.

Kendisine hayır denmesini ve teklifinin olumsuzluğunu kabullenemeyen kadının iftirası sonucunda haksız yere zindana atılınca sabır...²⁷⁰ Kendisine verilen rüya yorumlama yeteneği sayesinde, birçok insanı kıtlıktan kurtarınca da, böbürlenmeme, mağrur olmama konusunda yine sabır...²⁷¹ Komşu milletler de açlık tehlikesiyle karşı karşıya kaldıklarında, çaresizce yardım talebiyle gelen kardeşlerine sitem etmeme, oç almama konusunda sabır göstermek...²⁷² "Bugün burada size

---

267 Yusuf, 12/3.

268 Yusuf, 12/8-21.

269 Bkz. Yusuf, 12/23.

270 Bkz. Yusuf, 12/35.

271 Bkz. Yusuf, 12/56.

272 Bkz. Yusuf, 12/59.

kınama yok!” deyip çıktı işin içinden...²⁷³ Sabrıyla, imanıyla ve iffetiyle günahların nasıl karşılanacağını bütün insanlığa, özellikle gençlere, genç kalanlara öğretti. Ve hepsinden mühimide, hayatının herhangi bir aşamasında, günah kuyusuna düşen ya da atılan her bir Allah kuluna, sabırla atılan doğru adımlarla, Rabbinin inayeti ve ihsanıyla o kuyudan bir gün çıkılacağını, kara günlerin bir gün aydınlanacağını, en derin boyutuyla yaşayarak öğretti.²⁷⁴

III.7. Hz. Yusuf’un Zindan Hayatındaki Örnekliliği

Sabrın en zor ve en güzel örneklerinden birini sergileyen Hz.Yusuf, azizin karısının yaptığı çirkin zina teklifi karşısında, ihlusa erdirilmiş bir kul²⁷⁵ olma vasfının yansıması olarak, bu fiile yaklaşmamıştır. Hatta kaçma yolu tercih etmiş ve bir şekilde geçicide olsa sorununa çözüm bularak, Allahın yardımıyla kendisini kurtarmıştır. Ancak hadisenin diğer fâili işin peşini bırakmamış ve yankılarında artarak dedikodular şeklinde devam etmiştir. Hz.Yusuf bir nevi sıkıntıdan kurtuldum derken adeta belâlar kartopu gibi büyüyerek üzerine gelmeye başlamıştı. Nitekim kadın da kendini temize çıkarma ve dedikodularında önüne geçme adına Hz.Yusuf’u kadınların karşısına çıkararak, kadınlarında Hz.Yusuf’a hayran kalıp hatta bir melek kadar güzel olduğunu ikrar etmeleriyle²⁷⁶ bir nevi kendisini haklı çıkarmıştır.

Konuyla ilgili âyette;

Vezirin karısı: "İşte sözünü edip beni yediğiniz budur. And olsun ki onun olmak istedim, fakat o iffetinden dolayı çekindi. Emrimi yine yapmazsa, and olsun ki hapse tıklılacak ve kahre uğrayanlardan olacak,"²⁷⁷ demiştir.

Burada dikkat çekici olay: Mısır'ın ileri gelenlerinin hanımları, Zelîha'nın zina gibi çirkin bir fiile teşebbüs etmesini kınamış olmalarına rağmen Zelîha, davet ettiği hanımlar içerisinde ihtiraslarını ve ahlâk dışı niyetlerini açıkça ilân etmekten çekin-

---

273 Yusuf, 12/88-92.

274 Asiye Şenat, a.g.e. s. 18,19,20.

275 Bkz. Yusuf, 12/24.

276 Bkz. Yusuf, 12/31.

277 Yusuf, 12/32.

memiştir. Nitekim ziyafet esnasında, kendisine âşık olduğu Hz.Yusuf'u davetlilerin huzuruna çıkararak, böyle yakışıklı ve güzel bir köleye âşık olmanın, toplum değerleri açısından, kendisi için bir nakısa olmadığını vurgulamak istemiştir.²⁷⁸

Fahrettin Razi burada Hz.Yusuf aleyhisselama yapılan tehditler ve kadınların da baskıları karşısında, bu noktada çeşitli vesveseler geldiğini ifade ederek şöyle maddelemiştir:

1) *Zeliha, son derece güzel bir kadındır.*

2) *Onun malı ve zenginliği vardır. O, kendi isteğini kabul etmesi halinde, her şeyini kendisine vermeye kararlıydı.*

3) *Mısırlı kadınlar Yûsuf'u bu konuda zorlamış ve herbirisi onu bu hususta teşvik etmeye ve çeşitli yollarla tehdit etmeye başlamışlardı. Kadınların bu konulardaki hile ve tuzakları pek çetindir.*

4) *Yûsuf (a.s), o kadının şerrinden korkuyor ve onun, kendisini öldüreceğinden endişe ediyordu. Böylece Hz.Yusuf'ta hem o kadının isteğine uyma arzusu, hem de ona muhalefet etmekten duyduğu endişe birlikte meydana gelmişti. Böylece Yûsuf (a.s), bu çok ve kuvvetli sebeplerin (vesveselerin), kendisine etki edeceği endişesine kapıldı. Beşer kuvveti ve insan takati böylesi kuvvetli bir ismetin meydana gelmesine yetmez. İşte o esnada Hz. Yûsuf Rabbine sığınarak, "Ya Rabbi, zindan bana bunların davet ettikleri şeyi yapmaktan daha sevimlidir"²⁷⁹ demiştir.²⁸⁰*

Çaresizliğini itiraf edercesine tekrar Allaha yönelip kadınların bu tuzakları ve baskılarından dolayı ilahi yardımı şiddetle istediğini ve eğer onların oyunları başarılı olurda ısrarlarında devam ederde ilahi yardım gelmez ise onlara meyledip cehalete düşebileceğini söylemiştir.²⁸¹ "Rabbi onun duasını kabul etti ve kadınların tuzağına

---

278 Karaman v. dğr, *Kur'an yolu*, III, s. 229.

279 Yusuf, 12 /33.

280 Râzî, *Mefâtîhu'l-Ğayb*, XVIII, s. 133-135.

281 Bkz. Yusuf, 12/33.

engel oldu. Zira O, iştir ve bilir,"²⁸² âyetiyle Yüce Allah'ta onun duasına icabet ederek, kendisi içinde belki en çıkar yol olan zindanı takdir buyurdu.

Burada genel manada zindana girmek, hatta suçsuz olmasına rağmen hapsedilmek çok zor, meşakkatli ve kötü bir durum olmasına karşılık, kadınların yapmasını istedikleri şey ise nefis için arzu edilen bir şeydir. O halde, Yûsuf nasıl olmuş da, "Güç olan(zindan), benim için arzu edilenden(zina) daha iyidir"²⁸³ demiştir? O geçici arzuyu, şehveti ve lezzeti, sonrasında da dünya ve ahirette günahıyla, nefsine yenik düşmesiyle, kınanmasıyla, kendisine yakışanı yapmamasıyla, büyük bir elem, vicdan azabı sıkıntı çekecekti. Çünkü günahın çirkinliği ve yükünden dolayı ayrıca da Hz.Yusuf'un ifadesiyle, "Kocan benim velinimetimdir, bana iyilik edip evini açtı"²⁸⁴ demesine rağmen böyle fiili işlemesi, Hz.Yusuf gibi, Kur'anın ifadesiyle "ihlâsa erdirilmiş bir kul"²⁸⁵ için hem muhal, hem de efendisinin iyiliklerine karşı yapılacak en büyük nankörlük olurdu. Ayrıca o fiili işleseydi hem dünyada kötülenecek ve pişmanlığından dolayı kahrolacak, hem de ahirette ilâhî cezaya dâcâr olacaktı. Hoşa gitmeyen zindan hayatını tercihinin peşinden ise, büyük mutluluklar ve çok güzel bir son gelecektir. O mutluluksa dünyada övülmek, ahirette de ebedi olan o yüce mükâfatı yani cenneti kazanmaktır. İşte bundan dolayı O, "Zindan bana, bunların davet ettikleri şeyi yapmaktan daha sevimlidir" demiştir.²⁸⁶

Yûsuf'un bu duasından Zeliha'nın davetliler üzerinde etkili olduğu ve desteklerini sağladığı anlaşılmaktadır. Ancak bütün bunların karşısında, sağlıklı ve yakışıklı bir delikanlı olan Yûsuf, iradesine hâkim olarak İnsanın hayatta karşılaşılabileceği en zor imtihanlardan birini başarıyla sonuçlandırmıştır. Aristokrat kesimi temize çıkarıp zevahiri kurtarmak ve olayı örtbas etmek gerekiyordu. Bu da suçu köleye yükleyerek onun belli bir süre hapse atılmasıyla mümkündü. Bu sebeple

---

282 Yusuf, 12/34.

283 Bkz. Yusuf, 12/33.

284 Yusuf, 12/23.

285 Yusuf, 12/24.

286 Bkz. Râzî, *Mefâtîhu'l-Ğayb*, XVIII, s. 133-135.

bütün delillerin Yûsuf'un günahsız, kadının ise suçlu olduğunu göstermesine rağmen Aziz ve arkadaşları, Yûsuf'un bir süre zindana atılmasını uygun gördüler.²⁸⁷

Karşılaşılan sıkıntılar içerisinde, dinen günah olmayan yolu veya ehveni şeri(iki şerden daha hafif olanı) seçmek evlâdır. Hz. Hz.Yusuf da bu iki şeyden, yani zina ile hapse düşmekten birisinin mutlaka olması gerektiği durumunda kaldığından, "hapse düşmek bana daha uygundur"²⁸⁸ diyerek o günah fiildense hapis yolunu tercih etmiştir.

Burada ki model davranışında da Hz.Yusuf; iki durumdan birini tercih ederek tehlikeyi başından savmış ve zindanı, nefesine uyup da günaha düşmekten daha iyi görmüştür. Çünkü orada sıkıntı çekip senelerce yalnızlığın ve hürriyetten yoksun olmanın sıkıntısını çekse de bilmekteydiki, dışarda kendini bekleyen tehlikeler çok daha kötü ve kendisi için felaketti. Tüm bunları sineye çekip âdeta bir medrese-i Hz.Yusufiyye olan zindan hayatı başlamıştı ve bir peygamber adayı ve kendisine ilham verilmiş olan Hz.Yusuf oradada boş durmayarak insanlığa faydalı işler yapmıştır. İnsanları irşat ederek tebliğ vazifesini icraya çalışmış²⁸⁹ ve Allahın kendisine bahsettiği ihsanı olan rüya yorumlama özelliğiyle, rüyaları tabir etmiştir.²⁹⁰

Rol model olma noktasında Hz.Yusuf'un, zindana atıldıktan sonra tebliğe başladığını görmekteyiz ki öncesinde tebliğe başladığını gösteren bir âyet bulunmamaktadır. Rivâyete göre o dönemde Mısırlılar'ın otuz dolayında tanrıları vardı; bunlar farklı tabiat kuvvetlerini veya bazı yıldızları temsil ediyorlardı.²⁹¹ Hz.Yûsuf bu iki hapisane arkadaşına tek tanrı inancını telkin etmeden önce onlara "Çeşitli tanrılar mı daha iyi, yoksa gücüne karşı durulamaz olan bir tek Allah mı?" tarzında bir soru sorarak, tek ilâha tapmanın daha iyi ve daha tutarlı olduğunu onlara itiraf ettirmeye ve bunu düşünerek kabul etmeleri için zemin hazırlamaya çalıştı. Onların taptıkları tanrıların gerçek değil kendileri ve ataları tarafından

---

287 Karaman v. dğr, *Kur'an yolu*, III, s. 230.

288 Bkz. Yusuf, 12/33.

289 Yusuf, 12/38-39-40.

290 Yusuf, 12/37.

291 İbni Âşur, *Et-Tahrîr ve 't-Tenvîr*, XII, s.276.

isimlendirilmiş hayalî tanrılar olduğunu, bunların tanrı olduğuna dair Allah tarafından gönderilmiş herhangi bir delil bulunmadığını ve tapanlara hiçbir fayda veya zarar veremeyeceklerini söyledi. Daha sonra da tevhid dinini ve Allah'ın yegâne hükümran olduğunu onlara telkin etti. Bundan sonra arkadaşlarının rüyalarını yorumlayarak birinin daha önce olduğu gibi efendisinin hizmetine gireceğini ve ona şarap sunacağını; diğerinin ise asılacağını, beynini kuşların yiyeceğini söyledi.²⁹²

Hangi durum ve şartlar altında olursa olsun insan, doğru bildiğini her daim ikrar edip dinin düsturlarını ve emirlerini yerine getirmekle mükelleftir. Burada daha risaletle görevlendirilmemiş olmasına rağmen insanlara doğru yolu gösterme adına boş durmayıp tebliğe başlamıştır. Aslında bazı âlimler Hz. Hz.Yusuf'un daha küçükken peygamberlikle görevlendirildiğini söylemişlerdir. Nitekim razi bu konuda; "Kim Hz.Yusuf kesin olarak ne bir nebî ne de bir resul idi. O ancak, Allah'a itaat etmiş olan, Allah'ın da kendisine ihsan etmiş olduğu bir kul idi..." derse, bu söz icmâ ile batıldır. Hasan el-Basrî şöyle demiştir: "O Allah Teâlâ'nın, kendisi hakkında, "Biz de kendisine, "Andolsun ki sen onlara bu işlerini haber vereceksin" diye vahyettik"²⁹³ buyurmuş olduğu vakitten beri bir nebî idi. Ama henüz bir resul değildi. Sonra o, bu vakitten, yani Allah Teâlâ'nın, "O tam erginlik çağına girince, kendisine hüküm ve ilim verdik..." buyurmuş olduğu bu zamandan itibaren de bir resul oldu..."Bazı âlimler de, "O, kuyuya atıldığı andan itibaren bir resul idi" demişlerdir.²⁹⁴Bütün bunları birtarafa bırakarak Hz.Yusufun zindan da arkadaşlarının olumsuz hareketlerine karşı, olumlu davranması ve iyilik yolunda onları hakka çağırması bir başka modellik örneğidir.

III.8. Suçsuzluğunu Ortaya Çıkarmada Model Oluşu

Hz. Yusuf sarayda iltifat görüp affedilmesine rağmen suçsuzluğunu kanıtlamada bir model olmak üzere hak meydana çıkıncaya kadar hapihaneyi terk etmemiştir. Zira insanlar arasında doğrulukla anılmak erdemliğine kavuşmak için,

---

292 Karaman v. dğr, *Kur'an yolu*, III, s. 233,234.

293 Yusuf, 12/15.

294 Râzî, *Mefâtîhu'l-Ğayb*, XVIII, s. 139-145.

suçsuzluğun ortaya çıkışı her türlü ikram ve iltifattan daha büyüktür. Bundandır ki İbrahim (a.s)'de doğrulukla anılmasını Allah'tan istemiştir.²⁹⁵

Hız.Yusuf tüm sıkıntılara göğüs gerip, masum olmasına rağmen zindan yolunu tercih ederek sabretmiş ve adaletin er veya geç tecelli edeceği düsturuyla haklılığı bir vesileyle ortaya çıkmıştır. Nitekim ilgili âyette; yanında ki çıkacak olan mahkûma krala durumunu arzetmesini ve masum olup haksız yere yattığını anlatmasını söylemiş ancak iyi işlere her zaman engel olan şeytan, oradada devreye girerek o şahsa unutturmuş.²⁹⁶ Bundan dolayıda zindan da birkaç sene daha kalmasına sebep olmuştur.

Hız.Yusuf'un zindanda kaç yıl kaldığı tartışmalı bir konudur. Kendisinin zindanda toplam 7,10,12 sene gibi yıllar kaldığı tefsirlerde zikredilmektedir.²⁹⁷

İbni Kesir bu konuda şöyle der:

O ikisi içinden kurtulabileceğini zannettiği kimseye şöyle dedi: “Efendinin yanında beni de an.” Fakat şeytân ise onu, kralına anmayı unutturdu. Bu yüzden de birkaç sene daha zindanda kaldı. Hız.Yûsuf, kurtulacağını sandığı Melikin şarapçısına, diğer mahkumun asılacağını anlamaması için ondan gizli olarak -yine de en doğrusunu Allah bilir- şöyle dedi: «Efendinin yanına gittiğinde beni an.» Benim şu halimden efendin kralın yanında bahset. Fakat kendisine böyle tavsiye edilen bu şahıs, Kralın yanında Hız. Yûsuf'u ve onun durumunu anlatmayı unuttu. Bu, Allah'ın peygamberinin zindandan kurtulmaması adına şeytânın yapmış olduğu hilelerdendir. “Fakat şeytân onu efendisine anmayı unutturdu.”²⁹⁸ âyetindeki zamirin, hapisten kurtulana âit olduğu açıklaması doğrudur.²⁹⁹

---

295 Bkz. Şuara, 26/84.

296 Bkz. Yusuf, 12/42.

297 Bkz.Karaman v. dğr, *Kur'an yolu*, III, s. 234.

298 Yusuf, 12/42.

299 İbn Kesir, *Tefsirül Kur'anil Azim*, VIII, s. 169-177.

Hz.Yusuf (a.s) sakiye söylemezden evvel beş sene ve söyledikten sonra ise yedi sene kadar hapsolunup, zindanda toplam on iki sene kaldığı, bazı hadislerin delaletiyle sabit olduğu müfessirlerin cümle-i beyanatlarındandır.³⁰⁰

Netice itibariyle Hz.Yusuf bir müddet daha zindan da kalmış ve sonunda kralın gördüğü rüyayı kimsenin yorumlayamaması nedeniyle, Hz.Yusuf'un zindandan kurtulan arkadaşının aklına Hz.Yusuf ve rüya yorumları gelmiş ve krala bahsederek Hz.Yusuf'u anlatmıştır.

İlgili âyetlerde,"*Hapisteki iki kişiden kurtulmuş olanı, nice zaman sonra Hz.Yusuf'u hatırladı ve: Ben size bunu yorumlayacağım, hele beni gönderin" dedi. Hapishaneye varıp: "Ey doğru sözlü Hz.Yusuf! Rüyada görülen yedi semiz ineği yedi zayıf ineğin yemesi; yedi yeşil başak ve bir o kadar kuru başak nedir? Bize yorumla, ben de insanlara ulaştırayım da bilsinler" dedi.*³⁰¹ Hz.Yusuf için kurtuluş günleri yakındı ve rabbinin inâyet ve yardımını ve zindandan azat olması yaklaşmıştı. Bunun üzerine Hz.Yusuf Allah'ın kendisine bahşettiği yorumlama özelliğiyle rüyayı tabir etti. Akabinde ise kralın yani firavunun dikkatini çeken ve memleketin geleceği için çok önemli şeyler söyleyen Hz.Yusuf'u kral yanına çağırttı. Hükümdar: "*Onu bana getirin" dedi. Hz.Yusuf'a elçi gelince, "Efendine dön, kadınlar niçin ellerini kesmişlerdi bir sor; doğrusu Rabbim onların hilesini bilir"*³⁰²

Burada şahsiyet sahibi herkes için güzel bir örnek vardır ki oda, Hz.Yusuf (a.s) in hemen zindan dan çıkmayıp vakarlı, gâyet şahsiyetli ve insanları tek Allah'a davet eden ihlaslı bir kul olarak o çirkin fiili yapmadığını, masum oluşunu insanlara ispat edercesine bazı sorular sorup elçiyi geri göndermiştir. Hz.Yusuf suçsuzluğunu ve davet edilen kadınlara karşıda ortaya çıkacak olan gerçek tavrı net bir şekilde ortaya çıkarmadan zindandan çıkmayı reddetti. İlgili âyetleri Kur'an dan dinleyelim:

Hükümdar: "Onu bana getirin" dedi. Hz.Yusuf'a elçi gelince, "Efendine dön, kadınlar niçin ellerini kesmişlerdi bir sor; doğrusu Rabbim onların hilesini bilir"

---

300 Konyalı Mehmed Vehbi, *Büyük Kur'an Tefsiri*, V,VI, Üçdal Neşriyat, İstanbul 1966, s. 2510-2511.

301 Yusuf, 12/45,46.

302 Bkz. Yusuf, 12/50.

dedi. Hükümdar kadınlara: "Yusuf'un olmak istediğiniz zaman durumunuz neydi?" dedi. Kadınlar, "Haşa! Onun bir fenalığını görmedik" dediler. Vezirin karısı: "Şimdi gerçek ortaya çıktı; onun olmak isteyen bendim; doğrusu Hz.Yusuf doğrulardandır" dedi. Hz.Yusuf, "Maksadım, vezire, gıyabında ihanet etmediğimi, hainlerin tuzaklarını Allah'ın başarıya erdirmediğini bilmesini sağlamaktı" dedi. "Ben nefsimi temize çıkarmam; çünkü nefis, Rabbinin merhameti olmadıkça, kötülüğü emreder. Doğrusu Rabbin bağışlayandır, merhamet edendir." Hükümdar: "Onu bana getirin, yanuma alayım" dedi. Onunla konuşunca: "Bugün senin yanımızda önemli bir yerin ve güvenilir bir durumun vardır." dedi.³⁰³

Sonuç itibariyle meseleye baktığımızda yapılan iftira, karalamalar, uzun süren zindan hayatı ve sabrın neticesinde Hz.Yusuf (a.s) için beklenen durum zuhur etmiş ve akıbet hayır olmuştur. Elmalının da tefsirinde veciz bir şekilde ifade ettiği gibi;

“İşte Aziz'in hanımı böyle itiraf ve istiğfar ederek, gerçeği ikrar ve Allah'a olan imanını da açığa vurdu. Hz.Yusuf'un da Allah katında bilinen iffeti ve nezaheti halkın gözünde böyle parlak bir şekilde ortaya çıkmış oldu. Düşünmeli ki, ilâhî aşk, nefsanî aşka üstün geldi, onu nasıl yendi. Kin, öfke ve ihtiras ile dolmuş düşmanları bile nefsaniyeti bir yana bırakarak, gerçeği söyledikleri ve böyle güzel güzel şahitlikten kendilerini alamadıkları bu temizlik, bu iffet ve fazilet ne büyük, ne kutsal bir mertebedir. Bakınız hakkın tecellisi ile ihtiraslar nasıl sönüyor, gayzlar ve öfkeler nasıl siliniyor, bencillikler nasıl ortadan kalkıyor da hak aşkından başka ayakta kalabilecek hiçbir şey kalmıyor, işte hakikat böyle açığa çıkıyordu.”³⁰⁴

Görüldüğü üzere eninde sonunda hak tecelli etmiş, Hz.Yusuf yapılan haksız suçlamalardan ve iftiralarından temize çıkmış, genç yaşta yaşadığı bu sıkıntılı günlerden ve zindan hayatından kurtulmuştur. Güzel bir deyişte ifade edildiği gibi “Sabrın başı acı sonu çok tatlıdır” kelamı tecelli ederek hemde öyle bir kurtuluş ki yüce Allah muhtemel ki onun başarılı bu imtihan süreci neticesinde Mısır kraldan sonra en yetkili şahıs kılarak ödüllendirmiştir. Bu süreçte gençlik için model olan Hz.Yusufta genç ve tecrübesiz hatta yanında destek ve yardımcı olacak elinden

---

303 Yusuf, 12/50-54.

304 Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, IV, s. 2874.

tuttup teselli edecek bir dostu veya akıl hocası olamamasına rağmen sabretmiş, sıkıntılara göğüs germiş ve en güzel dost olan yüce yaratıcıya sığınarak sonucu beklemiştir.

Aynen Kur'an'da da ifade edildiği gibi, *“Ey inananlar dayanın direnin, tetikte olun ve Allaha saygılı olun ki başaracaksınız.”*³⁰⁵ Âyeti mucibince hareket eden Hz.Yusuf'un sonunda hayırlı olmuştur. Onun şahsından hareketle böyle davranan, tedbiri alıp takdiri Allaha bırakan ve eline imkânlar geçtiğinde de gurur ve kibire kapılmayanlara güzel bir örnek olup, sonunda Hz.Yusuf misali huzuru bulacaktır. Yüce Allah gelen âyetlerde bu gerçeği *“Ve böylece Hz.Yusuf'a orada dilediği gibi hareket etmek üzere ülke içinde yetki verdik. Biz dilediğimiz kimseye rahmetimizi eriştiririz. Ve güzel davrananların mükâfatını zayi etmeyiz. İman edip de (kötülüklerden) sakınanlar için ahiret mükâfatı daha hayırlıdır,”*³⁰⁶

Hz.Yusuf'un böylece zindan hayatı son bulmuş ve sabreden, doğru, dürüst, iftiralardan arınmış bir insan olarak muhteşem bir şekilde hapisten geri dönerek, karalın yanında yüksek makamlara alınmış ancak, alçak gönüllüğünden ve tevazusundan bir şey eksilmemiştir.

III. 9. Zindandan Köşke Giden Yolda Hz.Yusuf'un Tevâzu da Model Oluşu

Hz.Yusuf, Mısır halkının çok güvendiği putlara tapan kâhinlerin, falcı ve rüya yorumcularının bir türlü tâbir edemedikleri kralın rüyasını yorumlamış ve bu mantıklı yorum kralın çok hoşuna gitmişti. Hz.Yusuf'da son derece dikkatini celbetmiş ve böyle değerli bir cevheri yanına almak istemiştir.

Konumuzla ilgili ayetlere baktığımız da;

"Ben nefsimi temize çıkarmam; çünkü nefis, Rabbimin merhameti olmadıkça, kötülüğü emreder. Doğrusu Rabbim bağışlayandır, merhamet edendir."

Hükümdar: "Onu bana getirin, yanıma alayım" dedi. Onunla konuşunca: "Bugün senin yanımızda önemli bir yerin ve güvenilir bir durumun vardır." dedi.

---

305 Ali imran, 3/200.

306 Yusuf, 12/56,57.

Hz.Yusuf: "Beni memleketin hazinelerine memur et, çünkü ben korumasını ve yönetmesini bilirim" dedi.

Hz.Yusuf'u böylece o memlekete yerleştirdik; istediği yerlerde oturabilirdi. Rahmetimizi tıpkı bu misalde olduğu gibi istediğimize veririz; iyi davrananların ecrini zayi etmeyiz. Ama ahiret ecri, inananlar ve Allah'a karşı gelmekten sakınanlar için daha iyidir.³⁰⁷

Hz.Yusuf'un zindan dan çıkışı ve çıktıktan sonraki hal ve tavırları, insanlık ve gençlik için son derece müthiş bir model ve örneklik sergilemektedir. Kralın bile bu son derece ahlaki ve herkeste bulunamayacak özellikteki olaylara şahit olup Hz.Yusufu yanında yüksek makama alma isteği ve güvenini kazanması da bunu göstermektedir. Hükümdarın büyük müfessir Razi de geçen şu sebeplerden dolayı, Yûsuf hakkındaki güveni ve itimadı tam olmuştur:

a) *Onun ilmine çok güvenmiştir. Zira yanına toplanan kâhinleri rüyayı tabir etmekten aciz olup, Hz.Yûsuf (a.s) da, doğru olduğuna aklın şehâdet ettiği o mantıklı ve uygun cevabı verince, kralın gönlü Yûsuf'a meyletmiştir.*

b) *Hz.Yûsuf'un sabrı, sebatı ve masumiyyeti hususundaki güveni artmıştır. Çünkü o, yıllarca hapisanede kaldıktan ve melik kendisine hapisaneden çıkma izni verdiğiğinde, zindandan çıkmak için can atmamış, aksine sabredip beklemiş, kendisinin bütün töhmetlerden ve iftiralarından uzak ve berî olduğuna delâlet edecek olan hususların kral tarafından gözlemlenmesini istemiştir.*

c) *Onun müthiş bir terbiye ve edebe sahip olduğu konusundaki inancı ve görüşü artmıştır. Zira Yûsuf her ne kadar amacı azizin karısını zikretmek idiyse de, "ellerini kesen o kadınların zoru neydi kendilerine sor?" ifadesiyle yetinmiş, bütün belâların kendisine Azizin karısı sebebiyle geldiği halde ondan bahsetmeyerek sadece genel olarak diğer Mısırlı kadınların durumuna değinmiştir. İşte bu hareketi çok hayran kalınacak bir edeb ve terbiyenin mahsulüdür.*

---

307 Hz.Yusuf, 12/53-57.

d) Onun, her türlü kötü zandan beri olmasıdır. Çünkü karşı taraftakiler, Hz.Yusuf'un temizliğini, nezaketini ve bahsedilen çirkin işlerden uzak olduğunu kabul etmiştir.

e) Hz. Yûsuf'u, sözde işlediği suç taâtlara koşma ve hapisanede bulunanlara irşat ve iyilik etme konusunda, son derece sây-ü gayret göstermeye itmiştir.

f) Hz.Yusuf'un yıllarca hapisanede kalması ve tüm bu yaşananlar onun hakkında iyi niyetli olmayı gerektiren şeylerdir. Bunların hepsi bir şahısta bir araya gelmişse... İşte bunlardan ötürü, Kralın Yûsuf hakkındaki iyi niyeti artmıştır. Allah, bir şeyin olmasını takdir ettiğinde, o şeyin sebeplerini bir araya getirerek onları kuvvetlendirir.³⁰⁸

Burada âyetin manasını incelediğimizde; Hz.Yusuf'un kendinden emin bir şekilde, sanki daha önceden devlet yönetiminde tecrübe sahibiymiş gibi konuştuğunu görmekteyiz. Oysa kendisi küçük yaşta kardeşlerince dışlanmış ve köle olarak satılarak Mısra gelmiş biriydi. Ancak âyetteki kendi ifadesinde "Ben çok iyi koruyucu ve bilgili biriyim"³⁰⁹ diğer bir âyette ise "bu (rüya yorumu)Rabbimin bana öğrettiklerindedir"³¹⁰ âyetleri, Rabbi tarafından adeta bir çiraklık ve kalfalık dönemi gibi terbiye ve tercübe edildiğini ve rüya tabiri gibi çeşitli ilimlerin zindanda kendisine öğretildiğini ve yaşadığı zindan hayatının neden medrese-i Yusufiyye olduğu gerçeğini de bizlere göstermektedir.

Hz.Yusuf iftiradan arınmış suçsuz olarak zindandan halas olduktan ve kralın da iltifatına mazhar olduktan sonra gurur ve kibire kapılmamış, Kralın kendisine hangi işten memnun olacağını sorduğunda ise O; "Beni ülkenin hazinelerinin başına getir"³¹¹ diyerek emânete talip olmuştur. Kral da onu bütün memlekette her türlü yetkiye sahip kılarak, ticaret işlerine bakan yaptı, hatta başkanlığı da ona tevdi etti. Henüz otuz yaşında bulunan Hz.Yusuf un eline kendi mührünü teslim etti.³¹² Bu

308 Râzî, *Mefâithu'l-Ğayb*. XVIII, s. 161-168.

309 Yusuf, 12/55.

310 Yusuf,12/ 37.

311 Bkz. Yusuf, 12/55.

312 Vehbe Zuhayli, *Et-Tefsirü'l-Münir*, VI, Risâle Yayınları, İstanbul 2008, s. 431.

durum âdeta zahmetli ve zorlu bir hayat sınavından, rahmet ve huzur boyutuna geçildiğini göstermekte olup, sonrasında ise kendisine emânet edilen makamı ve ülke yönetimiyle ilgili modelliği de devam edip gitmiştir.

III.10. Emânetlere Riâyet Bilincinde Hz.Yusuf'un Örnekliliği

Mısır'a on yedi yaşında geldiği, Mısır Azîzinin evinde on üç yıl kaldığı ve otuz yaşında bulunduğu sırada, Mâlîye Vezîri olduğu rivayet edilen³¹³ Hz.Yusuf, yaşadığı birçok sıkıntılı hadiselerden sonra, zindandan yani makam mevki ve özgürlüğünün bile olmadığı en alt seviyelerden, devlet yönetiminde en üst makam olan kralın baş yardımcısı sıfatıyla taltif edildi. Çektiği bunca sıkıntı ve sabrı neticesinde Rabbinin bir ikramı olan bulunduğu makamı ve Mısırın geleceği artık kendisine emânet edilmişti. Bunuda kendisine bağlanan güvenle en güzel şekilde yerine getirecekti.

Hz.Yusuf tüm sıkıntılara göğüs germiş sabretmiş, Allah'ta mükâfat olarak; *“Yusuf'u böylece o memlekete yerleştirdik; istediği yerde oturabilmesi için imkân ve iktidar verdik. Biz, Rahmetimizi dilediğimize veririz; iyi davrananların ecrini boşa çıkarmayız. Ama ahiretin sevabı, inananlar ve Allah'a karşı gelmekten korkanlar için çok daha iyidir.”*³¹⁴ Âyetleriyle mükâfatını verdiğini zikretmiştir. Yine Hz.Yusuf âyette de ifade edildiği gibi, Allahın inâyetiyle rahmete kavuşmuş, içinde bulunduğu topluma da rabbinin ilhamları ve yardımıyla en güzel şekilde hizmet etmeye ve dini tebliğe başlamıştı.

Yûsuf Aleyhisselâm, Mısır'da vazifesini, adaletle yerine getirdiği için, kadın erkek herkesin sevgisini kazandı.³¹⁵ Rabbinin kendisine ilham buyurduğu gerçeği bildiğinden kıtlıkla mücadele için rabbani bir güç ve yetenekle işe koyulmuştu.

Kral Hz.Yusuf'un yüksek karakterli ve liyakatli birisi olduğunu anlayınca maliyenin yönetimini ona verdi. Hz.Yusuf ta kendine tevdi edilen görevi emânet

---

313 Taberî, *Târîh*, I, s.178; Sâlebi, *Kitâb-ül-Arâis*, s. 118.

314 Yusuf, 12/56,57.

315 Sâlebî-*Kitâb-ül-Arâis*, s.128.

bilinciyle, kendisinden bile fedakârlıklar yaparak en iyi bir şekilde yerine getirmeye çalışıyordu. Kendisi, kıtlık günlerinde, doyasıya yemek yemezdi.³¹⁶

"Yeryüzünün hazineleri elinde iken, ne için aç duruyor, karnını doyuramıyorsun?" denildiği zaman:

"Tok olursam,³¹⁷açları, unuturum diye korkarım" derdi.³¹⁸Hatta Yûsuf Aleyhisselâm; Kralın aşçısına, krala günde sadece öğle vaktinde bir kere yemek vermesini emretti. Bununla da Kral'ın açlığı tadıp da aç olanların hallerinden anlayıp, açları unutmamasını ve muhtaçlara ihsanda bulunmasını sağlamak istedi ve aşçıda böyle yaptı. Artık kralların yemeklerinin, gün ortasında verilmesi âdet oldu.³¹⁹

Kendisine emanet edilen mevki ve insanlığa hizmet için planlar yapıyor projeler geliştiriyordu. Hz.Yusuf tarıma önem verdi. Üretimi artırdı, ihtiyaç fazlası olan ürünleri stok etti. Nihâyet kıtlık yılları geldi. Bu sefer stok edilmiş olan ürünleri yemeye ve ihraç etmeye başladılar. Her taraftan insanlar gelerek Mısır'dan erzak satın aldılar. Ya'kub (a.s) bile kıtlıktan dolayı Hz.Yusuf'un öz kardeşi Bünyamin hariç, diğer oğullarını erzak almak için Mısır'a gönderdi.³²⁰

Kendisi son derece akıllı kendine güveni tam âyette de ifade edildiği gibi ülkenin hazine ve yönetimini idare edebilecek kapasitede olup, bilgili bir kişiydi.³²¹ Nitekim Salebi, tarihinde bahsettiği üzere, Hz.Yusuf'un kıtlık yıllarında üstün zekâsıyla uyguladığı strateji ve yönetim şekli takdire şayan bir hadisedir. Şöyleki;

"Gelen ilk kuraklık ve kıtlık yılı, bolluk yıllarında hazırlanan her şeyi silip süpürüp yok etti. Mısır halkı bu ilk yılda bütün altın ve gümüşlerini verip Yûsuf Aleyhisselâm'dan yiyecek satın aldılar. Mısır'da ne bir dirhem, ne de bir dinar kaldı. Hepsini böylece devlet aldı. Halk ikinci yılda bütün zinet eşyalarını, takımlarını verip

---

316 Sâlebi, *Kitâb-ül-Arâis*, s. 129.

317 İbni Kuteybe, *Uyûnu'l Ahbâr*, II-IV, Kitâbü's Sü'düd, Beyrut 1406/1986, s.404; Sâlebî, *Kitâb-ül-Arâis*, s. 129.

318 İbni Kuteybe, *Uyûnu'l Ahbâr*, II, s. 404; Sâlebî, *Kitâb-ül-Arâis*, s. 129.

319 Sâlebî, *Kitâb-ül-Arâis*, s. 129.

320 Karaman v. dğr, *Kur'an Yolu Meâli*, s. 241.

321 Bkz. Yusuf, 12/55.

devletten yiyecek satın aldılar. Halkın elinde bir şey kalmadı. Halk üçüncü yılda, büyük küçükbaş hayvanlarını verip devletten yiyecek satın aldılar. Dördüncü yılda halk, bütün erkek, kadın kölelerini verip devletten, yiyecek satın aldılar. Halkın elinden alınmadık ne bir erkek, ne de, bir köle kadın kaldı. Beşinci yılda, halk, arazi, akar ve evlerini verip devletten, yiyecek satın aldılar. Halkın elinde hiç bir mülk kalmadı. Altıncı yılda, halk, çocuklarını verip devletten, buğday veya arpa satın alır oldular. Hiç bir kimsenin köle olmadık ne oğlan, ne de kız çocuğu kalmadı. Yedinci yılda halk canlarını devlete satıp devletten, yiyecek satın aldılar. Mısır'da Kralın eline geçmeyen ne bir hür, ne de, erkek veya kadın köle kaldı. Bundan sonra, Yûsuf Aleyhisselâm, bu icrâatını, nasıl bulduğunu sorup takdir ve tasvip ile karşıladığını söyleyen Mısır Kralı Firavun Reyyan'a:

"Ben, Allah'ı ve Seni şâhid tutarım ki: Bütün Mısır halkını affettim ve kendilerine, mülklerini, akarlarını, kölelerini ve evlatlarını geri verdim!" dedi. Halk ise Yûsuf Aleyhisselâmın bu durumundan hayretlere düştüler:"Vallahi biz, bundan daha şanlı ve daha büyük bir Vezîr görmedik" dediler.³²²Böylece Hz.Yusuf halkıda yönetime dâhil edip yönetimdeki üstün başarısını ve halkın takdirini kazanarak emanet edilen makamı engüzel şekilde yerine getirmiştir. Hatta küçüklüğünde kendisine zülmeden, sonrasında o kıtlık yıllarında huzuruna gelen kardeşlerine bile, etkili bir şekilde ders verip öğ alma yolunu tercih etmemiştir.³²³

III. 11. Yapılan Kötülöklere Erdemlice Ders Verme ve Öğ Almama Konusunda Hz.Yusuf Modeli

Hz.Yusuf yaşadığı tüm hadiselerden sonra nihâyet felaha ermiş ve Mısırın idaresi kendisine emânet edilmişti. Ancak içinden geçen özel arzusu, biran evvel babasına kavuşması ve kardeşleriyle de karşılaşp, yaptıkları zulümlerinden dolayı onlara ders verip birbirlerine ve kardeşi bünyamine de kavuşma isteğiydi. Zira kendisine Rabbinin ilhamı neticesinde olacıklardan daha çok önceden haberi vardı ve belkide uzun bir zamandır bu ânın gelmesini bekliyordu ve o anda gerçekleşmişti.

---

³²² Sâlebî, *Kitâb-ül-Arâis*, s. 128,129; Mustafa Âsım Köksal, I, *Peygamberler Tarihi*, TDV. Yayınları, Ankara 2010, s. 297-298.

³²³ Bkz. Yusuf, 12/92.

Çünkü cenabı Allah yüce kitabında onu kuyunun dibine attıkları zaman onu sahipsiz bırakmayarak şöyle niyaz etmişti:

*“Kardeşleri Hz.Yusuf’u gezmeye götürüp onu bir kuyunun içine atmaya kararlaştırdıklarında, kendisine «İlerde, hiç beklemedikleri bir sırada, sana yaptıkları bu işi kardeşlerine hatırlatacağın» diye vahyettik,”*³²⁴ diye kulunu teselli etmiş ve yalnızlığının verdiği endişeyi kendisinden gidermiştir.

Hz.Yusuf, Allahın işaretiyle hareket ederek tarıma yöneldi ve bolluk seneleri olan yedi yıl, üretimi hat safhada tutup artırarak ihtiyaçtan fazla ürünleri depoya koydurdu. Hz.Yusuf iktidarının ilk yedi yılında, Mısırda büyük bir tahıl bolluğu vardı; herşey aynen Hz.Yusuf’un rüyayı yorumladığı gibi olmuştu. Dolayısıyla Hz.Yusuf, bolluk yıllarındaki tüm tedbirleri aldı ve krala bildirdi. Sonra yedi kıtlık yılı geldi ve yalnızca Mısır’ı değil, diğer komşu ülkeleri de etkiledi. Suriye, Filistin, Ürdün ve Kuzey Arabistan tahıl ve gıda sorunu çekmeye başladı.³²⁵

Kıtlığa rağmen yalnızca Mısır’da sorun yoktu çünkü Hz.Yusuf’un (a.s) attığı akıllıca adımlar Mısır’ı korumaya almıştı. Hz.Yusuf’un kardeşlerinin durumu aynı diğer komşu ülkeler gibi Mısır’a gitmek zorunda olup, huzuruna çıkmalarına sebep olan şartlar bunlardı. Anlaşıldığına göre, Hz.Yusuf herşeyi ayarlamıştı ki hiçbir kimse kendisinden özel izin almadan tahıl satın alamıyordu. Dolayısıyla kardeşleri Mısır’a geldiğinde bu darlık döneminde sabit miktarı satın almak için belirlenmiş özel izni alabilmek için Hz.Yusuf’un (a.s) huzuruna çıkmak zorunda kalmış olmalıydılar.³²⁶

Hz.Yusuf’un (a.s) iktidara geldikten sonraki birkaç sene içindeki hadiseler Kur’an’da muhtemelen kıssayı fazla uzatmamak için zikredilmemiş ve kısza, kardeşlerinin Mısır’a gelipte ürün almalarıyla başlatılmıştır.

Bu mevzu ise Kur’an’da;

---

324 Yusuf, 12/15.

325 Ebû’l Âlâ Mevdûdi, *Te’fhimü’l Kur’an*, II, İnsan Yayınları, 2.bs, İstanbul 199, s. 610

326 Mevdûdi, *Te’fhimü’l Kur’an*, II, s. 610.

“Hz.Yusuf’un kardeşleri gelip yanına girdiler. Kendisini tanımadıkları halde o onları tanıdı. Onların yüklerini hazırlatınca şöyle dedi. Baba bir kardeşinizi bana getirin. Sizlere ölçüyü bol tuttuğumu ve benim misafir konuklayanların en iyisi olduğumu görmüyor musunuz?”³²⁷ şeklindeki âyetler Hz.Yusuf’un babasına kavuşma anına kadar devam edip gitmektedir.

Kardeşlerinin Hz.Yusuf'u tanımamalarındaki duruma şaşacak birşey yoktur; zira kuyuya attıkları zaman Hz.Yusuf onyediyedi yaşında bir gençti. Karşılarında otuz sekiz yaşlarında yetişkin birisi duruyordu. Haliyle bunca yıldır değişmiş olması muhtemeldi. Dahası kuyuya bıraktıkları kardeşlerinin gün gelip Mısır'a Aziz olacağını akıllarından bile geçiremezdi.³²⁸

Hz.Yusuf’un kıtlık dönemlerinde ki arzusu muhtemelen bir şekilde babasına, diğer kardeşlerine ulaşma isteği ve bütün akrabalarıyla birarada bulunup kendisinin ve babasının çektiği ayrılık ve sıkıntılar son bulmasıdır. Bunu yaparken amacı intikam almak ve cezalandırmak değil kardeşlerine ve benzer durumda olanlara örnek bir ders vermek ve risalet göreviyle de münhasır, Allahın vahyi doğrultusunda kaderin tecelli etmesidir.

Nitekim bu konu ilgili âyetlerde de:

“Hz.Yusuf’un yanına geldiklerinde dediler ki: Ey aziz! Bize ve ailemize kıtlık geldi ve basit bir sermaye ile geldik. Payımızı tam ölçerek ver. Ayrıca bize yardımda da bulun. Allah mutlaka sadaka verenleri mükâfatlandırır.”

Hz.Yusuf dedi ki: Siz, cahilliğiniz yüzünden Hz.Yusuf ve kardeşine neler yaptığınız biliyor musunuz?

“Yoksa sen, Yusuf musun? dediler. O da: (Evet) ben Yusufum, bu da kardeşim. (Birbirimize kavuşmayı) Allah bize lütfetti. Çünkü kim (Allah'tan) korkar ve sabrederse, kuşkusuz Allah iyi davrananların mükâfatlarını boşa çıkarmaz, dedi.”

(Kardeşleri) dediler ki: Allah'a andolsun, hakikaten Allah seni bize üstün kılmış. Gerçekten biz hataya düşmüşüz.

---

327 Yusuf, 12/58,59.

328 Mevdûdi, *Tefhimü'l Kur'an*, II, s.615.

(Hz.Yusuf) dedi ki: "Bugün sizi kınanma yoktur, Rabbim sizi affetsin! O, merhamet edenlerin merhametlisidir."³²⁹

Âyetlerde de görüldüğü üzere bu mevzuda da güzel bir model olan Hz.Yusuf, son derece mütevâzı, erdemlice bir büyüklük örneği sergileyerek kardeşlerini affettiğini ifade etmiştir. Çünkü onun peygamber olan babasından aldığı nebevi eğitim, yüzüne ve gönlüne yansımış olan güzel ahlakı bunu gerektiriyordu. Bu nokta yapılacak olan şey, kötülöklere sabır ve sonunda da kazanan taraf olunsa da intikam almamaktır ki; yukarıdaki âyette de ifade edildiği gibi "kim kötölükten sakınır ve sabrederse, Allah iyilik yapanların mükâfatını zayi etmez"³³⁰ sırrına mazhar olunabilinsin.

Zira Hz.Yusuf yüce Allah'ın "bugün" ifadesiyle onların günahlarını da affetmiş olduğu müjdesini vermiştir. Çünkü onların gönülleri kırık, kalbleri hüznölü olup, hatalarını da kabul ederek tevbe edince, Allah'da onların tevbelerini kabul etmiş ve günahlarını bağışlamıştır. İşte bundan dolayı da Hz.Yusuf "Size bugün hiçbir başa kakma ve ayıplama yok. Sizi, Allah bağışlasın" demiştir.³³¹

Rivâyet olunduğuna göre Hz. Peygamber (s.a.s), Mekkenin fethi günü Kâ'be'nin kapısının koluna yapışarak Kureyş'e: "Benim size ne yapacağımı biliyormusunuz?" dedi. Bunun üzerine onlar da, "Hayır ve iyilik bekliyoruz, bizim için sen, kerim bir kardeşsin ve kerim olan bir kardeşin oğlusun. Güç, kudret ve iktidar sendedir," dediler. Bunun üzerine de Hz. Peygamber(s. a.s): "Ben, kardeşim Hz.Yusuf'un, "Size bugün, hiçbir şekilde başa kalkma ve ayıplama yoktur," şeklindeki sözünü söylüyorum"³³² diye buyurmuştur. Yine Ebû Süfyan, müslüman olmak için, Hz. Peygamber'in yanına gittiği zaman Hz.Abbas ona, "Hz. Peygambere vardığında, ona âyetini oku!" dedi, o da aynen o şekilde yaptı. Bunun üzerine Hz. Peygamber de, "Allah hem seni ve hem de bunu sana öğreteni bağışladı" buyurdu.³³³

---

329 Yusuf, 12/88-92.

330 Bkz. Yusuf, 12/90.

331 Râzî, *Mefâtîhu'l-Ğayb*. XVIII, s. 210.

332 Buharî, "Enbiyâ", 20

333 Râzî, *Mefâtîhu'l-Ğayb*. XVIII, s. 210.

Rivâyet olduğuna göre Hz.Yusuf'un kardeşleri onu tanıyınca, kendisine: "Sen, sabah akşam bizi sofrana çağırıyorsun. Biz ise, sana karşı yaptığımız kötülüklerden dolayı utanıyoruz" diye haber saldılar. Bunun üzerine Hz.Yusuf (a.s): "Ben her ne kadar halkımın meliki olsam da, onlar yine de bana ilk gözle bakıyor ve "Yirmi dirheme satılan köleyi, bu mertebelere ulaştıran zât ne yücedir onu takdis ederiz" diyorlar. Andolsun ki şu anda sizin gelmenizle şeref kazandım. Mısır halkı sizlerin benim kardeşim ve Hz. İbrahim'in torunlarından olduğumu da anlamaları sebebiyle onların nazarında yüceldim" dedi.³³⁴

Bu durumu model olma noktasında; mütevâzılık ve alçak gönüllülük konusunda değerlendirdiğimizde, Hz.Yusuf'un yine zirve ifade ve davranışlarından biriyle karşılaşırız. Küçüklüğünde kendisine zulüm ve haksızlığı reva gördükleri, adeta ölüme terkettikleri üvey kardeşlerine, her türlü yetki ve fırsat elindeyken zulüm etmeyip, tam tersine özel misafiri olarak ağırlayan, kendisine yaptıkları kötülüklerden bile olumlu şeyler çıkararak kardeşlerinin ayıplarını yüzlerine vurmuyup, mahcubiyet ve hatalarını kapatmaya çalışan Hz.Yusuf, gerçekten hem gençlik hemde insanlık için güzel ahlakıyla son derece müthiş bir mütevazilik örneği sergilemiştir, kendisini rol model olarak alanlar ve almak isteyenler için...

III. 12. Sıkıntılar Karşısında Baba Olarak Hz.Yakup Ve Oğlu Hz.Yusuf'un Allaha Tevekkülde Model Oluşları

Bilindiği üzere yüce Allah, peygamberler dâhil sevdiği samimi kullarını çeşitli imtihanlara tabi tutarak sınamıştır. Hz. Yakup'da bu peygamberlerden biri olup kendisi evlat acısı hasretliği ve sabrıyla sınanmış ve sonunda da sabrının mükâfatı olarak hem oğluna kavuşmuş hemde hasretliği son bulmuştur.

Yûsuf (a.s), Yâkub (a.s)'ın oğullarından en sevgilisiydi. Hz.Yûsuf'un annesi Râhıl da, Yâkub Aleyhisselâm için, kadınları içerisinde en sevdiğiydi.³³⁵ Kardeşlerinin ihanetiyle, Hz.Yusuf'un kuyuya atıldığı o günden itibaren Hz.Yakubun imtihanı başlamış, evlat hasretliğinin verdiği acıyla Rabbine dayanarak ve tevekkül

---

334 Râzî, *Mefâtîhu'l-Ğayb*.XVIII, s. 210.

335 Âsım Köksal, *Peygamberler Tarihi*, I.s. 30.

ederek sabır imtihanıyla başbaşa kalmıştır. Oğlu Hz.Yusuf'a kavuşacağı zamana kadar hep sabretmiş ve hiç şikâyet etmemiştir. En başta kuyuya atıp ta kardeşlerinin kurt yedi yalanları karşısında Hz. Yakup:

*Artık (bana düşen) hakkıyla sabretmektir. Anlattığınız karşısında (bana) yardım edecek olan, sadece Allah'tır,*³³⁶diyerek ilk anda sabrını ve tevekkülünü göstererek isyan etmemiştir.

Yine Hz.Yusuf'un isteği üzerine diğer kardeşleri Bünyamini babalarından alıpta Mısır'a götürecekleri zaman Hz. Yakup ikinci bir evlat acıcı daha yaşamış ve Allah adına onlardan söz alma şartıyla Bünyamini göndererek³³⁷ yine sabır ilacına sarılmıştır. Yine Hz.Yusuf, Bünyamini rehin alıp, babasını da yanına almak ve kardeşlerine gerçeği anlatma zemini hazırlamak için planını icra ettiğinde, babaları Hz.Yusuf'un acısına Bünyaminin acısında eklenince iyice kahrolmuş ve "Bana düşen artık, güzel bir sabırdır. Umulur ki Allah onların hepsini bana getirir. Çünkü O çok iyi bilendir, hikmet sahibidir"³³⁸diyerek tüm sıkıntılarını içine atmış, yine üstün metanetiyle, tevekkülüyle yüce bir sabır örneği sergileyerek neticesinde de üzüntüsünden ve ağlamaktan gözlerine aklar düşmüştür.³³⁹ Kendisini teselli edenlerede, "Ben sadece üzüntü ve kederimi Allah'a arz ediyorum. Ve ben sizlerin bilemiyeceğiniz şeyleri Allah tarafından (vahiy ile) biliyorum"³⁴⁰ diyerek adeta olayların perde arkasını Allahtan gelen vahiyle bildiğini söyleyerek rabbine sığınmıştır.

Yine Hz. Ya'kubun oğulları için; "Mısır'a ayrı ayrı kapılardan giriniz" diye nasihat edip, gelebilecek tehlikelerden korunmaları için tedbir almalarını tavsiye ettikten sonra, "Ama Allah'tan gelecek hiçbir şeyi sizden savamam; hüküm sadece Allah'ındır" diyerek, teslimiyetini ve Allah'a olan tevekkülünü göstermektedir.³⁴¹

---

336 Yusuf, 12/18.

337 Yusuf, 12/66.

338 Yusuf, 12/83.

339 Yusuf, 12/84.

340 Yusuf, 12/86.

341 Yusuf, 12/67.

Konuyla ilgili olarak tefsirinde imam Kurtubi ise;

*“Cuvey b. ed-Dahhâk'tan, o İbn Abbas'tan naklederek şöyle demiştir: Hz. Ya'kub'a Hz. Yûsuf dolayısıyla yüz şehit sevabı verilmiştir. İşte bu ümmetten olup da karşılaştığı sıkıntının mükâfatını Allah'tan bekleyen kimseye de Ya'kub (a.s)'in ecri gibi sevap verilecektir. Nitekim o, "Allah'ın hep birlikte onları bana ulaştıracağını ümid ederim.” demişti. Hz. Ya'kub Yûsuf'un ölmediği kanaatindeydi. Ona göre sadece Yûsuf'tan haber alamıyordu.*³⁴² Sonundaysa insanlığa model olan, gösterdiği sabrı ve tevekkülü neticesinde, imtihanı kazanmış olarak oğullarına kavuşmuş, dünya ve ahirette kazananlardan olmuştur.

Hz.Yusufa gelinceyse oda peygamber olan babası gibi, aynı sabrı ve teslimiyeti göstererek bir imtihan şuuruyla mesellere yaklaşmış ve o doğrultuda hareket etmiştir. Daha küçükken kuyuya atıldığı zaman³⁴³ sabrederek Allaha sığınmıştır.

Müfessir Mehmet Vehbi efendinin ifadesiyle; *“İşte o vakit biz vahyettik ve dedik ki “Merak etme. Elbette sen saha-i selâmete, huzura çıkar ve bunların şu yolsuz yanlış işlerini onlara haber verir mahcub edersin. Hâlbuki onların haberleri olmaz ve onlar seni bilmezler. Zira senin rif at ü şanın ve ülüvv-ü merteben onların seni bilmesine mani olur” demekle biz Hz.Yusuf'u tesliye ettik.”*³⁴⁴ Yine çirkin iftiralar karşısında rabbine sığınmış ve zindan da teselli bulmayı ondan istemiş,³⁴⁵ oradan çıktıktan ve kendisine yüksek makam verildikten sonrada, ailesine kavuşuncaya dek hep sabır ve tevekkül ederek hareket etmiştir.

Baba-oğul her iki peygamberde, başından itibaren çektikleri çileler noktasında hep Allaha dayanmış, sabrederek tevekkül bilinciyle hareket ederek, neticede de hayra ulaşmışlardır. Bu güzel meziyyetleri, yaşadıkları sorunlar karşısında tevekkülü elden bırakmayıp Allaha sığınan ve bizlere örneklik teşkil eden Hz.Yakup ve

---

342 Kurtubî, *Ahkâmi'l Kur'an*, XI, s.429.

343 Bkz. Yusuf,12/15.

344 Mehmed Vehbi, *Büyük Kur'an Tefsiri*, V, s. 2471-2473.

345 Bkz. Yusuf, 12/35.

H.z.Yusuf'ın şahıslarında görmekte olup, Mevlaya yönelişlerinde de duayı elden bırakmadıklarına³⁴⁶ şahit olmaktadır.

III. 13. Her Zaman Dua Ve H.z.Yusuf'un Duasındaki Örnekliliği

Kulun bütün benliğiyle yüce yaratana yönelerek ondan istek ve dilekte bulunması anlamında bir ibadet şekli olan 'dua' kelimesi, "çağırarak, seslenmek, istemek; yardım talep etmek" mânasında olup, Allah'ın yüceliği karşısında kulun aczini itiraf etmesini, sevgi ve tâzim duyguları içinde lutf ve yardımını dilemesini ifade eder.³⁴⁷

Daha ilk peygamber ve ilk insan olan H.z.Âdem olmak üzere tüm peygamberler de Allaha sürekli dua ve niyazda bulunmuş dar ve geniş zamanlarda her zaman ona iltica etmişlerdir. Dua, insanın acziyetinin farkında olup, istiğna ve tekebbürden sıyrılarak, yüce yaratıcının mutlak adaletine merhamet ve kudretine sığınarak ona boyun eğip yönelmesidir. Allah sünnetullahı ters düşmeyen duaları kabul edeceğini vadedmektedir. Dua insanın kendi ihmallerini ikmal eden bir ikbal kapısı değildir. Kişinin bütün sorumluluğunu yerine getirdikten sonra, istediği neticeyi engelleyebilecek gelişmelerin aşılması hususunda Allah'tan yardım isteyebilir. Kur'an'da da dua örnekleri daha çok dünyevi menfaatler için değil, bağışlanma ve Allah yolunda yardım niteliğindedir.³⁴⁸

Nitekim Kur'an'da da Allah "(Ey Muhammed) De ki, yakarışınız (Duanız) olmasa, rabbim size ne diye değer versin?"³⁴⁹ Buyurularak rabbimizin değer ölçülerinden birinde kulunun kendisine yönelmesi ve ondan istemesi gerçeği vurgulanmıştır. Yukarıda zikredilenler ışığında H.z.Yusuf'ta aynı şekilde rabbine dua ve niyazda bulunmuş, kıssanın başında cereyan eden hadiselerden başlayarak durumunu özetleyip, adeta hayatını güzel bir duayla özetlemiştir. Şöyleki;

---

346 Bkz. Yusuf, 12/101.

347 Osman Cilacı, "Dua," DİA, IX, 1994, s. 529,530.

348 Ömer Özsoy, İlhami Güler, *Konularına göre Kur'an*, Fecir Yayınevi, 9.bs., Ankara 2005. s. 401.

349 Furkan, 25/77.

-Hz.Yusuf'un yanına geldiklerinde, o, anasını babasını bağına bastı, "Allah'ın dileğince, güven içinde Mısır'da yerleşin" dedi.

-Ana babasını tahtın üzerine oturttu, hepsi onun önünde (Allah'a secde edip) eğildiler. O zaman Hz.Yusuf: "Babacığım! İşte bu, vaktiyle gördüğüm rüyanın çıkışıdır; Rabbim onu gerçekleştirdi. Şeytan, benimle kardeşlerimin arasını bozduktan sonra, beni hapisten çıkararak, sizi çölden getiren Rabbim bana pek çok iyilikte bulundu. Doğrusu Rabbim dilediğine lütüfkârdır, O şüphesiz bilendir, hâkim'dir" dedi.

- "Rabbim! Bana hükümler verdin, rüyaların yorumunu öğrettin. Ey göklerin ve yerin yaradanı! Dünya ve ahirette işlerimi yoluna koyan sensin; benim canımı müslüman olarak al ve beni salihler arasına kat."³⁵⁰

Diyerek adeta duasının başında kendisine verilen nimetler için Allaha şükretmiş ve yüceliğini ifade ederek, bütün peygamberler ve salih kullar gibi son nefesi hayırla ve müslümanca verme endişesinden dolayı, ruhunu rahmeti rahmana iman ehli olarak ve iyilerle birlikte teslim etmeyi istemesiyle sonlandırmıştır. Hz.Yusuf'un bu güzel duasındaki örnekliliği; duaya adabı cihetinde ve Allahı methü-sena edip, yücelterek övgüyle başlaması, ihsan ettiği nimetleri ikrar edip şükretmesi ve hakkında hayırlı olan şeyler varsa onları temenni etmesidir.

Duanın sonunda, Hz.Yusuf'un tüm sıkıntıları son bulupta ailesine kavuştuktan sonra, Rabbinin ruhunu teslim alması noktasında, ölümü temenni edip etmediği tefsirlerde farklı yorumlanmıştır. Bir yoruma göre; Yusuf (a.s) dışında peygamber olsun, olmasın hiçbir kimse ölümü temenni etmiş değildir. Hz. Yûsufun üzerindeki nimetler kemal derecesine ulaşmış, sıkıntıları son bulup, ailesiyle biraraya gelipte toplanınca aziz ve celil Rabbi ile kavuşmaya özlem duydu. Bir diğer açıklamaya göre ise; Hz. Yusuf ölümü temenni etmiş değildir. Sadece müslüman olarak vefat etmeyi temenni etmiştir, yani 'ecelim geldiği vakit müslüman olarak canımı al' demek istemiştir. Cumhuriyet'in kabul ettiği görüş de budur ³⁵¹denmiştir.

---

350 Yusuf, 12/99-101.

351 Kurtubî, *Ahkâmî'l Kur'an*, XI, s.462-465.

Hız.Yusuf peygamber'in rüyası gerçekleşip, dünya ve ahiret saadetini yansıtan sağlam köprüyü kurduktan sonra yaptığı duâ, çok anlamlı ve o nisbette düşündürücü ve yönlendiricidir. Duası çok kısa olmakla beraber hayatının önemli kesitlerini içlerine almakta, insanın dünyadaki yerini belirlemektedir. Hız.Yusuf Peygamberin duası iki önemli kısımda toplanıp özetlenmiştir:

a) Cenâb-ı Hakk'a bütün mevcudiyetiyle teslim olup, kadere boyun eğdiği bir halde ruhunun alınmasını dilemesi,

b) Dünya ve âhirette iyi kişiler kafilesinde bulunmayı istemesi.

Birinci cümleyle insanın her şeyiyle Allah'a ait olduğu ve ancak O'nun selâmet gölgesi altında bulunmak sûretiyle varlığını koruyabildiği, sonunda yine dönüşünün ancak O'na olacağı anlatılıyor. Bu şuur, bu imân ve irfanla ölmenin en büyük saâdet olacağına işaret ediliyor. İkinci cümleyle, Allah'a dosdoğru imanın birleştirici, bütünleştirici ve kardeşlik duygularını geliştirici olduğu, bu doğrultuda iyi kişilere her zaman ihtiyaç duyulacağı; dünyada da, âhirette de insanın toplumdan kopuk yalnız başına yaşayamayacağı belirtiliyor. Böylece mü'minlerin kendi aralarında kardeşlik ve dostluk kurmalarının lüzumuna dolaylı şekilde dikkatler çekiliyor.³⁵²

Bir nevi, bizlere model olan Hız.Yusuf şunu demek ister sanki; Ya Rabbi dünyada da dostum ve yöneticimsin, ahirette de dostum ve yöneticim sensin. Son arzum beni müslüman olarak öldür. Yani dünyada devlet başkanlığı, Mısır sultanlığı var, anne baba yanımda, herşey hazır ama benim senden isteğim, Müslüman olarak yanına al ve sâlihler arasına kat" diyor. Bizim de isteyeceğimiz budur.³⁵³Müslümanın en mükemmel hali, kalbi İslâm üzere karar kılmış, Allah'ın kaza ve kaderine razı olmuş ve bu hususta nefsi mutmain olmuş, gönlü ferahlamış bir şekilde, Allah'ın hükmüne teslim olmayı istemesidir. İşte bu durum, küfrün zıddı olan İslâm'dan daha ileri bir durumdur. İşte bu dua ile istenen de, bu manadaki bir İslâm'dır, Ayrıca Hız.Yusuf'un bu duayı ölüm anında ettiği de tefsirlerde

352 Celal Yıldırım, *İlmin Işığında Asrın Kur'an Tefsiri*, VI, Anadolu Yayınları, s.2991.

353 Mahmut Toptaş, *Kur'an-ı Kerim Şifa Tefsiri*, IV, Cantaş Yayınları, İstanbul 2015, s.192-193.

geçmektedir. ,³⁵⁴ Gerçek olanda zaten insanın son nefesini müslüman olarak teslim etmesi değilmidir?

Burada dikkatleri celbeden bir hususta; Hz.Yusuf'un, buluşmanın verdiği heyecan, onlarla sarılıp kucaklaşma, neşelenme, sevinç, makam, otorite, güvence ve konforu, kısacası her şeyi bir kenara bırakarak Rabbine yöneldiğini, O'na şükürler ettiğini, O'nu andığını görüyoruz! Yönetimde zirveye ulaşmış ve tüm düşlerinin gerçekleşmesinin sevincini tatmış olup sefasını süreceği bir sırada bile O, Rabbine yönelerek ondan sadece, canının müslüman olarak alınmasını ve iyiler arasına katılmasını istemektedir.³⁵⁵

III. 14. Hz.Yusuf Modelliğinde Hadiselerden İbret Almanın Değeri

Modeli örnek almak model kadar önemli bir olgudur. Kıssanın başında yüce Allahın, Hz.Yusuf ve kardeşlerinde hakikatı doğru yolu arayıp soranlar için ibret alınması gereken mevzuların olduğunu³⁵⁶ ifade etmesi gerçekten manidardır. Geçen hayatın yani tarihin tekerrürden ibaret olduğu bir vakıdır. Dolayısıyla Müslümana düşen gerek kıssalardan gerek geçmiş peygamberlerin ve milletlerin hayatlarından, yapılan tüm doğru ve yanlış davranışlardan örnek ve ibret alıp, tekerrüründe daha olumlu ve doğru adımların atılmasını sağlamak ve ona göre hareket etmektir.

Nitekim Hud sûresinin ilgili son âyetlerinde bu konu çok güzel özetlenmiştir şöyleki;

-Tüm Peygamberlerin başlarından geçen hadiselerden ve sana anlattığımız her şey, gönlünü pekiştirmemizi sağlar; sana bu belgelerle(kıssalarla) hakikat; inananlara ise hatırlatma, öğüt gelmiştir.

-İnanmayanlara: "Durumunuzun gerektirdiğini yapın, doğrusu biz de yapıyoruz; bekleyin, biz de bekliyoruz" de.

-Göklerin ve yerin bilinmeyenleri Allah'a mahsustur. Tüm işler O'na döndürülür. O halde O'na kulluk et, O'na güven, dayan. Rabbin, yaptığınız şeylerden

354 Râzî, *Mefâtîhu'l-Ğayb*, XVIII, s. 220-226.

355 Bkz. Seyyid Kutup, *Fizilâli'l Kur'ân*, III, s. 2030.

356 Bkz. Yusuf, 12/7.

*habersiz değildir.*³⁵⁷ Aynı şekilde Hz.Yusuf sûresinde de rabbimiz bizden yapabileceğimiz yanlışlıklar için ibretler olduğunu vurgulamaktadır.

Kıssanın başından itibaren ibretlik nazarıyla hadiselerle bakıldığında genel olarak; kardeşlik hukukunu ve kardeşler arasındaki çekememezlik ve kıskançlık durumlarını, daha küçük yaşlarda başlayabilecek sıkıntılar karşısında sabrı, fiziki güzelliklerle ahlaki açılardan sınanmayı, zindan hayatını, er veya geç hakikatin birgün ortaya çıkacağını, emânet edilen makam ve mevkilerin ve verilen vazifelerin hakkıyla yerine getirilme sorumluluğunu, devlet idaresini, incitmeden hakikatleri ortaya çıkarma basiretini, ana-babaya itaati, musibetlere sabır ve selamati, her an imtihan bilincine olmayı ve kulun rabbiyle en yakın irtibatı olan dua ve önemini, rabbinin terbiye ve himayesinde olan bir kul tarafından olaylar karşısında gösterdiği tavrı görmekteyiz.

Allah'ın Kur'an'da bu gibi kıssaları anlatmasının bir yönüde, Müslümanların kıssalarda belirtilen önemli noktaları iyi kavrayıp din ve dünyalarına ışık tutmalarıdır. Nitekim Kur'an'da bu gerçek; *“And olsun ki, peygamberlerin kıssalarında, akli olanlar için ibretler vardır. Kur'an uydurulabilen bir söz değildir. Fakat kendinden önceki kitapları tasdik eden, inanan millete her şeyi açıklayan, doğru yolu gösteren bir rehber ve rahmettir,*”³⁵⁸ buyrulurak aklın kullanılarak hadiselerden ders alınmasını, müslümanlar için herşeyi açıklayan ve yol gösteren rehber olduğu vurgulanmıştır.

Yine sûrede dikkat çekilen bir konuda, Hz.Yusuf'un kardeşlerinin kendisine tuzak kurmalarına karşılık olarak, Allah'ın da Hz.Yusuf'a, kardeşlerine karşı tuzak kurmasına izin vermesidir. Burada düşmanlığın misliyle karşılık verilmesine izin vardır. Nitekim konumuzla ilgili bir ayette; *“Onlar tuzak kurdular. Allah ta onlara tuzak kurdu. Muhakkak ki Allah, tuzak kuranların en hayırlısıdır.*”³⁵⁹ Burada Hz.İsa'ya kurulan tuzağı Allah boşa çıkardığı gibi, Hz.Yusuf'a kurulan tuzağıda güzel bir sonuçla boşa çıkarmıştır.

---

357 Hud, 11/122-123.

358 Yusuf, 12/ 111.

359 Ali imran, 3/54.

İlk önce Hz.Yusuf'un büyük kardeşinin, ardından da diğer kardeşlerinin Hz.Yusuf'a yaptıklarından dolayı pişman olmaları, ona ve babalarına karşı işledikleri hataları itiraf etmeleri, tövbe edip onlardan, kendileri için istiğfar ve dua etmeleri isteğinde bulunmalarıdır. Burada günahı itiraf edip, bundan dolayı Allah'a yönelip tevbe etmeye teşvik vardır. Yine Hz.Yakub'un oğullarına, araştırmayı soruşturmayı ve Allah'ın rahmetinden, yardımından ümit kesmemeyi emretmesi vardır. Burada da Allah'ın rahmeti ve genişletmesi konusunda sürekli olarak ümitvar olma hali vardır. Takva olanların, sabredenlerin, iyilik yapanların neticesini ve bu hususta Allah'ın yardımını, kısaca Hz.Yusuf'u hatırlatıp benzer konulara teşvik etme vardır. Burada zorluklar karşısında sabra ve durumda Allah'ın takvasına teşvik, sabredenlere ve takvalı olanlara, iyilik yapanlara da sürekli müjde vardır.³⁶⁰

Kıssadaki hadiselerle baktığımız da; nîmet ne kadar büyük ve kutsal olursa, külfetinin o nisbette ağır olacağı hususunda bizi aydınlatığını da görürüz. Aklını, idrâkini Allah'a olan kâmil imanıyla bütünleştirip, dayanma gücünü ortaya koyanların başarıya ve felaha erişeceklerine muhakkak gözüyle bakmamızı müjdeler. Hakk'ı hakikati inanarak savunanların, hak yolunda kendilerini vakfedip, birlik ve beraberlik dayanışması içerisinde savaşılanların, üstün geleceğine şüphe edilmemesini telkîn eder. Mü'minler bütün imkân ve yeteneklerini ortaya koyup, Allah ile aralarındaki irâde sınırına gelmedikleri sürece, Allah'ın hemen kendilerine yardım etmeyeceğini hatırlatır.³⁶¹Nitekim konuyla ilgili âyette; “Nasıl ki, peygamberler ümitsizlik haline düşüpte, yalanlandıklarını sandıkları bir durumda, onlara yardımımız gelmiştir,”³⁶² diye buyrulmaktadır.

Kur'an-ı Kerim insanlara, akıllarıyla idrak edemeyecekleri ve bulamayacakları, geçmişte yaşamış milletlerden(kıssalardan) haber vermesi gibi aynen, öldükten sonra da âhirette karşılaşacağımız sonuçları bildirmesi ve dünya

---

360 Muhammed İzzet b. Abdilhâdi b. Derviş, *Et-Tefsiru'l-Hadis*, II, Ekin Yayınları, s.528-529.

361 Yıldırım, *Asrın Kur'an Tefsiri*, VI, s. 3014-3015.

362 Bkz.Yusuf, 12/110.

hayatındayken insanca yaşamayı bize öğretmesi hasebiyle, bizim için bir hidâyet ve rahmet kaynağıdır.³⁶³

Kıssada ki ibretlik olaylara Sabûni de şöyle yorum yapmıştır:

“Onların kıssalarında akıl sahipleri için büyük bir ibret vardır.”³⁶⁴ âyeti gösteriyor ki bu gibi kıssaları ve hadiseleri anlatmaktan maksat, öğüt ve nasihat verip ibret göstermektir. Bu kıssadan alınabilecek ibretlik durum ise; Hz.Yusuf (a.s) kuyuya atıldıktan sonra oradan, daha sonraki süreçte de hapistan çıkartan, aciz bir köle durumundayken, Mısır’a Sultan yapan ve çok uzun bir süre ayrı kalıpta, bir araya gelme ümitleri kesildikten sonra, anababası ve kardeşleriyle kavuşturmaya kadir olan yüce Allah (c.c.), Muhammed (s.a.v)’i de üstün kılıp, şanını, şerefini yüceltmeye ve İslamı galip kılmaya da kadirdir. Neticede ayetler ve kıssa peygamberimize ve sıkıntılı olduğu bir durumda inmiştir. Aynı zamanda bu güzel kıssa ile geçmiş hadiselerden bilgi vermek, gayiptan haber vermek demektir. Bu da Hz.Muhammedin (s.a.v) bir mucizesidir.³⁶⁵

Bir başka açıdan hadiselere yaklaştığımız da, yabancı bir erkek ve kadının baş başa kalmasında, ortaya çıkabilecek olan ‘halvet’ fiilidir. Nitekim Aziz’in karısının sık sık Hz. Yûsuf’la baş başa kalması kadının, onun güzelliğinden dolayı aşık olmasına neden olmuştur.(Hz.Yusuf da zindanı tercih ederek bunun önüne geçmiştir.) İslâmiyyet bunun gibi sorun olabilecek durumları engellemek için, kadının halvet sayılabilecek şekilde yabancı erkeklerle bir arada kalmasını yasaklamıştır. Fıkıhta halvet, aralarında sürekli evlenme engeli olmayan bir erkekle bir kadının, bir mekânda baş başa kalmalarını ifade eden bir terimdir.³⁶⁶

Hadiselere baktığımızda son olarak görürüz ki; Allah'ın takdirinin önüne hiç kimsenin geçemeyeceğini göstermesi bakımından da ibret vericidir. Nitekim kardeşlerinin Hz.Yûsuf’u kıskanmaları neticesinde kendisine kötülük etmeleri, onun yüksek mevkilere gelmesine engel olamamış, tam aksine buna zemin hazırlamıştır.

363 Taberi, *Cami’ul Beyan*, XIII, s. 401-404.

364 Bkz. Yusuf, 12/111.

365 Sabûnî, *Safvetüt Tefâsir*, III, s. 199.

366 Bkz. Orhan Çeker, “Halvet”, DİA, XV, 384.

Hz. Yûsuf ise, kendisini kuyuya atan ve yok etmek isteyen kardeşlerinden, istediği gibi intikam alma imkân ve gücüne sahip iken böyle davranmayı, yapılan tüm kötülüklerine rağmen iyilikle muamele etmiştir. Kardeşleri pişman olupta huzurunda suçlarını itiraf ettiklerinde; "Bugün sizi kınamak yoktur, Allah sizi affetsin! O merhametlilerin en merhametlisidir" diyerek peygambere yakışır tarzda çok müthiş bir yücelik örneği göstermiştir. Özü itibariyle kıssadaki tüm hadiseler, insanlığın serüvenine de hâkim olan, kişilerin özünde ve benliğinde hatta sosyal hayatında devam edip giden, iyi ile kötünün, iyilik ile kötülüğün mücadelesinden etkileyici, anlamlı ve ibretlik kesitler vermektedir.³⁶⁷

---

367 Bkz.Karaman v. dğr, *Kur'an yolu*, III, s. 265-266.

SONUÇ

Kur'an'daki tüm kıssalara baktığımızda genel olarak hepsinde görürüz ki geçmişte yaşanmış olan tüm bu hadiseler gelecekte ve dünyanın sonuna kadar yaşayacak olan tüm insanlara ders alınması ve ibret olması noktasında Allahın inananlara bir teveccühü ve ikazı gibidir.

Kıssaya örneklik noktasında baktığımızda, gelip geçen milletlerin hayatını, yükseliş duraklama ve çöküş sebeplerini araştırıp değerlendirmek, insana çok şeyler öğretir ve bir kıstas anlamında olayları daha iyi değerlendirmemize yardımcı olur. Büyük davaların büyük himmetler, ardı arkası kesilmeyen mücadeleler istediğini ilham eder.

Yine bu kıssa kısaca; İnsan tabiatının çoluk ve çocuğa olan sevgisini, eğilimini gösteriyor. İnsanların yaratılışları İtibariyle ihtirasların düşkünü olduklarını, bu yüzden aralarında kıskançlıkların, mücadelelerin meydana geldiğini bildiriyor. Birçok insanlarda aşk ve sevginin, şehvanî hareketlerin, ruhî eğilimlerin, hilekârca muamelelerin yüz gösterdiğini anlatıyor. Masumiyete ve temiz ruhlara sahip olan zatların ise öyle gayrimeşru eğilimlerden, hareketlerden ne kadar kaçınmakta olduklarını en parlak bir misâl ile anlatmış bulunuyor. Cenâb-ı Hak'kın hükümlerine razı, riâyetkâr olan, gördükleri bazı hoş olmayan düşmanca hareketlere karşı sabrederek sükûnetlerini muhafaza eden, af ve lütuf la karşılıklı bulunan zatların da bilahara ne kadar selâmete, maddî ve manevî mükâfatlara, makamlara kavuşacaklarına pek güzel, ibret verici bir misâl göstermiş oluyor. Olanca masumiyetine, iyilikseverliğine rağmen kendisine kavminin bir kısım fertleri tarafından düşmanlık ve kıskançlık gösterilmiş olan Yüce Peygaberimize de bir teselli mahiyetinde olup onun da evrensel bir başarıya kavuşacağına açık bir işaret taşımaktadır.

Hiç bir kimseden bir şey okuyup yazmamış, dünya tarihini öğrenmemiş, kırk yaşına kadar hikmet gereği ümmi bulunmuş olan temiz ahlâklı bir zâtın, böyle ibret verici bir kıssayı bu kadar ayrıntısıyla, bu kadar fasîh ve edebî bir şekilde anlatan Kur'an âyetlerini insanlık âlemine tebliğ buyurması, kendisinin ilâhî vahye mazhar, insanlık için en mükemmel bir hidâyet rehberi, bir rahmet vesilesi olan yüce bir

Peygamber olduğuna en kuvvetli bir şahit, en kesin bir delil durumunda bulunmuş oluyor.

Kıssaya başka açıdan, gençliğe örnek olacak bir ibretlik bakış açısıyla baktığımızda ise; Hz.Yusuf kıssası, iyilerle kötülerin mücadelesine, sonuçta iyilerin başarısına somut bir örnektir. Bu sebeple kıssada ders almak isteyenler için güzel ibretler vardır. Nitekim Allah Teâlâ kıssanın başlarında, Yûsuf ve kardeşlerinin kıssasında, almak isteyenler için ibretler olduğunu ifade buyurmuştu. Burada da bütün peygamberlerin kıssalarında akıl sahipleri için alınacak ibret olduğunu bildirdi.

H.z.Yûsuf'un kıssasından alınacak dersler şöyle özetlenebilir: Sûrede Hz. Yakub'un Allah'a imanı ve bu iman sayesinde musibetlere karşı gösterdiği sabır ve tevekkülü anlatılmıştır. Sevgili oğlu Yûsuf'u kurtların parçaladığı yalan haberi kendisine söylendiği zaman dahi metanetini yitirmemiş sabretmiş ve Allah'ın yardımına sığınmıştır. Diğer oğlu bünyamini kardeşleriyle birlikte mısra gönderdiği zamanda en hayırlı koruyucunun Allah olduğunu vurgulamıştır. Yûsuf hakkındaki aşın derecede üzüntüsünden dolayı oğullarının, "büşbütün helak olacaksın" şeklindeki uyarılan karşısında o, gam ve kederini sadece Allah'a arzettiğini ifade etmiş ve oğullarına, Allah'ın rahmetinden ümit kesmemelerini, gidip Yûsuf'u ve kardeşi Bünyâmin'i aramalarını emretmiştir.

Aynı şekilde Hz.Yusuf'un hayatı, başından geçen ibretlik hadiseler, imtihan süreci ve karşısındaki davranış modelleri ve sabrı, hep Allah'a tevekkülü ve neticende de ilahi yardımla sonucun hayrolması, her insanın başından geçebilecek hadiseler niteliğinde olup özellikle de tezimizin de konusu olan yüce yaratıcının istediği manadaki ideal gençlik için örnek alınması gereken bir konudur.

Özellikle yaşadığımız zaman itibariyle gelişmelerin âdeta baş döndürücü bir şekilde üzerimize gelerek ilerlediği teknoloji çağı olan günümüzde, tüm bu gelişmelere karşı hazırlıklı ve dikkatli olup, olumlu ve olumsuz sonuçlarına karşı teyakkuzda olmalıyız. Hele de bu konuda daha çok genç neslin, olumsuz etkilenmelere maruz kalmaması için, daha dikkatli olması önem arz etmektedir. Çünkü teknolojik gelişmelerin hayatımıza getirdiği rahatlık ve kolaylıklar yanında

maalesef bilhassa genç nesillerimizi manen, ahlaki, kültürel ve sosyal manada olumsuz etkileyebilecek birçok tehlikeleride beraberinde getirdiği vakıadır.

İşte tam da bu noktada gençliğimizi bu olumsuzluklara karşı koruma ve rehberlik adına daha temelden onlara verdiğimiz dini ve ahlaki eğitimler yanında hayat boyu kendilerine rehber ve rol model olacak örnek şahsiyetlerle hayatlarına ışık tutmalıyız. Bilhassa günümüz insanını ve özelliklede gençliğimizi tehdit eden ahlaki erozyon karşısında Hz.Yusuf gibi ahlak timsali şahsiyetleri örnek alarak donanımlı hale gelmek, onlardan haz ve gereken örneklikleri alarak donanımlı olmak mümkündür. Başta ifade ettiğimiz gibi Kur'an'daki kıssalar misaller ve örnek şahsiyetler hatalara karşı kendimize çekidüzen vermemiz adına yaradanın bize rehberliği ve yol göstermesidir.

Hz.Yusuf'un hayatı günümüz gençliği için model olma ve rehberlik adına son derece güzel örnekliklerle doludur. Özellikle belli dönemden sonra bulunduğu ortamın gayri ahlaki konumu, kendisininde fiziki güzelliğinden dolayı yaşadığı çirkin hadiseler karşısındaki mücadelesi, rabbine sağlam teslimiyeti neticesinde gösterdiği imani ve ahlaki dik duruşu, bu manada olumsuzluklar içerisinde yetişmekte olan genç nesillerimiz için örnek ve model alınması gereken en güzel örneklerden biridir.

KAYNAKLAR

- ALTUNTAŞ, Halil; Muzaffer Şahin, *Kur'anı Kerim Meali*, DİB Yayınları, Ankara 2006.
- ARSLANTÜRK, Zeki; *Kutsalın Dönüşü - Yeni Toplum Arayışları*, Ayışığı yayınevi, İstanbul 1998.
- AYDIN, Mehmet; *Gençliğin Dini ve Ahlaki Değerleri*, Gençlik Dönemi ve Eğitimi II, Tartışmalı İlimi Toplantı, 18-20 Nisan 2003, H Hökelekli (Ed.) Ensar yayınları, İstanbul 2003.
- AY, Mehmet Emin; Kur'an'da Gençler ve Gençlik Değerleri, Gençlik Dönemi ve Eğitimi II, Tartışmalı İlimi Toplantı. H. Hökelekli (Ed.), *Yeni dünya dergisi*, Ensar yayınları, İstanbul Mart 2001.
- AYKAN, Recep; *Kur'anı Kerim Fihristi*, Pınar Yayınları, İstanbul 1997.
- AVCI, Hatice; “*Kur'an da İffet Örnekleri: Hz. Meryem Hz. Yusuf*,” Yüksek Lisans Tezi, Elazığ 2012.
- BACANLI, Hasan; *Eğitim psikolojisi*, Pegem akademi yayınları, Ankara 2013.
- BAĞDÂDÎ, Ebû Ca'fer Muhammed b. Cerîr b. Yezîd el-Âmülî et-Taberî; *Târîhu'l-Ümem ve'l-Mülûk*, I, Mısır 1326.
- BEKİROĞLU, Nazan; *Hz. Yusuf ile Züleyha*, Timaş Yayınları, İstanbul 2011.
- BUHÂRÎ, Muhammed b. İsmail; *el-Câm'u's-Sahîh*, Çağrı yayınları, İstanbul 1981.
- CEVHERÎ, Ebû Nasr İsmâîl b. Hammâd; *Tâcü'l-Lüga ve Sihâhü'l-Arabiyye*, II, Beyrut, 1998.
- CEZERÎ, Ebü'l-Hasen İzzüddîn Alî b. Muhammed b. Muhammed eş-Şeybânî; *El-Kâmil fi't-Târîh*, I, Beyrut 1395/1965.
- CİLACI, Osman; “Dua,” *DİA*, IX, 1994.
- ÇANGA, Mahmut; *Kur'an Kelimelerinin Anahtarı*, Timaş Yayınları, İstanbul 1986.
- ÇAĞRICI, Mustafa; “*İslâm Ahlâkı*”, İlmihal, TDV. Yayınları, II, Ankara 2008.

- ÇEKİÇOĞLU, Yasemin; “Çocuğun kişiliğini Rol Modeli Belirler,” Diyanet Dergisi
Ailem Ekim, S. 332, Ağustos 2018.
- ÇEKER, Orhan; “Halvet”, DİA, XV, 384.
- DERVEZE, Muhammed İzzet b. Abdilhâdi b. Derviş; *Et-Tefsiru'l-Hadis*, II, Ekin
Yayımlar, ts.
- EBÛ'L BEKÂ, el-Kufevî; *Külliyât Ebül Bekâ*; Müessesetu'r Risale, 8.bs, Lübnan
1419/1998.
- EBÛ SUUD, Muhammed bin Muhammed bin Mustafa; *İrşâdû'l-Akli's-Selîm ilâ
Mezâye'l-Kitâbi'l-Kerîm*, III, Beyrut 1999.
- ECE, Hüseyin Kerim; “Kur'an da Örnek Genç Profilleri”, *Kur'ani Hayat Dergisi*,
Yıl 7, S. 33, Şubat 2014.
- EL-ENDELÛSÎ, Ebû Hayyân Muhammed b. Yûsuf b. Alî b. Yûsuf b. Hayyân; *El-
Bahru'l-Muhît fi't-Tefsîr*, VI, Beyrut 1992.
- EL- ENDELÛSÎ, Ebû Muhammed Abdülhak b. Gâlib b. Abdirrahmân b. Gâlib el-
Muhâribî el-Gırnâtî; *El-Muhararu'l-Vecîz fi Tefsîri'l-Kitabi'l-Azîz*, III,
Beyrut 2001.
- EZ-ZEMAŞERÎ, Ebû Kâsım Carellah Mahmut b. Ömer b. Ahmet; *Esâsu'l Belâğa*,
Darul kitabul ilmiyye, II, 1.bs, Lübnan 1998.
- EZ-ZEBİDÎ, Ebû'l-Feyz Muhammed el-Murtazâ b. Muhammed b. Muhammed b.
Abdirrezzâk el-Bilgrâmi el-Hüseyini; *Tacul Arus min Cevahiril Kâmûs*,
Matbaatu Hükümeti Kuveyt, XXXIX, Kuveyt 1393/1979.
- FÎRÛZÂBÂDÎ, Ebû't-Tâhir Mecdüddîn Muhammed b. Ya'kûb b. Muhammed;
Kamusu'l-Muhit, Beyrut 1987.
- FURAT, Ahmet Suphi; “Hz.Yusuf”, XIII, İslâm Ansiklopedisi, MEB. Yayınları,
Eskişehir 1997.
- HANS, Wehr; John Milton Cowan, *A Dictionary of Modern Written Arabic-English*,
New York 1976.

HARMAN, Ömer Faruk; “Hz.Yusuf,” *DİA*, XXXIV, 2013.

_____, Ömer Faruk; “Hz.Yusuf”, *İFAV ans.*, IV, İFAV Yayınları.

<https://www.neoldu.com>.(31.05.2018).

<http://www.sorularla.islamiyet.com>.(01.06.2018).

<http://www.tdk.org.tr>.(28.04.2018).

İBN FÂRİS, Ebû'l-Hüseyn Ahmed b. Faris b. Zekeriyya b. Muhammed er-Razi el-Kazvini el-Hemedani, *Mu'cemu Mekayîsi'l Luğa*, IV, Dâru'l-Fikr, 1399/1979.

İBN HANBEL, Ahmet b; *El Müsned*, Ez-zühd

İBN MANZUR, Ebü'l-Fazl Cemâlüddîn Muhammed b. Mükerrerem b. Alî b. Ahmed el-Ensârî; er-Rüveyfî, *Lisanul Arap*, V, Dâru'l Ma'ârif, I, Kahire 1119.

İBN KESİR, Ebü'l-Fidâ' İmâdüddîn İsmâil b. Şihâbiddîn Ömer b. Kesîr b. Dav' b. Kesîr el-Kaysî el-Kureşî el-Busrâvî ed-Dımaşkî eş-Şâfî; *Tefsirül Kur'anil Azim*, IX, 1.bs., El Farukil'Hadisiyyetü Lidabaati ven- Neşri, 2000/1421, Kahire.

İBN EBÛ ŞEYBE, Ebû Bekr Abdullâh b. Muhammed b. Ebî Şeybe İbrâhîm el-Absî el-Kûfî; *El-Muşannef fi'l-eĥâdîs ve'l-Âşâr*, XIV, Bombay 1399/1979.

İBN MÂCE, Muhammed b. Yezîd el-Kazvînî; *es-Sünen*, Çağrı Yayınları, İstanbul 1981.

İBN ESİR, Ebü'l-Hasen İzzüddîn Alî b. Muhammed b. Muhammed eş-Şeybânî el-Cezerî; *El-Kâmil fi't-Târîh*, I, Beyrut 1395/1965.

İBN ÂŞUR, Muhammed et-Tâhir b. Muhammed b. Muhammed et-Tâhir et-Tûnisî; *Et-Taĥrîr ve't-Tenvîr*, XII, Maĥâşidü's-Şerî'ati'l-İslâmiyye, Tunus 1984.

İBNİ KUTEYBE, *Uyûnu'l Aĥbâr*, II-IV, *Kitabü's Sü'düd*, Beyrut 1406/1986.

İSFEHANİ, Ebü'l-Kasım Hüseyin b.Muhammed b.el-Mufaddal er-Râgıb; *El-Müfredât fi Ğarîbi'l Kur'an*, Dâru'l-Ma'ârif, Lübnan 502.

KARAGÖZ, İsmail; v. dğr. “*Dini Kavramlar Sözlüğü*,” *DİB* yayınları, Ankara 2006.

- KARAMAN, Hayrettin; Bekir Topaloğlu, *Arapça Türkçe Yeni Kâmus*, 8. bs, Elif Ofset , İstanbul 1979.
- KARAMAN, Hayrettin; Mustafa Çağrııcı, İbrahim Kâfi Dönmez, Sadrettin Gümüş, *Kur'an Yolu Meali*, DİB Yayınları, Ankara 2016.
- KARAMAN, Hayrettin; Mustafa Çağrııcı, İbrahim Kâfi Dönmez, Sadrettin Gümüş, *Kur'an Yolu, Türkçe Meal ve Tefsir, III*, DİB Yayınları, Ankara 2007.
- KOŞTAŞ, Münir; Üniversite Öğrencilerinde Dine Bakış, TDV yayınları, Ankara, 1995.
- KÖKSAL, Mustafa Âsım; I, *Peygamberler Tarihi*, TDV. Yayınları, Ankara 2010.
- KURTUBÎ, Ebi Abdillâh Muhammed İbni Ebi Bekr; *el-Camiu li-Ahkami'l-Kur'an*, 1.bs. Müessetür'risale, 2006-1427, Beyrut, XIV, s. 3223.
- KULA, Mustafa Naci; *Kimlik ve Din (Ergenler Üzerine Bir Araştırma)*, Ayışığı kitapları, İstanbul 2001.
- MÂVERDÎ, Ebû'l-Hasen Alî b. Muhammed b. Habîb el-Basrî; *En-Nüketü ve'l-Uyûn*, Tefsîru'l-Mâverdî, III, Beyrut, ts.
- MEVDÛDÎ, Ebû'l Âlâ; *Tefhimü'l Kur'an*, II, İnsan Yayınları, 2.bs, İstanbul 1991.
- MERVEZÎ, Ebû Abdillâh Ahmed b. Muhammed b. Hanbel eş-Şeybânî; *El Müsned*, III, Beyrut 1389/1969.
- MU'CEMU'L VASÎT, Mektebetü's-Şürûki'd-Devle, 4.bs, Mısır 2004.
- MU'CEMU'L VECÎZ, Mecmûu'l Lügatü'l Arabiyye, 1.bs, Mısır 1400/1980.
- MÜSLİM, Ebûl-Hüseyn b. Haccâc bin; *el-Câmi'u's-Sahîh*, Çağrı Yayınları, İstanbul 1981.
- NESÂÎ, Ahmed b. Şuayb; "*es-Sünen*," Çağrı Yayınları, İstanbul 1981.
- ÖZTÜRK, Mahmut; "İdeal Bir Gençlik İçin Kur'ani Referanslar", *Hz. Peygamber ve Gençlik*, 3.bs., DİB. Yayınları, Ankara 2018.
- ÖZSOY, Ömer; İlhami Güler, *Konularına göre Kur'an*, Fecir Yayınevi, 9.bs., Ankara 2005.

- PEYGAMBERLER TARİHİ ANSİKLOPEDİSİ, I, Türkiye G. Yayınları, İstanbul 2004.
- RÂZÎ, Ebû Abdillâh (Ebü'l-Fazl) Fahrüddîn Muhammed b. Ömer b. Hüseyin et-Taberistânî; *Mefâtîhu'l-Ğayb*. XVIII, Dâru'l Fik'r, 1.bs, Beyrut 1401/1981.
- RIFAT, Ahmet; *Tasvîr-i Ahlâk*, Tercüman Gazetesi Yayınları, ts, s. 179.
- SABÛNÎ, Muhammed Ali; *Saffetüt Tefasir*, IV, Ensar Neşriyat, İstanbul 1995.
- SALEBÎ, Ahmed bin Muhammed bin İsmâil; *Kitâb-ül-Arâis fî Kasâis-il-Enbiyâ*, Mısır 1370/1951.
- SANDSTRÖM, C.I; *Çocuk ve gençlik psikolojisi*(çev. Refia Uğurel Şemin).ist.ün. edebiyat fak. Yay.no:1614, 4. bs, İstanbul 1982.
- SOFUOĞLU, Cemal; *İslam Dini Esasları*, İ.Ü.İ. F. Yay., İzmir 1997.
- ŞENAT,Asiye; *Peygamberimiz ve Gençlik*, 3.bs., Ankara 2018.
- TABERÂNÎ, Ebü'l-Kâsım Müsnidü'd-dünyâ Süleymân b. Ahmed b. Eyyûb; *Mucemul Evsat*, nşr. Muhammed Ahmet İbrahim, Mısır 1398.
- TABERÎ, Ebû Ca'fer Muhammed b. Cerir; *Cami'ul Beyan an- Te'vili A'yil Kur'an*, XI, 1.bs., Dâru'l Hicr, Kahire 2001/1422.
- TENİK, Ali; “Hz. Peygamberin Hayatını Şiar Edinen Tasavvufun Gençİnsanı: Fetâ”, *Peygamberimiz ve gençlik*, I.uluslararası mevlidi nebi sempozyumu, Şanlıurfa 2018.
- TİRMİZÎ, Muhammed b İsâ; *es-Sünen*, Çağrı Yayınları, İstanbul 1981.
- TOPTAŞ, Mahmut; *Kur'an-ı Kerim Şifa Tefsiri*, IV, Cantaş Yayınları, İstanbul 2015.
- ULUDAĞ, Süleyman; “Fütüvvet,” *DİA*, XIII, 1996.
- VÂHİDÎ, Ebü'l-Hasen Alî b. Ahmed b. Muhammed en-Nisâbûrî El-Vasît fî Tefsîri'l-Kur'âni'l-Mecîd; (nşr. Âdil Ahmed Abdülmevcûd v.dğr.), II, Beyrut 1415/1994.
- VEHBÎ, Konyalı Mehmed; *Büyük Kur'an Tefsiri*, V,VI, Üçdal Neşriyat, İstanbul 1966.

YA'KŪBĪ, Ebü'l-Abbâs Ahmed b. Ebî Ya'küb İshâk b. Ca'fer b. Vehb b. Vâzih;
Târîhu'l-Ya'kübî, I, Beyrut 1379/1960.

YAZIR, Elmalılı Hamdi; *Hak Dini Kur'an Dili*, V, 3. bs. Eser Neşriyat ve Dağıtım,
İstanbul 1979.

YILDIRIM, Celal; *İlmin Işığında Asrın Kur'an Tefsiri*, VI, Anadolu Yayınları, ts.

YILDIZ, Abdullah; *Hz. Yusuf'un Üç Gömleği*, Pınar Yayınları, İstanbul 2006.

ZUHAYLİ, Vehbe; *Et-Tefsirü'l-Münir*, VI, Risâle Yayınları, İstanbul 2008.

